

”Toiset kutsuu sitä uhrautumiseksi”

Narratiivinen tapaustutkimus radikalisoitumiseksi kutsutun
prosessin yksilöllisistä merkityksistä

Sara Kupsala

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Lapin yliopisto

2018

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: ”*Toiset kutsuu sitä uhrautumiseksi*” Narratiivinen tapaustutkimus radikalisoitumiseksi kutsutun prosessin yksilöllisistä merkityksistä

Tekijä: Sara Kupsala

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -työ_X_Sivulaudaturtyö__Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 88 + 3 liitettä

Vuosi: 2018

Tiivistelmä:

Tämän narratiivisen tapaustutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten radikalisoitumiseksi kutsuttua prosessia ja siihen liittyviä merkityksiä sanoitetaan radikalisoituneeksi määritellyn henkilön omasta näkökulmasta. Tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, millaisia yksilöllisiä, erityisesti identiteettiä ja toimijuuteen, kiinnittyviä merkityksiä radikalisoitumiseksi kutsuttuun ilmiöön liittyy kokijan ja toimijan omasta näkökulmasta. Kiinnostuksen kohteena oli myös se, miten uskonnon ja radikalisoitumisen välinen suhde kertomuksissa rakentuu.

Tutkimuksen epistemologinen ja teoreettinen tausta on postmodernismissa ja narratiivisessa konstruktionismissa. Identiteetti ja toimijuus ymmärretään tutkimuksessa olennaisesti kielen kautta rakentuvina ja muuttuvina, jatkuvan neuvottelun kohteena olevina konstruktiona. Identiteettiä ja toimijuutta lähestyttiin tutkimuksessa subjektin position käsitteen avulla tarkastelemalla sitä, minkälaisia subjektin positionaalisia kertomuksia itselle rakennettiin ja vastustettiin.

Tutkimuksen aineisto koostui yhdeltä henkilöltä kerätyistä haastattelu-, päiväkirja- ja tekstiaineistoista, joita lähestyttiin narratiivisina, henkilön kertomuksina itsestään. Aineisto analysoitiin narratiivisin menetelmin hyödyntämällä positiointianalyysiä tulkin-takehyksenä.

Tutkimuksen tulokset vahvistivat käsitystä radikalisoitumisesta yksilöllisenä prosessina, jolle on ominaista jatkuva oman toiminnan reflektointi ja kehittyminen. Tutkimuksen valossa uskonto näyttäytyy prosessissa ensisijaisesti identiteettiä poliittisena, subjektiivisena valintana, jonka kautta kertojan toimijuus saa erilaisia merkityksiä ja painotuksia kontekstista riippuen. Tutkimus osoittaa, että uskonnolla voi olla radikalisoitumiseksi kutsutussa prosessissa hyvin merkittävä ja moniulotteinen, myös positiivinen ja suojaava merkitys.

Avainsanat: radikalisoituminen, ekstremismi, uskonto, identiteetti, subjektin positionaalisuus, narratiivi

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi__

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi__

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Ilmiötausta ja keskeiset käsitteet	6
2.1 Väkivaltainen ekstremismi ja radikalisoituminen	6
2.2 Islamin radikalisoitumista vai radikalisoitumisen islamisoitumista?	9
2.3 Syyrian sota ja vierastaistelijailmiö.....	11
3 Teoreettinen tausta ja käsitteelliset työkalut	14
3.1 Epistemologinen lähtökohta: Postmoderni ja konstruktivistinen tietoteoria.....	14
3.2 Identiteetti ja toimijuus narratiivisesti rakentuvina konstruktioina.....	16
3.3 Identiteetin rakentamisen ja radikalisoitumisen kontekstina eurooppalainen muslimiyhteisö	18
4 Tutkimuksen toteutus	22
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	22
4.2 Narratiivinen tapaustutkimus	22
4.3 Eettiset kysymykset.....	25
4.3.1 Aihevalinta ja kohderyhmän rajausta	25
4.3.2 Anonymiteetti tapaustutkimuksessa	27
4.3.3 Tutkimuksen luotettavuus	29
4.3.4 Tutkijan positio uuden kertomuksen luojana	33
4.4 Aineiston kuvaus	36
4.5 Analyysiprosessin kuvaus	38
5 Aineiston analyysi.....	41
5.1 Jonaksen tarina	41
5.2 Toiminnan subjektiiviset motiivit ja merkityksenannot	44
5.2.1 Umma, yllirajaiset suhteet ja globaali toimijuuden kenttä	44
5.2.2 Kertautuva epäoikeudenmukaisuus: kuultu, nähty ja itse koettu	46
5.3 Itselle rakennetut subjektiopositiot ja tarjottujen positioiden vastustaminen.....	49
5.3.1 Terroristi – Auttaja	49
5.3.2 Jihadisti – Mujaahid	53
5.3.3 Totuudenpuhujat.....	56
5.3.4 Taistelija.....	58
5.3.5 Uhrautuja.....	60
5.4 Kertomus Jonaksesta	63
5.4.1 Ennen Syyriaa	63
5.4.2 Syyriassa	64
5.4.3 Syyrian jälkeen.....	66

6 Johtopäätökset	71
6.1 Uskonto identiteettipoliittisena valintana postmodernissa	71
6.2 Kertomusten subjektipositiot ja kamppailu identiteetistä	73
6.3 Uskonnon ja toimijuuden välinen suhde	76
7 Pohdinta.....	79
Liitteet	89

1 Johdanto

Tunnistamme kulttuurisesti jaetun terroristin hahmon (ks. Ahmed 2003, 209). Niin Suomessa kuin muualla Euroopassakin väkivaltaisen radikalisoitumisen ympärillä käytävä keskustelu on vahvasti keskittynyt nimenomaan uskonnollisen radikalisoitumisen ja terrorismin ympärille. Ilmiö voidaan ymmärtää yhteiskunnallisena konfliktitapauksena (vrt. Kuusisto-Arponen 2007), jonka syistä ja osapuolista on eri tilanteissa olemassa toisistaan poikkeavia suuria kertomuksia, narratiiveja. Kuitenkin radikalisoitumisesta käytävään yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuvat vain hyvin harvoin radikalisoituneiksi määritellyt henkilöt itse.

Tutkimukseni käsittelee väkivaltaista ekstremismia ja radikalisoitumista yhden radikalisoituneeksi määritellyn henkilön omasta näkökulmasta. Tarkastelen, minkälaisia subjektiivisia merkityksiä ihminen itse liittää yksilölliseen, radikalisoitumiseksi kutsuttuun prosessiinsa. Tutkimus on toteutettu narratiivisena tapaustutkimuksena ja lähestyn erilaisia, yhdeltä samalta henkilöltä kerättyjä aineistoja narratiiveina, henkilön kertomuksina omasta itsestään. Tällöin keskityn erityisesti siihen, millaista identiteetikertomusta kertoja niissä rakentaa, ja minkälaisia merkityksiä radikalisoitumiseksi kutsuttuun ilmiöön liittyy kertojan identiteetin ja toimijuuden kannalta. Kertojan identiteettiä ja toimijuutta lähestyn tutkimuksessa subjektiposition käsitteen avulla. Kertomuksissa kiinnitän erityistä huomiota siihen, millaisia subjektipositioita kertoja niissä itselleen rakentaa, ja toisaalta millaisia tarjottuja subjektipositioita kertoja vastustaa, uudelleen määrittelee tai neuvottelee. Kiinnostuksen kohteena on se, miten kertoja asemoi omaa identiteettiään ja toimijuuttaan suhteessa kulttuurissamme ja yhteiskunnallisessa keskustelussamme normatiivista valtaa omaaviin mallitarinoihin uskonnollisesti radikalisoituneista ja miten kertoja vastaa prosessin aikana hänelle ulkopuolelta tarjottuihin subjektipositioihin (vrt. Hänninen 2015, 169).

Valitsin tutkimuksen aiheeksi radikalisoitumisen yksilölliset merkitykset, koska tästä näkökulmasta tehty empiirinen tutkimus puuttuu Suomesta lähes kokonaan ja se on kansainvälisestikin vähäistä. Aihepiirin tutkimukset ovat usein aikaisempien teoreettisten keskustelujen katsauksia ja empiirisen tutkimuksen puute on ollut yleinen ongelma ilmiön tutkimuksessa (Creutz, Saarinen & Juntunen 2015, 2–3). Ylipäätään väkivaltaisen ekstremismi aiheena on vähän tutkittu, varsinkin jos sitä tarkastelee ensisijaisesti muussa kuin vain terrorismin kontekstiin rajattuna ilmiönä (Kauppila 2016, 8). Viime vuo-

sien aikana Suomessa on tehty muutamia yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opin-
näytetöitä liittyen väkivaltaiseen ekstremismiin (esim. Sivonen 2015; Kauppila 2016;
Karinen 2016), mutta niissä aineistot ovat omasta tutkimuksestani poiketen koostuneet
yksinomaan viranomaisten lausunnoista tai haastatteluista. Viranomaislähteitä käyttä-
neissä opinnäytetöissä näkökulma on viranomaisten välisessä yhteistyössä radikalisoit-
tamisen aiheuttamien sisäisten uhkien ennaltaehkäisemiseksi (esim. Kauppila 2016;
Karinen 2016; Papponen 2017). Katse on viranomaisten välisten suhteiden lisäksi niissä
yhteiskunnallisissa rakenteissa, jotka altistavat väkivaltaisen ääriajattelun kehittymiselle
taustalla olevasta aatteesta riippumatta (ks. Creutz ym. 2015; Sivonen 2015).

Suomessa empiiristä tutkimusta radikalisoitumiseen liittyen on tehty ensimmäisen ker-
ran vuonna 2016, jolloin Marko Juntunen, Karin Creutz-Sundblom ja Juha Saarinen
(2016) julkaisivat laajaan haastattelu- ja havainnointiaineistoon perustuvan tutkimuk-
sensa Syyrian konfliktialueelle suuntautuvasta liikkuvuudesta ja sen syistä. Viime
vuonna Ann-Sofie Nyström (2017) teki laadullisen haastatteluaineistoon pohjautuvan
pro gradu -tutkielman, jossa tarkasteli Syyrian konfliktialueelle matkanneiden nuorten
elämäntilanteita Suomeen paluun jälkeen, mutta siinäkin yksilölliset motiivit liittyen
lähdön syihin olivat vain yksi sivujuonne, eivätkä pääasiallinen tutkimuksellisen kiin-
nostuksen kohde.

Näkökulman valintaa ohjasi myös käytännöllinen näkökulma. Ajatukseni on, että tun-
nistamalla yksilöllisiä merkityksiä, voidaan niitä yksilökohtaisessa työssä myös purkaa
ja tarjota niille vaihtoehtoja. Teoreettis-metodologinen näkökulma onkin valittu tuke-
maan ja kehittämään käytäntöä ja tällä hetkellä Radinet-hankkeessa (Vuolle Settlementi
ry 2018) tehtävässä radikalisoitumisen ehkäisemiseen tähtäävässä yksilökohtaisessa
exit-työssä hyödynnettyjä narratiivisia menetelmiä. Hankkeen projektipäällikön Jani
Kaiston (20.9.2017) mukaan työhön tarvitaan toimivaa sanoitusta, joka ottaisi huomi-
oon yksilölliset merkitykset ja radikalisoituneiden omat tulkinnat.

Rakenteellisten syiden hahmottaminen ja syrjivien rakenteiden purkaminen on ehdot-
toman tärkeää, jotta väkivaltainen ääriajattelu ei muodostuisi houkuttelevaksi toimijuu-
den muodoksi yhteiskunnassa. Sosiaalityön ja jo radikalisoituneiden henkilöiden kanssa
työskentelemisen näkökulmasta niiden esillä pitäminen ei välttämättä kuitenkaan ole
aina riittävää tai edes hedelmällistä. Konstruktiivisen sosiaalityön ja ratkaisukeskeisen
lähestymistavan (Parton & O'Byrne 2000, 65–66) mukaisesti ajattelen, että yksilökoh-
taisessa muutostyössä rakenteellinen näkökulma voi jopa hankaloittaa radikalisoituneen
identiteetti-position purkamista, uusien vaihtoehtoisten identiteettien rakentamista ja

tukea uhrikategoriassa pysymistä. Sosiaalityön näkökulmasta näen tärkeäksi, että myös yksilölliset merkitykset voidaan tunnistaa ja nähdä, jotta niihin voidaan yksilökohtaisesti työssä puuttua ja tarjota vaihtoehtoja. Tämä ei tarkoita väkivaltaisten tekojen oikeuttamista, vaan radikalisoitumisprosessin monipuolista ja objektiivista hahmottamista, siihen liittyvän identiteettikysymyksen tunnistamista ja tämän tiedon myötä radikalisoitumisprosessin purkamismahdollisuuksien kehittämistä. Toisaalta tavoitteenani on ollut yksilöllisiä merkityksenantoja esiin tuomalla nostaa keskusteluun myös asioita, jotka puuttuvat tämänhetkisestä radikalisoitumisesta – ja erityisesti islamin ja radikalisoitumisen välisestä suhteesta – käytävästä julkisesta keskustelusta. Tämä toteuttaa osaltaan sosiaalityön rakenteellista tehtävää. Haluan nähdä, että rakenteellinen ja yksilölähtöinen näkökulma eivät ole toistensa vastakohtia, vaan täydentävät toinen toisiaan.

Väkivaltaisen radikalisoitumisen äärimuoto tai ilmiön jäävuorenhuippu, terrorismi, on hieman radikalisoitumista tai ekstremismistä enemmän tutkittu aihe. Kuitenkin myös sitä on tutkittu ensisijaisesti muiden kuin itse terroristien näkökulmasta (Malkki & Paastela 2007, 42–44). Leena Malkin ja Jukka Paastelan (mt., 45–46) mukaan yhtenä haasteena tekijöiden tai itse osallisten näkökulmasta tehdyille tutkimukselle voi pitää ensikäden lähteiden vaikeaa saatavuutta. Lisäksi asetelmaa, jossa ollaan kiinnostuneita radikalisoituneiden omista näkökulmista ja moraalisesti äärimmäisen latautuneen ilmiön kiihottomasta tarkastelusta, voidaan pitää väkivaltaisten tai moraalisesti arveluttavien tekojen puolusteluna tai liiallisena sympatiana (mt.). Konfliktitapausta tutkiessaan tutkija astuukin poliittisesti jännitteiseen maastoon, jossa eri puolilta niin tutkittavaan ilmiöön kuin tutkijaankin voi kohdistua ristiriitaisia, vahvoja mielipiteitä ja odotuksia (vrt. Kuusisto-Arponen 2007, 237).

Kohderyhmänä tutkimuksessani ovat olleet valtakunnallisessa Radinet-hankkeessa mukana olevat tai olleet henkilöt, joiden radikalisoitumiseen liittyy tavalla tai toisella uskonto. Kohderyhmän rajauksen tein siitä käytännöllisestä syystä, että Radinet-hankkeen ensimmäisessä, ja nyt meneillään olevassa vaiheessa, on tarkoitus löytää purkamiskeinoja nimenomaan uskonnollisiin syin perusteltuun radikalisoitumiseen. Toiseksi perustelen rajauksen siitä syystä, että vaikka rakenteelliset riskitekijät radikalisoitumisen taustalla ovat usein samankaltaisia riippumatta ideologisen ääriajattelun muodosta tai tyyppistä (vrt. Sageman 2004; 73–78), liittyy erilaisiin ideologisiin suuntiin erilaisia painotuksia ja prosesseihin lukuisia yksilöllisiä ja kontekstisidonnaisia tekijöitä. Ennakkoletukseni on, että uskontoon liittyvä radikalisoituminen identiteettityönä liittyy myös niihin identiteetin muodostuksen erityiskysymyksiin ja haasteisiin, joita uskonnollisiin

ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvilla ihmisillä suomalaisessa yhteiskunnassa on (ks. Haikkola 2010; Huttunen 1999; Kivijärvi 2015; Varjonen 2013).

Yksilöllisten ja identiteettiin liittyvien merkitysten löytämiseksi ajattelen olevan erityisen tärkeää hahmottaa myös sitä kulttuurista ja sosiaalista viiteryhmää tai kontekstia, jonka sisällä ihminen identiteettiään ja minäkertomustaan rakentaa. Kohderyhmän rajauksesta johtuen koen myös, että velvollisuuteni on perustella työn rajausta ja näkökulmaa nimenomaan eettisyyden näkökulmasta erityisen huolellisesti. Haluankin korostaa, että tekemääni rajausta uskonnolliseen, islamiin liittyvään radikalisoitumiseen ei tule missään nimessä ymmärtää arvovalintana siten, että näkisin vain islamiin liittyvän ekstremismin ainoana tai edes vakavimpana väkivaltaisen ekstremismin muotona Suomessa. Syitä päätyä tähän rajaukseen ohjasi sekä Radinet-hankkeen tämänhetkinen painottuminen uskonnolliseen ideologisuuteen sekä toisaalta tarve tuottaa kontekstin huomioivaa radikalisoitumisen tutkimusta (Borum 2011, 16). Toisaalta toivon, että mahdollisimman monipuolisen tiedon tuottaminen aiheesta voi tarjota mahdollisuuden lieventää epätietoisuudesta ja yksipuolisesta tiedosta johtuvia turhia tai ylimitoitettuja pelkoja ja ennakkoluuloja. Narratiiviseen menetelmään ja tämän tutkimuksen taustalla olevaan postmodernismiin tietoteoreettisena lähtökohtana liittyy myös mahdollisuus siihen, että marginalisoidut ihmisryhmät voivat saada äänensä kuuluviin.

Koska ymmärrys väkivaltaisesta ekstremismistä on vasta kehittymässä, sen määrittelyssä on tällä hetkellä vallalla erityisesti sisäministeriön ja poliisiviranomaisen määritelmät ja erilaiset sisäisen turvallisuuden selonteot ja toimenpidesuunnitelmat. Toisekseen ymmärrystä väkivaltaisesta ekstremismistä ohjaa myös se, mitä tiedämme sen järjestäytyneemmästä ääri-ilmioistä, terrorismista. Tukeudun siis ilmiön taustoittamisessa sekä viranomaisten tuottamaan tietoon ja määritelmiin, että terrorismin tutkimukseen väkivaltaisen ekstremismin tutkimuksen ohella. Oman tutkimukseni toivon osaltaan täydentävän ja haastavan tämän hetkistä radikalisoitumisesta, ja erityisesti radikalisoitumisen ja uskonnon välisestä suhteesta, käytävää yhteiskunnallista ja tutkimuksellista keskustelua.

Tutkimuksen rakenne etenee seuraavasti: Esittelen ensin radikalisoitumisilmiötä taustoittavassa luvussa ilmiöön liittyvää käsitteistöä, yhteiskunnallista keskustelua ja aiempaa tutkimusta. Taustoittavan luvun jälkeen kytken tutkimukseni tiettyyn tietoteoreettiseen keskusteluun ja määrittelen keskeiset teoreettiset käsitteet eli identiteetin, toimijuuden ja subjektiposition käsitteet, ja selvennän mitä tarkoitan niillä tämän tutkimuksen kontekstissa. Neljännessä luvussa esittelen tutkimustehtävän ja -kysymykset sekä perus-

telen valitun tutkimusstrategian, aineiston ja analyysimetodit. Käsittelen tässä yhteydessä myös niitä yleisiä ja erityisiä narratiivisen tapaustutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä näkökulmia ja haasteita, jotka ovat korostuneita oman tutkimusaiheeni kohdalla. Viides luku koostuu aineiston analyysistä, jonka aluksi esittelen lukijalle kronologisesti tapauksena olevan miehen tarinan pääpiirteittäin. Analyysissä erittelen kertojan toimintaa motivoivia yksilöllisiä merkityksiä ja sitä, minkälaisia subjektipositioita kertoja itselleen kertomuksissa rakentaa ja vastustaa. Tämän jälkeen tarkastelen narratiivisen analyysin päättävässä luvussa kertojan toimijuuden ajallisia ja paikallisia konteksteja ja sitä, miten rakennetut subjektipositiot aktivoituvat kontekstista riippuen. Kuudennessa luvussa esittelen analyysin pohjalta tekemäni keskeisimmät johtopäätökset ja tarkastelen analyysin tulosten eroavaisuuksia ja yhteneväisyyksiä suhteessa teoriaan ja aiempaan tutkimukseen. Seitsemännessä luvussa pohdin tutkimuksen antia radikalisoitumiskeskustelulle ja tarkastelen, miten tutkimus onnistui vastaamaan sille esitettyihin kysymyksiin.

2 Ilmiötausta ja keskeiset käsitteet

2.1 Väkivaltainen ekstremismi ja radikalisoituminen

Väkivaltaisesta ekstremismistä on alettu puhua ja tehdä tutkimusta Suomessa vasta viime vuosina, vaikka ilmiö on ollut olemassa läpi historian sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Väkivaltainen ekstremismi voidaan ymmärtää kontekstisidonnaisena ilmiönä, joka saa erilaisia muotoja ja sisältöjä riippuen ajasta, kulttuurista ja paikasta. (Malkki & Paastela 2007.) Sisäministeriö on julkaissut vuodesta 2012 lähtien toimenpideohjelman radikalisoitumisen, väkivaltaisen ekstremismin ja ääriliikkeiden toiminnan ehkäisemiseksi. Viimeisen raportin mukaan ilmiö on tullut viime vuosien aikana entistä näkyvämmäksi. Myös vastuu väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisytyön koordinoinnista ja kehittämisestä on Suomessa sisäministeriöllä. (Sisäministeriö 3/2017, 9.)

Ennaltaehkäisyn lisäksi ekstremismin määrittely ja sanoitus on jäänyt niin ikään pitkälti vain viranomaistahojen – sisäministeriön ohella lähinnä suojelupoliisin – tehtäväksi. Sisäministeriön (mt., 11) viimeisimmän määritelmän mukaan väkivaltainen ekstremismi viittaa väkivaltaan, jota käytetään, jolla uhataan, johon kannustetaan tai joka oikeutetaan aatemaailmaan vedoten. Aatemaailma radikalisoitumisen taustalla voi olla uskonnollinen, poliittinen tai ideologinen. Radikalisoituminen taas voidaan tässä yhteydessä ymmärtää prosessina, jonka myötä ihminen päätyy omaksumaan väkivaltaisen ekstremistisen ajatusmaailman (Borum 2011, 30).

Ekstremismin suhde terrorismiin ei ole tarkkarajainen. Ekstremismin ja terrorismin välisestä suhteesta kertoo se, että kaikki terrorismi on myös väkivaltaista ekstremismιά, mutta kaikki ekstremismi ei ole terrorismia (Sisäministeriö 3/2017, 11). Terrorismin voidaan katsoa olevan äärimmäinen muoto laajemmasta väkivaltaisen ekstremismin ilmiöstä (mt., 11). Toisaalta on myös esitetty, ettei ekstremismιά tulisi suoraan yhdistää terrorismiin, koska tämä on helposti leimaavaa ja voi vaikeuttaa esimerkiksi radikalisoitumisuhan alla olevien kanssa työskentelyä (Kauppila 2016, 8–9).

On myös esitetty, että terrorismin taustalla ei välttämättä aina ole ensisijaisesti radikalisoitunutta ideologisuutta vaan taustalla voi olla muita syitä. Lisäksi suurimmasta osasta radikalisoituneen ideologian sisäistäneistä ihmisistä ei koskaan tule terroristeja. Ylipääntään väkivaltaisten ajatusten muuttuminen väkivallan käytöksi ja toiminnaksi on erilli-

nen prosessi, jota ei tarkkaan tunneta. Väkivaltaisen ekstremismin ja terrorismin taustalla voidaan olettaa olevan usein samantyyppisiä prosesseja ja tekijöitä, mutta vain murto-osan kohdalla ääriajattelu muuttuu väkivaltaiseksi tai terroristiseksi toiminnaksi. (Borum 2011, 8–9).

Väkivaltaisen ääriajattelun syyt voidaan karkeasti paikantaa joko mikro- tai makrotasolle (Borum 2011, 9). Mikrotaso viittaa yksilöllisiin syihin makrotason viitatessa rakenteellisiin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin. Näitä tasoja välittävät sosiaaliset tekijät ja suhteet, jotka paikantuvat sekä yksilö- että yhteiskuntatasoille ja niiden väliin. Rakenteellisia, yhteiskuntien epätasa-arvoon liittyviä tunnettuja tekijöitä väkivaltaisen ekstremismin taustalla ovat esimerkiksi köyhyys, epätasa-arvo, syrjäytyminen ja syrjintä (Malkki & Paastela 2007, 82). Nämä tekijät eivät sinänsä vielä aiheuta radikalisoitumista, mutta voivat epäoikeudenmukaisuuden kokemusten ja kasvavien yhteiskunnallisten jännitteiden muodossa vaikuttaa väkivaltaisen ideologian houkuttelevuuteen. Karin Creutz, Juha Saarinen & Marko Juntunen (2015, 1) kirjoittavat, että turhautuminen on radikalisoitumisen avaintekijä, mutta se voi johtua monimutkaisemmista prosesseista kuin sosiaalisesta eriarvoisuudesta tai syrjäytymisestä. Rakenteellinen epätasa-arvo ja syrjintä siis toimivat suotuisana maastona ääriajattelun kehittymiselle. On myös tiedossa, että esimerkiksi terroristijärjestöjen värvääjät käyttävät propagandassaan hyväkseen epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia ja yhteiskunnallisia vastakkainasetteluja (Roy 2017).

Radikalisoitumisen ymmärtäminen yksilöllisenä prosessina on viime vuosien aikana vakiintunut melko yksimieliseksi lähtökohdaksi ilmiön ymmärtämisessä. Randy Borumin (2011, 8) mukaan radikalisoituminen tulisi ymmärtää nimenomaan prosessina, sen sijaan, että tarkasteltaisiin lopputulosta, radikalisoituneisuutta tilana (*condition*). Tomas Precht (2007) on jakanut ääri-islamiin liittyvän väkivaltaisen radikalisoitumisen prosessin neljään vaiheeseen: 1. radikalisoitumista edeltäviin taustatekijöihin (*pre-radicalisation*, joka viittaa sekä rakenteellisiin taustatekijöihin että laukaiseviin ja mahdollistaviin tekijöihin), 2. identifioitumis- ja identiteettityöhön suhteessa uskonnolliseen ideologiaan, 3. indoktrinaatioon eli vahvempaan sitoutumiseen ideologiaan ja radikalisoituneeseen ryhmään sekä 4. väkivallan tekojen suunnitteluun tai niihin osallistumiseen. Radikalisoituminen tapahtuu asteittain, eikä se yleensä tai kaikkien kohdalla etene varsinaiseen väkivallan käyttöön asti. (Mt., 5–6.) Vastaavia vaiheita voitaneen tunnistaa myös muun tyyppisestä kuin uskonnollisesta radikalisoitumisesta.

Sosiaalitieteellisellä radikalismin tutkimuksen kentällä on ainakin kolmentyyppisiä laajempia teoreettisia viitekehyksiä ja tutkimuslinjoja, jotka tarkastelevat radikalisoitumis-

ta prosessina sekä siihen liittyviä yleisiä mekanismeja ja tekijöitä. Sosiaalisten liikkeiden teorit tarkastelevat nimensä mukaisesti sitä, minkälainen rooli erilaisilla ideologisilla liikkeillä on radikalisoitumisen kannalta. Sosiaalipsykologisissa teorioissa taas huomio on radikalisoituneiden ryhmien sisäisessä sekä yksilöiden ja ryhmien välisessä toiminnassa. Radikalisoitumista tarkastellaan siis sosiaalipsykologiassa pitkälti sosiaalisena ja ryhmädynamiikkaan liittyvänä prosessina. Konversioteorit keskittyvät enemmän siihen yksilölliseen (kääntymis)prosessiin, jonka myötä ihminen omaksuu väkivallan oikeuttavia uskomuksia ja aatteita. (Borum 2011, 16–23.)

Yhtä vastausta miksi-kysymykseen ei radikalisoitumisen kohdalla ole realistista odottaa saavansa. Mitkään yksittäiset yksilölliset tekijät tai yhteiskunnalliset olosuhteet erikseen tai yhdessä eivät vielä selitä radikalisoitumista. Yksilöllistä ja nimenomaan yksilön oman toimijuuden näkökulmaa tarvitaan, koska pelkkä yhteiskunnallinen epätasa-arvo ja osattomuus eivät selitä sitä, miksi samanlaisista taustoista ja psykologisista tekijöistä riippumatta vain joku radikalisoituu ja joku toinen taas ei. (Malkki & Paastela 2007, 81.) Onkin sanottu, että radikalisoitumispolkuja on yhtä monta kuin radikalisoituneita-kin (esim. Haddara 2017, 2; Borum 2011, 9; 15; Precht 2007, 32).

¹Borum esittääkin artikkelissaan lainaten Sherry Cablea, Edward J. Walshia ja Rex H. Warlandia (1988), että sosiaalitieteellisen tutkimuksen tulisi siirtyä tarkastelemaan ja erittelemään radikalisoitumista niissä spesifeissä ja kontekstisidonnaisissa olosuhteissa, joissa se tapahtuu, mieluummin kuin pyrkiä kokoamaan jotain universaalia, yhtä vastausta, joka kattaisi kaikenlaisen radikalisoitumisen (mt., 16). Tätä pyrin omalta osaltani toteuttamaan aihevalinnan rajauksella ja yhdistämällä radikalisoitumisen tiettyyn kontekstiin ja kulttuuriseen viitekehykseen. Toiston välttämiseksi, kun kirjoitan ekstremismistä, viittaan sillä tässä tutkimuksessa nimenomaan väkivaltaiseen ekstremismiin ja kun puhun radikalisoitumisesta, viittaan nimenomaan väkivaltaiseen radikalisoitumiseen.

---

¹ Cable, Sherry, Walsh, Edward J. & Warland, Rex H. 1988: Differential Paths to Political Activism: Comparisons of Four Mobilization Processes after the Three Mile Island Accident. *Social Forces* 66: 966.

2.2 Islamin radikalisoitumista vai radikalisoitumisen islamisoitumista?

Radikalisoitumisesta käytävään keskusteluun kaikkialla läntisessä maailmassa vaikuttivat voimakkaasti 9/11 terrori-iskut. Iskujen jälkeen radikalisoitumiskeskustelu keskittyi yhä selkeämmin islamistiseen radikalisoitumisen ja islamistisen tai jihadistisen terrorismin uhkaan. Iskujen jälkeen läntisessä maailmassa voimistui myös ajatus terrorismin vastaisesta sodasta. Kansallisia turvallisuuspoliittisia ohjelmia uudistettiin ja yhteiskuntatieteissä pyrittiin löytämään keinoja uskonnollisen radikalisoitumisen ja terrorismin torjuntaan. (Kundnani 2015; Malkki & Paastela 2007, 388–395.)

Uskonnollisella radikalisoitumisella viitataan nykyisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa lähinnä islamin ja muslimitaustaisten henkilöiden uskonnolla perusteltuun väkivaltaiseen radikalisoitumiseen. Islamiin liittyvästä radikalisoitumisesta käytetään myös tyypillisesti termiä väkivaltainen jihadismi (esim. Sisäministeriö 3/2017, 17–18). Sisäministeriön (mt.) määritelmän mukaan väkivaltaisella jihadismilla tarkoitetaan ”niitä kansainvälisiä väkivaltaisia poliittisia liikkeitä, jotka perustelevat väkivallan käyttöä omalla, valtavirrasta poikkeavalla tulkinnallaan islamin uskonnosta ja sen suhteesta yhteiskuntaan”. Edelleen määritelmän mukaan tyypillistä väkivaltaiselle jihadismille on se, että se julistaa valtavirran islamin kannattajat väärauskoisiksi oikeuttaakseen väkivallan heitä ja muita kohtaan (mt., 18).

Jihadismi on islamin teologian ulkopuolella syntynyt uudissana, joka viittaa ääri-islamilaiseen ideologiaan, jonka mukaan sen kannattajilta vaaditaan tarvittaessa väkivaltaa islamilaisen sharia-lain mukaisen yhteiskunnan luomiseksi ja puolustamiseksi (Brachman 2009, 4–5). Juntunen, Creutz-Sundblom ja Saarinen (2016, 10) määrittelevät käsitteen seuraavalla tavalla: ”*Jihadismi on joukko ideologioita, jotka peräänkuuluttavat radikaaliin islamintulkintaan perustuen poliittisen entiteetin, hallinnon tai yhteisön rakentamista ensisijaisesti aseelliseen kamppailuun tukeutumalla. Järjestöjen aseelliseen toimintaan kuuluu poliittisen väkivallan lietsominen tai kohdistaminen länsimaihin sekä niitä symbolisesti edustaviin kohteisiin länsimaiden ulkopuolella*”. Jihadismi on kuitenkin jo käsitteenä erityisesti muslimiyhteisöissä koettu ristiriitaisena ja keskustelua herättävänä, koska se on johdettu islamin teologian keskiössä olevasta sanasta *jihad* (Brachman 2009, 4–5).

Viime vuosien aikana on myös esitetty kritiikkiä aikaisemmalle niin sanottua jihadistista väkivaltaa ja radikalisoitumista käsitelleelle tutkimukselle ja länsimaiden turvalli-

suuspoliittisille ohjelmille sekä toimenpiteille terrorismin ja radikalisoitumisen ehkäisemiseksi. Ensinnäkin itse radikalisoitumisen ja radikaalin käsitteitä on kritisoitu ongelmallisiksi niihin liittyvän negatiivisen konnotaation vuoksi. Radikaalit ajatukset tai jyrkätään uskontulkinnat eivät välttämättä vielä tarkoita sitä, että henkilö hyväksyisi väkivallan käytön. Radikaalit tai fundamentalistisina pidetyt uskonnolliset ajatukset ja väkivaltainen radikalisoituminen eivät siis välttämättä kulje käsi kädessä. (Creutz ym. 2015, 2–3; Borum 2011.) Voidaan myös ajatella, että radikaalit ajatukset ja mielipiteet kuuluvat myös tavanomaiseen nuoren ihmisen kasvuprosessiin osana oman paikan ja identiteetin reflektointia suhteessa muuhun maailmaan (Sieckelinck ym. 2015, 331). Myös se, mitä pidetään kulloinkin ja missäkin yhteiskunnallisessa tilanteessa radikaaleina ajatuksina, on myös kontekstisidonnainen ja suhteellinen kysymys, jonka arviointiin liittyy yhteiskunnallista vallankäyttöä (vrt. Goerzig & Al-Hashimi 2015, 2).

Radikalisoitumisen tutkijat ovat keskenään eri mieltä siitä, mikä merkitys islamilla on radikalisoitumisessa. Esimerkiksi ranskalainen politiikan tutkija ja sosiologi Gilles Kepel (2017) näkee, että islamin konservatiivisten, niin sanottujen salafististen tulkintojen omaksumisella on keskeinen merkityksensä eurooppalaisten musliminuorten väkivaltaisessa radikalisoitumisessa. Ranskalainen politiikan tutkija Olivier Roy (2016; 2004) taas aloitti keskustelun radikalisoitumisen islamisoitumisesta. Euroopassa kasvaneiden muslimitaustaisten terroristien elämäkertoja tarkastellessaan Roy huomasi, etteivät terroristit olleet niinkään uskonnollisia fundamentalisteja vaan ennemmin länsimaisen populaarikulttuurin väkivaltakuvastosta inspiroituneita näköalattomia nuoria, joille jihadistinen narratiivi tarjosi vastauksen sekä moniin identiteettikysymyksiin että oikeutuksen väkivallalle. (Mt.) Royn esittämiä väitteitä tukee myös se, että monien terrorismirikoksiin Euroopassa syyllistyneiden nuorten miesten tiedetään eläneen varsin länsimaista ja maallistunutta elämää, mikä on ristiriidassa sen kanssa, että he olisivat olleet uskonnollisia fundamentalisteja.

Radikalisoitumisen islamisoituminen viittaa myös radikalisoitumisen uskonnollistamiseen eli ilmiön tulkitsemiseen niin, että sen selittämisessä uskonnollisia motiiveja korostetaan. Yhteiskunnallisen keskustelun nivoessa toistuvasti islamin ja muslimit terrorismiin ja turvallisuusuhkiin sen vaikutukset kaikkiin muslimiyhteisöihin ovat suuret (Creutz ym. 2015, 1). Usein tässä yhteydessä esiin on nostettu ajatus siitä, että 9/11 terrori-iskujen jälkeen alkanut länsimaiden sota terrorismia vastaan olisi käytännössä lännen sotaa islamia ja muslimiyhteisöjä vastaan (Roy 2007, 54; Kundnani 2015). Radikalisoitumiskeskustelun islamisoituminen on nähty poliittisena kysymyksenä ja valintana,

jonka avulla oikeutetaan islamofobisia asenteita ja erityisesti muslimiväestöön kohdistuvaa tarkkailua, seurantaa ja turvallisuuspoliittisia ratkaisuja. Kaikissa muslimiväestöön kuuluvissa etnisissä ryhmissä koetaan, että valtaväestön hyväksyntä edellyttää assimilaatiota, sulautumista valtakulttuuriin ja omasta uskonnollisesta identiteetistä luopumista, mikä johtaa helposti syrjäytymisen ja uhriuden tunteisiin. Julkisessa keskustelussa eriarvoisuuden ja ilmiön politisoitumisen puheeksi ottamisen vaikeus tai jopa kokonaan sivuuttaminen taas lisää eriarvoisuuden ja epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia, jotka ruokkivat radikaalien ideologioiden vetovoimaa ja polarisoitumiskehityksestä voimansa saavia vastakkaisia väkivaltaisia yhteiskunnallisia liikkeitä. (Creutz ym. 2015, 1–2.)

2.3 Syyrian sota ja vierastaistelijailmiö

Suomessa ja muualla Euroopassa muslimitaustaisten henkilöiden radikalisoitumiseen liittyvä keskustelu on kytkeytynyt myös vahvasti erityisesti viime vuosien aikana vierastaistelijailmiöstä käytävään keskusteluun. Vierastaistelijailmiöllä on kuvattu Suomesta ja muualta läntisestä Euroopasta erityisesti Syyrian ja Irakin konfliktialueille suuntautuvaa liikkuvuutta. Huolta on herättänyt vierastaistelijoiden mahdollinen osallistuminen alueella terroristisiksi luokiteltujen järjestöjen ja ryhmittymien kuten ISIS:in toimintaan ja se, minkälaisia vaikutuksia tällaisten henkilöiden takaisin paluulla kotimaihinsa on. (Juntunen ym. 2016; Bakker & Roy van Zuijdewin 2015, 1.)

Vierastaistelijailmiön vaikutuksia läntisen Euroopan maiden turvallisuustilanteeseen tarkastelleet Edwin Bakker & Jeanine de Roy van Zuijdewin (2015, 1–2) arvioivat, että vierastaistelijailmiöön kiinnittyvän terrorismin uhka on epätodennäköinen, mutta tapahtuessaan vaikutuksiltaan suuri ja laaja-alainen. Konfliktialueilta palanneita on jo osallistunut Euroopassa toteutettuihin terrori-iskuihin ja myös toteuttamatta jääneiden iskujen suunnitteluun etenkin Ranskassa, Belgiassa ja Iso-Britanniassa (Juntunen ym. 2016, 3). Erityisesti ilmiöllä on ollut suuria vaikutuksia kansalliseen turvallisuuden tunteeseen, yhteiskunnallisiin asenteisiin ja tätä kautta viranomaisten toimenpiteisiin palanneita kohtaan (mt., 3).

Viranomaisten arvion mukaan noin 80 ihmistä oli lähtenyt vuoteen 2017 mennessä Suomesta Irakin ja Syyrian alueille vierastaistelijoina (Sisäministeriö 2017, 19). Sisäministeriön raportissa konfliktialueille lähtijöitä kuvataan ”terroristisiksi vierastaistelijoina”, vaikka toisaalta mainitaan, että yksittäisten lähtijöiden syynä on voinut olla halu auttaa (mt., 19). Mediaotsikoissa konfliktialueelta takaisin Suomeen palanneita henkilöitä on tarkasteltu ensisijaisesti heidän potentiaalisesti muodostamien turvallisuus- ja terrorismiuhkien kautta. Lehtien otsikoissa (Ks. Ilta-Sanomat 29.3.2017 ”20 vierastaistelijaa palannut Suomeen – uhkana terrori-isku, joukkosurma, katuväkivalta” ja Helsingin Sanomat 18.10.2017 ”Kolmea suomalaista syytetään terrorismirikoksen valmistelusta, halusivat syyttäjän mukaan vierastaistelijoina - kaikki lähtivät Syyriaan, yksi kääntyi matkalla takaisin”) konfliktialueelle matkustaminen on yhdistetty toisinaan hyvin suoraviivaisesti vierastaistelijan käsitteeseen, mikä taas on ymmärretty lähes synonyymina terroristiseen, kuten Isisin toimintaan, osallistumiselle.

Sisäministeriön kehittämisspäälikkö Tarja Mankkisen (Yle 7.11.2017) mukaan Syyrian konfliktialueelle lähteneiden vierastaistelijoiden joukosta voidaan erottaa kolme ajallisesti eriteltävissä olevaa ja motiiveiltaan jonkin verran poikkeavaa aaltoa tai ryhmää. Ensimmäisessä vaiheessa, Syyrian kriisin alkuvaiheessa vuonna 2012 tai hieman sen jälkeen, konfliktialueelle matkanneiden motiivit ovat vaihdelleet eniten ja myös Suomesta lähteneistä suurin osa kuuluu tähän ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä humanitaariset syyt sekä presidentti Bashar al-Assadin hallinnon pääasiassa maan sunnimuslimväestöä kohtaan harjoittamien väkivaltaisuuksien vastustaminen ovat olleet yleisiä syitä matkustaa konfliktialueelle, kun taas jälkimmäisissä ryhmissä ideologisesti terroristisia järjestöjä tukevat ovat olleet jo suuremmassa roolissa. (Mt.)

Vierastaistelijailmiön moniulotteista ja syvällistä hahmottamista vaikeuttaa Syyrian ja Lähi-idän alueen poliittis-uskonnollisen tilanteen kompleksisuus ja pitkälle ulottuva historia. Syyrian sotaan johtanut kriisi sai alkunsa vuonna 2011, kun arabikevään protestit levisivät Syyriaan. Aluksi maltillisena alkanut Syyrian kansannousu korruptoituneen ja itsevaltaisen Bashar al-Assadin hallitusta vastustavine mielenosoituksineen johti sisällissotaan, kun hallitus aloitti mielenosoitusten aseellisen vastustamisen. (Ks. Korpola & Nikkanen 2012.) Sisällissodan alkuvaiheessa myös asetelma hallituksen ja hallitusta vastustavan opposition välillä oli selkeämpi ja hallitusta vastaan noussut Vapaan Syyrian armeija oli ensisijaisesti sekulaari oppositioryhmittymä, jota tuki suurin osa Syyrian enemmistön muodostavista sunnimuslimiteistä. Myös Syyrian konfliktialueelle

kriisin alkuvaiheessa matkustaneet ovat kertoneet tilanteen vaikuttaneen selkeämmältä ja opposition yhtenäisemmältä kuin myöhemmin (Juntunen ym. 2016; Nyström 2018).

Sittemmin sisällissota sai yhä enemmän myös uskonsodan piirteitä. Presidentti al-Assad, hallitus ja hallitusta tukevat kuuluvat maan shiialaisista alaviiteista muodostuvaan muslimivähemmistöön. Oppositio taas koostuu syyrialaisien enemmistön muodostavista sunnimuslimeista. Monet vierastaistelijat osallistuivat konfliktiin suojellakseen siviilejä sekä kaataakseen hallinnon terroristisiksi luokiteltujen ryhmien riveissä tai niiden rinnalla taistelemalla. Hallinnon kaatamiseen tähtäävissä ryhmissä toimi myös sekulaareja tahoja, mutta niin sanottujen jihadististen terroristiryhmittymien vetovoima kuitenkin onnistui vetoamaan sekulaareja ryhmiä tehokkaammin globaaliin muslimiyleisöön. Kansainvälisen yhteisön kyvyttömyys tai haluttomuus vaikuttaa konfliktin kehitykseen ja suojella siviiliväestöä hallinnon väkivallalta voimisti liikkuvuutta Euroopasta konfliktialueelle. (Juntunen ym. 2016, 29–32.)

Juntunen ym. (2016) ovat tutkimuksessaan tarkastelleet, miksi ja miten juuri Syyrian ja Irakin konfliktikenttä on onnistunut vetämään puoleensa suomalaisia ja Suomessa asuvia musliminuoria. Tutkimus laajensi käsitystä konfliktialueelle suuntautuvan liikkuvuuden moninaisista syistä. Monella haastateltavilla esimerkiksi humanitaariset ja avustustyöhön liittyvät motiivit olivat keskeisiä syitä lähteä alueelle. Lähtijöitä kuvasti myös usein poliittinen ja yhteiskunnallinen valvutuneisuus sekä oman toiminnan, toimintaa motivoivien arvojen ja uskonkäsitysten jatkuva reflektointi. Monen suhtautuminen omaan rooliin kriisissä ja toiminnan mahdollisuuksiin myös muuttui alueen tilanteen konkreettisen näkemisen myötä. Tästä syystä Syyriaan suuntautuvaa liikkuvuutta ei tulisikaan tulkita yksinkertaistaen väkivaltaisen radikalisoitumisen päätepisteenä. (Mt., 60.) Esimerkiksi Creutzin (2015, 11) mukaan vierastaistelijan käsite ei kuvasta koko ilmiötä totuudenmukaisesti. Osa on lähtenyt alueelle humanitaariseen toimintaan, osasta ei ole varmuutta ja moni terroristiseksi luokiteltavan ryhmittymänkin riveissä toimiva ei välttämättä osallistu varsinaiseen aseelliseen taistelutoimintaan ollenkaan (mt.).

3 Teoreettinen tausta ja käsitteelliset työkalut

3.1 Epistemologinen lähtökohta: Postmoderni ja konstruktivistinen tietoteoria

Tutkimukseni paikantuu teoreettisesti postmodernismin, sosiaalisen konstruktionismin ja tarkemmin narratiivisen konstruktionismin teoriaperinteeseen. Sosiaalityön näkökulmasta tutkimus paikantuu konstruktivistisen, käytäntöorientoituneen sosiaalityön kentälle (Parton & O'Byrne 2000). Vaikka aineistona ovat narratiivit, kertomukset, muodostaa narratiivisuus oikeastaan koko tutkimuksen teoreettismetodologisen ja filosofisen viitekehyksen. (Heikkinen 2015, 156.) Metodista ja teoreettista viitekehystä on siis vaikea erottaa tässä yhteydessä täysin toisistaan.

Sosiaalisen konstruktionismin mukaan todellisuus on sosiaalisesti rakentunut ja jatkuvasti sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa rakentuva ja muuttuva. Kielellä on tässä todellisuuden konstruomisessa keskeinen tehtävä: sen avulla ylläpidetään, vahvistetaan tai muutetaan todellisuutta. Kieli ymmärretään keskeisesti todellisuutta ja identiteettejä muokkaavaksi tekijäksi, ei todellisuuden neutraaliksi kuvaajaksi. Siksi kysymys kieleen ja kielenkäyttöön liittyvästä vallasta on myös olennainen osa konstruktionismia. (Berger & Luckmann 1994.)

Taustalla oleva postmoderni tietokäsitys laajempaan tiedonfilosofiaan tai epistemologiseen orientaationa viittaa ajatukseen tietämisen kontekstisidonnaisuudesta ja suhteellisuudesta. Postmoderni tietokäsitys syntyi kritisoimaan objektiivisen ja universaalisen tiedon ja tietämisen mahdollisuutta ja ideaalia. Postmodernistisen tietokäsityksen mukaan tieto on aina sidoksissa tiettyyn aikaan, paikkaan ja sosiaaliseen kenttään. Postmodernin käänteen seurauksena yhteiskunta- ja sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa alettiin kiinnostua enenevässä määrin esimerkiksi alistettujen ja marginalisoitujen ihmisryhmien kertomuksista, joten käännteellä on ollut myös rakenteellisia ja poliittisia seurauksia. (Heikkinen 2015, 158.)

Jean-Francois Lyotard (1985, 7) määrittelee postmodernin yksinkertaistettuna metakertomuksiin kohdistuvana epäluottamuksena. Metakertomus viittaa esimerkiksi uskontojen ja kansallisvaltioiden tarjoamiin traditionaalsiin ja kokonaisvaltaisiin suuriin kertomuksiin maailmasta ja yksilöiden paikasta maailmassa. Näiden suurten narratiivien

nähdään postmoderneissa yhteiskunnissa menettävän merkitystään, särkyvän ja kuolevan. Postmodernissa olennaista on merkitysten sirpaloituminen ja kielipelit, joissa todellisuutta ja tietoa määritellään kielen kautta yhä uudelleen ja uudelleen. Vaikka kielipeleissä käytettävää valtaa on edelleen usein eniten suurilla instituutioilla, myös yksilöillä, ”miten syrjittyinä tahansa” (mt., 29), on aina jonkinlaista valtaa suhteessa kielipeleihin. (Mt.)

Postmoderneissa yhteiskunnissa yksilön identiteettityölle ja itsen määrittelylle jää yhä enemmän tilaa, kun identiteetti ei automaattisesti ankkuroidu suuriin metanarratiiveihin (Mt.). ”Jokainen jätetään oman onnensa nojaan, itsekseen”, kirjoittaa Lyotard (mt., 28–29). Myös Zygmunt Bauman (1996, 36) jakaa Lyotardin (mt.) ajatuksen postmodernin ihmisen identiteettityön haastavuudesta ja paradoksaalisuudesta puhuessaan ”tyhjyyden kammosta” (*horror vacui*). Ihminen saa (vapaus) ja ihmisen täytyy (pakko) rakentaa identiteettinsä itse, subjektiivisten merkitysten kautta. Identiteettien rakentamista kuvaakin tee-se-itse-mentaliteetti, jossa merkityksiä kootaan luovasti, yhdistellen kollektiivisia ja subjektiivisia merkityksiä (mt., 37).

Baumanin (mt., 42–45) mukaan postmoderniin liittyy myös yksilöiden moraalialia ja toimijuutta tarkasteltaessa merkittävä muutos suhteessa moderniin yhteiskuntaan, kun ihmisen täytyy perustella moraaliset valintansa ja toimintansa subjektiivisesta näkökulmasta, ei nojautuen turvallisen suuren kertomuksen varmuuteen oikeasta ja väärästä. Tämä tarkoittaa myös (moraaliseen) toimijuuteen liittyvää erityistä subjektiivista vastuuta, mikä aiheuttaa Baumanin (mt., 265) mukaan uudenlaista moraalista kärsimystä, mutta on samalla mahdollisuus todelliseen moraalisuuteen ja moraaliseen vastuullisuuteen (mt., 282).

Näihin tietoteoreettisiin lähtökohtiin pohjautuvien narratiivisten tutkimusmenetelmien käyttö on lisääntynyt yhteiskunta- ja sosiaalitieteiden kentällä merkittävästi 1980-luvulta alkaen. Puhutaan niin sanotusta narratiivisesta käännteestä. (Heikkinen 2015, 149; Kaasila, Rajala & Nurmi 2008; 5.) Narratiivisessa konstruktionismissa lähestytään narratiiveja sosiaalisen todellisuuden konstruointeina, joita ihmiset kertovat itsestään ja ympäröivästä todellisuudesta. Narratiivit viittaavat kertomuksiin, joita ihmiset tuottavat jatkuvasti vuorovaikutuksessa toisten ihmisten ja ympäröivän maailman kanssa. (Sparkes & Smith 2008.) Ihmisen ymmärretään olevan perustavanlaatuisesti *homo narrans*, kertova ihminen (Heikkinen 2015, 149–150). Kertomuksen tai narratiivin - kuten muunkaan kielen - ei nähdä olevan objektiivisen todellisuuden neutraali heijastuma,

vaan ensisijaisesti toimintaa ja tekemistä, diskursiivista työtä, jota tehdään tiettyssä sosiaalisessa kontekstissa (Varjonen 2013, 27).

3.2 Identiteetti ja toimijuus narratiivisesti rakentuvina konstruktioina

Edellä mainittu teoreettinen tausta vaikuttaa myös siihen, miten ymmärrän ja rajaan identiteetin ja toimijuuden käsitteen tutkimukseni kontekstissa. Ymmärrän identiteetin sosiaalisena rakennelmana, kielen kautta rakentuvana, kontekstisidonnaisena ja muuttuvana. (vrt. Hall 1999.) Ydinolemuksen etsimisen sijaan (mt., 22–23) identiteetin voi ymmärtää muuttuvana kertomuksena omasta itsestä (McAdams 1993).

Kertomukseen vaikuttaa aina se, kenelle tarinaa itsestä kerrotaan. Identiteettiin liittyy siis myös representatiivinen ja performatiivinen (Goffman 1959) ulottuvuus: narratiivia tuotetaan, kerrotaan ja esitetään aina jollekin yleisölle, vaikka yleisö olisikin vain ihminen itse. Konstruktiiivisen sosiaalityön (Parton & O’Byrne 2000, 23–24) mukaan narratiivisuutta voidaan käyttää tietoisesti työmenetelmänä ja muutoksen välineenä yksilökohtaisessa työssä: tarinallisuuden avulla rakennetaan identiteettiä uudelleen antamalla eri tapahtumille ja tilanteille uusia tulkintoja ja merkityksiä ja rakentamalla uusia vaihtoehtoisia tulkintoja omasta identiteetistä. Se, millaista tarinaa itsestään tuottaa ja miten itsensä näkee, ei ole vain kielellinen luomus vaan asia, jolla on todellisia seurauksia myös toiminnan tasolla. Ymmärrys itsestä sekä itseä koskevat ajatukset ja tulkinnat ohjaavat, rajaavat ja mahdollistavat yksilön toimintaa. (Mt., 23–24.)

Stuart Hallin (1999) mukaan keskeistä identiteeteissä on se, miten niiden kautta asemoidutaan tai positioidutaan suhteessa eri menneisyyden tapahtumiin. Positioinnin kautta itselle ja muille konstruoidaan tuotetuissa narratiiveissa erilaisia subjektipositioita (ks. Jokinen, Juhila & Suoninen 1999). Positiointi ja neuvottelu identiteeteistä kulkevat käsikkäin. Positiointityöllä tarkoitetaan asemoitumista suhteessa kulttuurisidonnaisiin (identiteetti)kategorioihin, joita uusinnetaan ja ylläpidetään jaetuissa ja vakiintuneissa narratiiveissa esimerkiksi mediassa tai poliittisessa puheessa. Subjektipositioita voidaan hyväksyä, torjua tai muuttaa. Jotkut identiteettikategoriat voivat olla myös leimaavia. (Hall 1999.) Erityisesti yksityisillä vuorovaikutuksen kentillä ihmiset voivat tuottaa vastapuhetta leimaavia identiteettikategorioita kohtaan (Juhila 2004).

Identiteetin käsitteeseen liittyy olennaisesti toimijuuden käsite. Narratiiveja tarkasteltaessa toimijuus tulee esille jo siinä, että ihminen nähdään lähtökohtaisesti toimijana eli subjektina suhteessa omaan identiteettiinsä eli sen aktiivisena rakentajana. Narratiivises-

ti ymmärrettynä toimijuutta tuotetaan ja rakennetaan kielellisesti tiettyjen reunaehtojen puitteissa. Toimijuus on osa identiteettiä ja sillä voidaan viitata yksilön toimintamahdollisuuksiin tietyissä konteksteissa (vrt. Nussbaum 2011). Konteksti viittaa sosiaalisiin rakenteisiin, kuten edellä käsiteltyihin diskursiivisiin subjektipositioihin. Toimijuus voidaan ymmärtää siis inhimillisen, tietoisien ja tarkoituksellisen toiminnan ja sosiaalisten rakenteiden välisenä suhteena (Giddens 1984).

Väkivaltaisen radikalisoitumisen identiteettimerkityksiä tarkasteltaessa toimijuuden käsitettä ei nähdäkseen voida ohittaa. Ajattelen väkivaltaisen ekstremistisen toiminnan olevan äärimmäinen toimijuuden muoto, joka ilmentää radikalisoituneen ihmisen omaehtoisesti määriteltyjä toimijuuden rajoja. Radikalisoitumisprosessissa irtaudutaan useista normatiivisista yksilön toimijuutta koskevista rajoista kuten laeista (mutta myös hyvin yleismaailmallisista eettisistä ohjenuorista kuten ihmisoikeuksista) sekä useista yhteiskunnallisesti hyväksytyistä ja tarjotuista subjektipositioista. Toimijuutta lähestyn erityisesti subjektipositioiden (Jokinen ym. 1999) näkökulmasta: sekä niiden, joita itselle rakennetaan, että niiden, joita vastustetaan.

Identiteettien rakentamiseen liittyy keskeisesti kysymys vallasta: Siitä, kenellä yhteiskunnassamme on mahdollisuus osallistua itsensä ja oman viiteryhmänsä määrittelyyn. Vaikka erilaisilla vähemmistöryhmillä on usein heikompi mahdollisuus osallistua identiteettiensä määrittelyyn, valtasuhde avaa mahdollisuuden vastapuheelle ja -toiminnalle, jonka kautta marginaaliset ryhmät ja ryhmien edustajat voivat pyrkiä horjuttamaan keskuksista käsin annettuja leimaavia identiteettimäärittelyjä. Tällöin voidaan puhua identiteettien (ja uusien subjektipositioiden) neuvottelemisesta. (Jokinen, Huttunen & Kulmala 2004, 9.)

Koska identiteettiä ei rakenneta yhteiskunnallisista määrittelyistä vapaassa tyhjiössä, median ja yhteiskunnallisen ilmapiirin asenteet liittyen etnisiin/uskonnollisiin vähemmistöihin ovat identiteettipolitiikkaa, jolla on myös todellisia seurauksia yksilöiden identiteettityölle. Etnisen vähemmistön käsitteen määrittelen Karina Horstin (2005, 23) tavoin konstruktiiivisesti eli kulttuurisesti, sosiaalisesti ja diskursiivisesti tuotetuksi kategoriaksi, joka määrittyy ensisijaisesti erojen rakentamisen kautta suhteessa valtaväestöön. Kaikkia etnisiä tai uskonnollisia vähemmistöjä ei myöskään kohdella tasapuolisesti vaan niitä arvotetaan erilaisten kontekstisidonnaisten hierarkioiden kautta (mt., 12–13). Hyvä ajankohtainen esimerkki tästä on maahanmuuttajaryhmien hierarkkisuus, erityisesti nuorten, miespuolisten turvapaikanhakijoiden kohtelu mediassa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa ja asettaminen vastakkain ”todellisten” hädänalaisten, eli nais-

ten ja lapsien, kanssa. Etnisyys ja ulkoiset piirteet, jotka erottavat kantaväestöstä, toimivat symboleina, joiden kautta voidaan vahvistaa jakoja ”meihin” ja ”muihin”, kantaväestöön ja ei-suomalaisiin.

Kirsi Juhila (2004, 29) määrittelee vastapuheen ”sellaisiksi leimattua identiteettiä komentoiviksi ja vastustaviksi teoiksi, joiden tarkoituksena on esittää tämän identiteetin erilaisuus suhteessa kulttuurisesti vallitsevaan kategorisoinnin tapaan”. Juhila (mt, 29–31) erottelee vastapuheen muodot tavallisuusretoriikaksi ja eron politiikaksi. Ensimmäinen perustuu siihen, että leimattuun identiteettikategoriaan kuuluva ihminen puolustaa tai korostaa omaa tavallisuuttaan. Tällainen vastapuheen muoto ei kuitenkaan yleensä horjuta leimaavaa kategoriala, vaan rakentaa tavallisuusretoriikkaan nojaavasta vastapuheen harjoittajasta poikkeuksen sääntöön ja itse kategorian leimaavuus säilyy. Jälkimmäinen vastapuheen muoto taas perustuu siihen, että leimattua identiteettikategoriaa määritellään uudestaan ja annetaan sille uusia merkityksiä. (Mt.)

Suomessa asuvia maahanmuuttajataustaisia ihmisiä yhdistävänä kokemuksena ainakin 2000-luvun alussa tutkittaessa oli se, että heitä kohdellaan pikemminkin tietyn kategorian edustajina kuin yksilöinä (Varjonen 2013). Tällöin myös omaa identiteettiä rakennettaessa yksilö joutunee positioitumaan suhteessa kategoriamaisen identiteettivalikon mukaiseen järjestykseen, vaikkei nämä kategoriat kohtalomaisesti määrittäisikään ihmisen identiteettiä eli niitä vastaan voi myös taistella ja niistä neuvotella (Juhila 2004).

3.3 Identiteetin rakentamisen ja radikalisoitumisen kontekstina eurooppalainen muslimiyhteisö

Rajauksesta johtuen identiteetin ja toimijuuden käsitteet kytkeytyvät tässä tutkimuksessa myös erityiseen kontekstiin: suomalaiseen ja eurooppalaiseen muslimiyhteisöön. Suomen muslimiväestö on melko pienestä koostaan huolimatta hyvin monimuotoinen sekä etnisesti, kulttuurisesti että uskontulkintatraditioiltaan (Hussein 2011). Muslimiyhteisöjen nykyistä globaalia tilannetta ja nuorten muslimien identiteetin rakentamisen kontekstia kuvastaa se, että yksi kolmasosa kaikista maailman muslimeista edustaa asuinmaansa uskonnollista vähemmistöä. Useat musliminuoret elävät arkeaan ja rakentavat identiteettiään länsimaisen yhteiskunnan ja kulttuurin ympäröimänä. (Roy 2004, 100–107.)

Yksilön identiteetti ei ole suoraan johdettavissa sosiaalisista kategorioista, mutta joillakin sosiaalisilla kategorioilla, kuten muslimiyhteisöön kuulumisella, saattaa olla voimakas vaikutus yksilön identiteettiin. Väkivaltaisessa uskonnollisessa radikalisoitumisessa sosiaalinen kategoria muodostaa sisäryhmän, joka erottuu ja erotetaan jollain tavalla sen ulkopuolisista ihmisistä, ulkoryhmästä. Olennaista on voimakas koettu ja ylläpidetty jako sisä- ja ulkoryhmään, esimerkiksi muslimeihin ja länsimaalaisiin (mutta yhtä lailla hyviin muslimeihin ja luopioihin eli islamia löyhemmin tulkitseviin) sekä erilaisten negatiivisten ja demonisoivien merkitysten liittäminen ulkoryhmään sisäryhmän statuksen nostattamiseksi. Näin uskonnollisesti radikalisoituneesta identiteetistä voi tulla dominoiva kehys, jonka kautta arkista elämää eletään. Tämä ohjaa eristäytymiseen ja voimistuneeseen kokemukseen syrjinnästä ja epäoikeudenmukaisuudesta. Syrjivä ja vastakainasettelua tukeva yhteiskunnallinen ilmapiiri voi näissä tilanteissa nopeuttaa ja syventää väkivaltaista radikalisoitumista. Väkivallan hyväksyminen ulkoryhmää kohtaan tai väkivallan käyttö on lopulta pitkän kehityskulun yksi mahdollinen päätepiste. (Upal 2015, 138–139; Al Raffie 2013, 89–90.)

Radikalisoitumista edeltää tutkimusten mukaan usein jonkinlainen identiteettikriisi ja identiteettiä koskeva koettu tai todellinen uhka. Useat tutkijat (esim. Al Raffie 2013, 73–74; Roy 2007) nostavat esiin erityisesti toisen ja kolmannen polven maahanmuuttajien suuremman riskin identiteettikriisille ja radikalisoitumiselle vedoten siihen, että he usein pohtivat ja reflektoivat omaa uskonnollista ja sosiaalista identiteettiä tietoisemmin kuin ensimmäisen polven maahanmuuttajat, joiden juuret etniseen, uskonnolliseen ja sosiaaliseen viiteryhmään ovat kiinteämmät. Identiteetin kriisiytyminen voi olla siis seurausta kaksinkertaisesta kuulumattomuuden tai toiseuden kokemuksesta: toiseudesta suhteessa omaan perheeseen ja sen edustamaan problematisoimattomaan etniseen tai uskonnolliseen identiteettiin sekä toiseudesta suhteessa valtaväestöön. Identiteettikriisissä etsitään syvempää merkitystä omalle elämälle. Uskonnollinen ekstremistinen ideologia saattaa tarjota tällöin ikään kuin totaalisen pakettiratkaisun useihin identiteettiä koskeviin kysymyksiin yhdellä kerralla. (Al Raffie 2013, 73–74; 90.)

Maahanmuuttajataustaisten musliminuorten väkivaltaisesta radikalisoitumisesta ja sen ennaltaehkäisystä on viime vuosina tehty enenevässä määrin kansainvälistä tutkimusta (esim. Haddara 2017; Davies ym. 2016; Corman 2016; Powers 2015; Upal 2015; Mink 2015; Schils & Pauwels 2014; Liht & Savage 2013). Väkivaltaista radikalisoitumista ja ekstremismiä ja sen ehkäisyä on tutkittu esimerkiksi rationaalisen valinnan teorian (Dhami & Murray 2016) että tilanteittaisen toimintateorian (Schils & Pauwels 2014)

valossa. Usein tutkimuksissa hyödynnetään tavalla tai toisella sosiaalisen identiteetin teoriaa, jossa ihmisen identiteetin kannalta hyvin keskeisenä nähdään ryhmäjäsensyyksien vaikutus identiteetin muodostusprosessiin (esim. Upal 2015; Kruglanski ym. 2014; Al Raffie 2013).

Monien Suomessa ja muualla varttuneiden musliminuorten uskonnollisuus alkoi viime vuosikymmenien saatossa tukeutua yhä selkeämmin ajatukseen islamista subjektiiviseen valintaan, henkilökohtaiseen vakaumukseen perustuvana ja universaalina uskontona (Juntunen ym. 2016, 18–20; Roy 2004). Euroopassa kasvaneiden musliminuorten uskonnollista identifioitumista muokkaavia ulottuvuuksia ovat ainakin islamin teologisen, oikeusopillisen ja ideologisen puolen hajanaisuus sekä eurooppalaisten muslimiyhteisöjen kyvyttömyys vastata hajautumisen aiheuttamiseen haasteeseen. Monet eurooppalaiset maat yrittivät vastata sekulaarin länsimaisen yhteiskunnan ja islamin välisten jännitteiden haasteeseen tukemalla liberaaleja ja maltillisia, länsimaiden omiin ideologisiin näkemyksiin paremmin sopivia islamintulkintoja ja niitä edustavia tahoja. Nämä politiikat kuitenkin johtivat monien muslimien silmissä länsimaisia arvoja myötäilevät muslimiyhteisöt auktoriteetti- ja uskottavuuskriisiin, ja lisäsivät fundamentalististen uskontulkintojen suosiota. (Juntunen ym. 2016, 18–20; Roy 2004; Roy 2007.)

Olivier Roy (2004) on kirjoittanut niin sanottujen neofundamentalististen suuntausten suosion kasvusta erityisesti Euroopassa asuvien musliminuorten tai muslimikäännynnäisten keskuudessa vuosituhannen vaihteesta alkaen. Neofundamentalismi sai ja saa kasvuvoimansa Royn (mt.) mukaan nimenomaan muslimiyhteisöjen edellä mainituista globaaleista haasteista. Sunnalainen neofundamentalismi korostaa sekä tarvetta palata islamin alkuperäisille juurille, että pyrkimystä rakentaa globalisoituvassa maailmassa universaali uskonnollinen muslimi-identiteetti, joka ei ole sidoksissa ihmisen asuinpaikkaan tai kulttuuriseen tai etniseen alkuperään. Neofundamentalistisissa tulkinnoissa korostuu uskonnollinen ideologia subjektiivisena, itse valittuna kaikenkattavana elämäntapana ja sitoumuksena. Myös islamissa keskeinen ajatus *ummasta*, kaikkien muslimien muodostamasta globaalista yhteisöstä, saa neofundamentalistisissa tulkinnoissa korostetun merkityksen muslimien diasporan ja siirtolaisuuden myötä. (Juntunen ym. 2016, 22.)

Miten neofundamentalististen uskontulkintojen yleistyminen sitten liittyy väkivaltaiseen radikalisoitumiseen? Joidenkin tutkijoiden mukaan fundamentalistiset uskontulkinnat ja narratiivit jo itsessään altistavat väkivaltaiselle radikalisoitumiselle. Esimerkiksi Afzal Upal (2015) on esittänyt, että läntisen maailman yritys suitsia islamistista väkivaltaa ja

radikalisoitumisen kasvua on epäonnistunut pitkälti siitä syystä, että emme ymmärrä niin sanotun jihadistisen ideologian valtavaa narratiivista voimaa ja laajaa kaikupohjaa muslimiyhteisössä ympäri maailman. Ongelmana on myös se, että emme ole pystyneet tarjoamaan sille uskottavaa vaihtoehtoa. Upalin (mt., 138) mukaan haasteena on se, että myös ne muslimiyhteisöt, jotka sanoutuvat irti väkivallasta, yhtyvät usein niin sanotun jihadistisen suuren kertomuksen (*master narrative*) keskeisiin kohtiin tai teeseihin, mikä luo otollisen kasvupohjan myös jihadistisen tarinan väkivaltaisille tulkinnoille ja radikalisoitumiselle.

Toisaalta myös kriittisiä huomioita neofundamentalismin ja väkivaltaisen radikalisoitumisen välisestä yhteydestä on esitetty (esim. Roy 2016; Kundnani 2015; Roy 2004). Neofundamentalistisen uskontulkinnan omaksuneet muslimit muodostavat Suomessa ja muuallakin hyvin heterogeenisen joukon, ja vaikka ryhmä jakaa keskenään tavoitteen *umman* yhdistämisestä palaamalla islamin peruskysymysten äärelle, ovat toiminnan strategioiden ja oikeuttamisen tasolla suuntaukset ja subjektiiviset näkökulmat erilaisia (esim. Mejler 2009; Juntunen ym. 2016, 24–26). Karkeasti sunnalaisuuden neofundamentalistiset suuntaukset voidaan jakaa reformistisiin ja jihadistisiin suuntauksiin. Ensimmäiset kannattavat muslimiyhteisöjen uskonnollista uudistumista perinteisin lähetystyön, *da`wan* menetelmin. Reformistit tuomitsevat hyökkäävän jihadin kategorisesti ja näkevät väkivallan käytön tavoitteiden saavuttamiseksi *umman* kannalta jopa hajottavana ja tuhoisana asiana. Sen sijaan niin sanotun jihadistisen neofundamentalismin suuntaukset perustuvat ajatukseen, jonka mukaan aktiivinen väkivaltainen jihad on jokaisen muslimin ensisijainen velvollisuus islamin puolustamiseksi. (Juntunen ym. 2016, 24–26.)

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimustehtäväni on selvittää, minkälaisia yksilöllisiä merkityksiä ihminen itse liittää radikalisoitumiseksi kutsuttuun prosessiin, johon liittyy uskonnollinen vakaumus.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten kertoja sanoittaa radikalisoitumiseksi kutsuttua prosessia ja siihen liittyviä yksilöllisiä merkityksiä?
2. Minkälaisia subjektipositioita kertomuksissa itselle rakennetaan ja vastustetaan?
3. Miten kertomuksissa rakentuu radikalisoitumisen ja uskonnon välinen suhde?

4.2 Narratiivinen tapaustutkimus

Tutkimus on toteutettu narratiivisena tapaustutkimuksena. Narratiivisuus on luonteva tutkimusote tarkasteltaessa yksilöllisiä merkityksiä, ihmisten omia merkityksenantoja (Saaranen & Kauppinen 2006). Perusteltua narratiivisuus on myös siksi, että ideologiaan pohjautuvilla suurilla kertomuksilla on keskeinen rooli väkivaltaisessa ekstremismissä ja radikalisoitumisessa (Corman 2016; Davies 2016). Alkuperäisenä tarkoitukseni oli käyttää tutkimuksen aineistona kirjoitettuja kertomuksia Radinet-hankkeeseen osallistuneilta henkilöiltä, joiden radikalisoitumiseen liittyi jollain tavalla uskonto. Osallistumispyyntö välitettiin Radinet-hankkeen projektipäällikön Jani Kaiston ja projekti-koordinaattori Oussama Yousfin kautta kohderyhmään kuuluville henkilöille. Koska aineiston kerääminen tämän alkuperäisen ajatuksen mukaisesti ei kuitenkaan tuottanut keruun puitteissa tulosta yhtä yhteydenottoa enempää, vaihtui tutkimustapa tapaustutkimukseksi, mutta narratiivisuus säilyi.

Narratiivisuus on tutkimuksessa läsnä usealla tasolla: se viittaa sekä tutkimusotteeseen, tutkimusaineistojen tyyppiin että analyttiseen aineiston käsittelytapaan. Lisäksi käytännön asiakastyössä, kuten radikalisoitumisen purkamiseen tähtäävän Radinet-hankkeen exit-työssä, hyödynnetään narratiivisuutta myös psykoterapeuttisesti orientoituneena työmenetelmänä. Vaikka kertomisella on tämän tutkimuksen yhteydessäkin voinut olla myös terapeuttinen funktio, se ei ole ollut tämän tutkimuksen tavoite (vrt. Heikkinen 2015, 156–162).

Sosiaalityön ja kerronnallisen tutkimuksen ytimessä on ihmisten välinen vuorovaikutus. Sosiaalityöntekijät ovat tekemisissä asiakkaiden ja yhteistyötahojen tuottamien kertomusten kanssa päivittäin. Sosiaalityön ja narratiivisen tutkimuksen julkilausuttuna missiona on ollut perinteisesti äänen antaminen marginalisoiduille ihmisryhmille ja vähemmistöille. (Larsson & Sjöblom 2010, 273.) Eettisyyden näkökulmasta myös oma tavoitteeni on ollut tämän tutkimuksen kautta antaa ääni julkisessa keskustelussa radikalisoituneeksi määritellylle henkilölle osallistua itseään koskevaan yhteiskunnalliseen diskurssiin. Tämänhetkinen radikalisoitumisesta tuotettu tieto Suomessa ja kansainvälistikin on pitkälti viranomaislähtöistä.

²Sam Larsson ja Yvonne Sjöblom (2010, 273) erittelevät Catherine Riessmaniin ja Lee Quinney'n (2005) viitaten syitä sille, miksi sosiaalityössä narratiivista tutkimusta on tehty vain vähän. Ensinnäkin narratiivisen tutkimuksen poikkitieteellisyys haastaa tutkijan, koska eri tieteenaloilla narratiivinen tutkimus pohjautuu hieman toisistaan poikkeaviin epistemologioihin, teorioihin ja metodeihin. Koska sosiaalityön oma narratiivinen tutkimus on ollut vähäistä, teoreettisen lähestymistavan ja metodiikan rakentaminen luovasti oman tieteellisesti ja ammatillisesti spesifin tiedon ulkopuolelta, nimenomaan sosiaalityön kannalta tärkeiden kysymysten kannalta relevantiksi, voi olla haaste. Narratiiviset aineistot ovat usein laajoja, moniselitteisiä ja -tulkintaisia sekä täynnä yksityiskohtia, joten niiden analysoimiseen liittyy haasteita. Myös eettiset kysymykset narratiiviseen tutkimukseen ja analyysiin liittyen ovat moninaisia. (Larsson & Sjöblom 2010, 273; Riessman & Quinney 2005, 406.)

Koska tutkimuksen kohteena on vain yksi tietty tapaus, yksi henkilö, kyseessä on tapaustutkimus sen varsin klassisessa merkityksessä. Tapaustutkimus on perusteellinen, niin sanottuun tiheään kuvaukseen (*thick description*) perustuva tapa tutkia kiinnostuksen kohteena olevaa ilmiötä. Tarkastelemalla pientä joukkoa tai vain yhtä tiettyä tapaus-

---

² Riessman, Catherine Kohler & Quinney, Lee 2005: Narrative in Social Work: A Critical Review. *Qualitative Social Work* 4 (4): 383–404.

ta pyritään kiinnostuksen kohteena olevaa ilmiötä ymmärtämään syvällisesti ja seikka-
peräisesti. Tapaustutkimuksen yhteiskuntatieteelliset juuret ovat kuuluisan Chicagon
koulukunnan 1800- ja 1900-lukujen taitteessa tehdyissä empiirisissä tutkimuksissa. Yh-
teistä tapaustutkimuksen erilaisille lähestymistavoille on se, että tapaustutkija ei ennalta
tarkkaan tiedä, mistä tapauksessa on kysymys, mutta hänen tavoitteenaan on ottaa siitä
selvää. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 9–13, 16.)

Robert K. Yinin (2014, 2–3) mukaan tapaustutkimus sopii parhaiten sellaisiin tilantei-
siin, joissa 1) etsitään vastauksia kysymyksiin kuten *miten* ja *miksi*, 2) tutkijalla on vä-
hän tai ei ollenkaan vaikutusta tapaukseen eli tutkija ei kontrolloi muuttujia niiden vai-
kutusten arvioimiseksi ja 3) tutkittava ilmiö on luonteeltaan aikaansa sidoksissa oleva
eli tapausta tutkitaan oleellisesti kontekstissaan. Tapaustutkimuksessa tapauksen ja kon-
tekstin väliselle suhteelle on myös ominaista se, ettei niitä voida täysin selvästi erotta-
maan toisistaan (mt., 2015, 3). Useimpia tapaustutkimuksia yhdistävät myös viisi seu-
raavaa seikkaa: holistisuus eli kokonaisvaltainen analyysi, kiinnostus sosiaaliseen pro-
sessiin tai prosesseihin, useanlaisten aineistojen ja menetelmien käyttö, aikaisempien
tutkimusten hyödyntäminen sekä tapauksen ja kontekstin rajan hämäryys. (Laine ym.
2007, 10.)

Kertomus on sekä narratiivisen tutkimuksen lähtökohta että lopputulos (Heikkinen
2015, 157). Väljän määrittelyn mukaisesti kaikki edes jossain määrin kerrontaan perus-
tavat aineistot, joiden analysoiminen edellyttää tulkintaa, lasketaan narratiiviksi, joita
voidaan analysoida tietyin menetelmin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tär-
keää on myös tarinan ja kertomuksen käsitteiden erottaminen toisistaan. Olen tässä yh-
teydessä viitannut aineistoon nimenomaan kertomuksen käsitteellä, joka viittaa esitet-
tyyn tarinaan. (Heikkinen 2015, 153; Hänninen 2015, 169.) Kertomukseen liittyy siis
aina performatiivinen ulottuvuus (vrt. Goffman 1959): se on esitetty tietyssä kontekstis-
sa tietylle yleisölle.

Kertomuksen erottaa Riessmanin ja Quinneyn (2005, 394) mukaan muista diskurssien
muodoista se, että siinä järjestetään syy-seuraus-suhteita: tapahtumia valitaan, järjeste-
tään, yhdistellään ja arvioidaan merkityksellisiksi kokonaisuuksiksi tiettyä yleisöä var-
ten. Kertomukseen liittyy siis myös performatiivinen (Goffman 1959) ja representatiivi-
nen ulottuvuus. Kertomuksen performatiivisuuden tiedostaminen on eettinen ja tutki-
muksen luotettavuuteen liittyvä tärkeä näkökulma. Kertomuksia pohdittaessa tulee ym-
märtää, että kertomukset eivät vain heijasta todellisuutta, vaan niissä olennaisesti raken-
netaan sitä. Kertomusta voi ohjata se, mitä tutkimukseen osallistujat haluavat tutkijan

tietävän, mutta samalla siitä voidaan tarkoituksellisesti jättää pois asioita, joita ei haluta tai uskalleta kertoa (Andrews 2012). Samoin kertomusta voidaan järjestellä ja siistiä, jotta siitä tulee yhdenmukainen (*text analogy*): tapahtumat tulkitaan ja järjestetään linjaan yleistä pääkertomusta ja sen eheyttä tai yhteneväisyyttä ajatellen (Parton & O’Byrne 2000, 47–51).

Narratiivisen tutkimuksen tekijän tuleekin miettiä, mihin kertoja pyrkii kertomuksellaan. Kiinnostuksen kohteena analyysissä ei siis ole vain tarinan sisältö vaan myös se, miten ja miksi kertomukset kerrotaan (Riessman & Quinney 2005, 394). Kertomuksissa voi näkyä useita ristiriitaisia normatiivisia odotuksia, jotka ovat sidoksissa kertojan kontekstiin. Samoin kertomuksissa voidaan tietoisesti pyrkiä kohti tietynlaista ihanneminää tai pyrkiä taistelemaan erilaisia odotuksia vastaan. Kertomukset voivat olla keinoja eheyttää elämää, tuottaa johdonmukaisuutta ja jatkuvuutta, vaikka ne sisältäisivätkin epäjohdonmukaisuuksia. (Laitinen & Uusitalo 2008, 112.)

4.3 Eettiset kysymykset

4.3.1 Aihevalinta ja kohderyhmän raja

Väkivaltainen radikalisoituminen on moraalisesti jännitteinen ja yhteiskunnallisessa keskustelussa pinnalla oleva aihe, jonka käsittely vaatii sensitiivistä otetta ja erityistä eettistä herkkyyttä ja valppautta alkaen kysymyksenasettelusta ja aineistonkeruusta analyysiin ja johtopäätösten tekemiseen (vrt. Laitinen & Uusitalo 2008, 106). Tutkimukseni aihevalintaan ja rajaukseen liittyy jo lähtökohtaisia eettisiä kysymyksiä, jotka on syytä tuoda esille.

Mediassa keskustelu radikalisoitumisesta on jatkuvasti käynnissä, eikä esimerkkejä siitä tarvitse hakea pitkän aikavälin takaa. Tätä tutkimusta kirjoittaessani uutisoiti Turun puukotuksiin ja tapauksen oikeudenkäyntiin liittyen on ollut runsasta, päivittäistä (Ks. Helsingin Sanomat 25.4.2018; Helsingin Sanomat 26.4.2018). Syksyllä radikalisoitumisesta uutisoitiin liittyen Pohjoismaisen Vastarintaliikkeen toimintaan ja poliisihallituksen pyrkimykseen lakkauttaa kyseisen uusnatsistisen järjestön toiminta Suomessa (ks. Helsingin Sanomat 27.10.2017; Yle Uutiset 26.10.2017). Toisaalta syksyllä myös esi-

merkiksi Helsingin suurmoskeijahankkeeseen liittyvä uutinen oli niin ikään kytketty radikalisoitumisteeman alle (Helsingin Sanomat 24.10.2017). Väkivaltaisen radikalisoitumisen keskeisimmät ja sisäisen turvallisuuden kannalta ongelmallisimmiksi nähdyt ideologiset suuntaukset Suomessa, väkivaltainen islamismi ja väkivaltainen äärioikeisto, saavat molemmat elinvoimansa erityisesti maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen liittyvistä kysymyksistä. Poliittisen kentän ja ihmisten mielipiteiden jakautuminen ja vastakkainasettelu maahanmuuttokysymyksen ympärillä, sekä faktojen ja mielipiteiden välisen eron hämärtyminen, ruokkivat molempia suuntia. (Ks. Sisäministeriö 2017, 9.)

Olen rajannut näkökulman radikalisoitumiseen, johon liittyy uskonnollinen ideologia tai vakaumus. Käytännössä tämä tarkoittaa radikalisoitumista, johon liittyy islam. Tiedostan, että raja on riskialtis, koska muslimeihin ja islamiin liittyy yhteiskunnassamme paljon ennakkoluuloja ja rasismia, islamofobiaa ja muukalaisvihamielisyyttä (esim. Rastas 2007; Puuronen 2011). Perustelematta rajausta tarkemmin voisi aihevalinta viestittää asenteellisuudesta tai arvovalinnasta, jonka mukaan kokisin nimenomaan islamiin liittyvän radikalisoitumisen olevan tällä hetkellä ainoa tai vakavin väkivaltaisen radikalisoitumisen muoto, jota tulee tutkia. Näin en kuitenkaan näe. Pidän ongelmallisena sitä, että esimerkiksi terrorismi -käsitteen käytön vaikeus suomalaisessa keskustelussa liittyy usein kaikkeen muuhun väkivaltaiseen ekstremismiin kuin niin sanottuun islamistiseen väkivaltaan ja sen uhkaan. Myös turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksiin tehdyt polttopulloiskut voitaisiin ymmärtääkseni määritellä terrorismiksi, vaikka näin ei olekaan julkisessa keskustelussa tehty.

Perustelen rajauksen ja aihevalinnan eettisyyttä ja tarpeellisuutta kolmesta näkökulmasta. Ensinnäkin rajausta ohjaa hyvin käytännöllinen syy, Radinet-hankkeen keskittymisen ensimmäisessä - ja parhaillaan meneillään olevassa - vaiheessa nimenomaan väkivaltaiseen uskonnolliseen radikalisoitumiseen. Toiseksi perustelen rajauksen välttämättömyyden sillä, että radikalisoitumisen tutkimus kaipaa nimenomaan kontekstin huomioivaa tutkimusta (Borum 2011, 16). Narratiivisen tutkimuksen ja tapaustutkimuksen eettisyyteen ja validiuteen liittyy kontekstia kartoittavien taustatietojen merkityksen huomioiminen. Kertomusta on mahdotonta analysoida narratiivisesti, jos kertomuksen subjekti jää abstraktiksi hahmoksi, ilman sitoutumista tiettyyn aikaan ja paikkaan. (Saaranen & Puusniekka 2006.) Kontekstin tunteminen ja rajaaminen on erittäin tärkeää, myös sen kannalta, mitä tulee tutkimustulosten yleistettävyyden rajoihin. Ennakkokäsitykseni on, että muslimitaustaisten henkilön radikalisoituminen identiteettityönä liittyy niihin identiteetin muodostuksen erityiskysymyksiin ja haasteisiin, joita uskonnollisiin

ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvilla ihmisillä suomalaisessa yhteiskunnassa on (esim. Haikkola 2010; Huttunen 1999; Kivijärvi 2015; Varjonen 2013). Kaikesta ideologisesta väkivallasta tulee voida puhua, mutta yksilöllisten merkitysten tavoittamiseksi ei ole mielestäni tarkoituksenmukaista puhua niistä yhtä aikaa tai samalla kerralla. Jo yksilöiden välillä erot, motiivit ja syyt hakeutua väkivaltaisen toiminnan tai järjestöjen pariin vaihtelevat.

Kolmanneksi perustelisinkin rajausta ja aihevalintaa myös siitä jo aiemmin mainitsemastani eettisestä näkökulmasta, että sosiaalityön tehtävänä on antaa ääni marginalisoiduille yhteiskunnallisille ryhmille ja ihmisille (Larsson & Sjöblom 2010, 273). Koska radikalisoitumisilmiöstä puhutaan yhteiskunnallisessa keskustelussa suurimmaksi osaksi eri viranomaisten suulla, yleistyvät viranomaislähtöiset tavat käsitellä ilmiötä yhteiskunnassamme normatiiviseksi tavaksi puhua siitä. Näin myös näkökulma, siitä seuraavat toimenpidesuosituksukset ja ratkaisuehdotukset väkivaltaiseen ekstremismin ennaltaehkäisemiseksi ja purkamiseksi ovat väistämättä vaarassa kapeutua ja yksipuolistua.

4.3.2 Anonymiteetti tapaustutkimuksessa

Kun lähetin alkuperäisen tutkimuksen osallistumispyyntökirjeen, informoin siinä mahdollisia osallistujia tutkimuksen luonteesta, tarkoituksista ja osallistujien oikeuksista liittyen vapaaehtoisuuteen, luottamuksellisuuteen, anonymiteettiin ja siihen, mitä tietoja tutkimuksessa tultaisiin käyttämään. Ajattelin, että osallistujien tulisi tietää ja ymmärtää, mihin osallistuvat. Vaikka anonymiteetti pyritään tutkimuksessa turvaamaan kaikin mahdollisin keinoin, liittyy siihen narratiivisen tapaustutkimuksen yhteydessä erityisiä haasteita.

Ensinnäkin kertomukset aineistona voivat sisältää runsaasti sensitiivisiä asioita, tarkkoja yksityiskohtia ja yksilöllisten elämäntapahtumien kuvauksia, jotka voivat mahdollisesti asettaa tutkimukseen osallistujan anonymiteetin kyseenalaiseksi. (Hänninen 2015, 181.) Näen, että tämä riski on tutkimuksen informantin tapauksessa korostunut, koska hänen tilannettaan on käsitelty eri medioissa jo aiemmin. Toisaalta runsas sitaattien käyttö ja kontekstin avaaminen on läpinäkyvyyden ja narratiivisen tutkimuksen luotettavuuden vuoksi välttämätöntä (Riessman & Quinney 2005, 398). Näiden kahden, läpinäkyvyy-

den ja anonymiteetin, välillä ja varassa työskentely vaatii herkkyyttä ja jatkuvaa eettisten kysymysten reflektiota.

Voidaanko koskaan taata, että huolellisesta informoinnista huolimatta tutkittava tietää täysin, mihin osallistuu (Hänninen 2015, 181; Andrews 2012, 4)? Tutkimukseen osallistuva voi tulla kertoneeksi asioita, joita ei aluksi ajatellut kertovansa tai paljastaneeksi sellaisiakin asioita, joita eivät välttämättä haluaisi kertoa. Erityisesti silloin, kun kertomukset tuotetaan kasvokkaisessa tilanteessa, on vuorovaikutus vääjäämättä tunnelatautunut. (Laitinen & Uusitalo 2008, 114–115.) Tutkimuksen haastattelu suoritettiin lopulta Skypen kautta niin, että näimme toisemme. Tutkijan näkeminen ja kohtaaminen, puhuminen ihmisenä toiselle ihmiselle, voi vaikuttaa siihen, että osallistuja kertoo spontaanimminkin ja ehkä vähemmän harkiten asioita, joita ei välttämättä muuten kertoisi. Kasvokkainen kohtaaminen ja tunnelataus voivat häivyttää näkyviltä tutkijan ja tutkittavan välistä väistämättä hierarkkista suhdetta. Tällaisessakin tilanteessa on tutkijan vastuulla pohtia, mitä asioita kaikesta kuullusta tutkimuksessa käyttää. Eettisesti kelvollinen tutkimus lähtee aina siitä, että informanttien hyvinvointia pidetään tärkeämpänä kuin itse tutkimusta, näin myös tämän tutkimuksen yhteydessä (mt., 119). Koin kuitenkin, että sekä haastattelun että kirjoitettujen kertomusten kautta saatu kuva informantin tilanteesta oli hyvin yhdenmukainen.

Kun tutkimus muuttui tapaustutkimukseksi ja sen luonne muuttui yhä intensiivisemmäksi ja tiheään kuvaukseen (ks. Laine ym. 2007) perustuvaksi, oli selvää, ettei informantin anonymiteettiä pystyttäisi täysin varmasti takaamaan. Tein aineiston anonymisoimiseksi sen, minkä pystyin samalla tasapainoillen tapauksen kontekstin valotamisen vaatimuksen kanssa. Informantti ei esiinny tutkimuksessa omalla nimellään ja myös muiden kertomuksissa esiintyvien henkilöiden nimet on muutettu. Haastatteluaineiston litteroinnissa käytin myös vapautta poistaa siitä joitain informantille ominaisia maneerisia ja toistuvia ilmaisuja, jotta tunnistettavuus heikkenisi.

Informantin taustatietoja on mainittu vain sen verran, kuin kontekstin hahmottamiseksi ja ymmärtämiseksi on nähdäkseni ollut välttämätöntä tehdä. Kuitenkin tapausta koskevat tiedot ovat niin erityisiä ja Suomen kokoisessa maassa ainutlaatuisia, että jonkinasteinen riski tunnistettavuudelle on olemassa.

J: Ne, jotka tietää mun tapauksen ja näi, en mä usko, et sä pystyt kokonaa niinku häivyttämään sillai, et kukaa ei pystyis tunnistamaan. Mut et lähinnä niin, ettei

sinne päätyis sillee, että ku kirjotat Wikipediaan, ni siellä on joku mun oma profiili, mun tota nimellä.

H: Niin siis kaikki, siis kaikki tämmöset yksityiskohtaiset tunnistetiedot ja kaikki nimet ja tämmöset muut, ni totta kai ne muutetaan. Mutta siis kuitenkin jää se semmoinen tietty riski, että ihmiset, jotka haluaa näitä asioita yhdistellä ja selvittää ni selvittää.

J: Nii ja en tiää, voi olla, et ois järkevää jos jossain vaiheessa omalla nimellä tulis esiin, koska nyt on niinku tapahtunu niinku piti tapahtua jo aikoja sitte, et oikeus oikeus tapahtui ja oikee päätös käräjäoikeudesta tullu. (H1)

Tutkimuksen eettisyyden kannalta ensisijaisen tärkeänä pidän sitä, että anonymiteettiin liittyvistä mahdollisista riskeistä keskustelimme informantin kanssa alusta asti varsin avoimesti. Kävimme myös yhdessä läpi ne tiedot, jotka valmiissa tutkimuksessa tultaisiin julkaisemaan. Informantti itsekkin arveli, että osa saattaisi tunnistaa hänet tutkimuksesta, mutta ei pitänyt sitä esteenä osallistumiselleen. Hän oli myös itse jossain vaiheessa miettinyt jopa julkisuuteen menemistä omilla kasvoillaan ja nimellään oman näkemysensä esiin tuomiseksi, koska koki, että terrorismirikosoikeudenkäynti ja siitä uutisointi oli jo joka tapauksessa selvästi stigmatisoinut ja vahingoittanut hänen mainettaan. Joidenkin tutkijoiden ja toimittajien kanssa informantti oli jo tehnyt yhteistyötä, jos oli kokenut voivansa luottaa heihin. Epäilemättä informantin yhtenä keskeisenä syynä osallistua myös tähän tutkimukseen oli toive siitä, että sen kautta olisi mahdollista osaltaan myös monipuolistaa radikalisoitumista koskevaa keskustelua.

4.3.3 Tutkimuksen luotettavuus

Kerronnalliseen tutkimukseen liittyy aina myös tutkimuseettinen ja tutkimuksen luotettavuuteen liittyvä perustavanlaatuisen kysymys siitä, millä perusteella voimme arvioida, onko kertomus totta ja missä määrin niiden perusteella voidaan sanoa jotain totta. Kuten yllä on esitetty, kerronnallisuus tutkimuksen lähtökohtana perustuu relativistiseen ja konstruktivistiseen tietoteoriaan, joka pitää ylipäätään täysin objektiivisen ja universaalisen tietämisen mahdollisuutta ihmistieteissä mahdottomana. (Heikkinen 2015, 156–157.) Kertomus on siis totta vain jossain tietyssä, rajatussa kontekstissa.

Taustalla oleva postmoderni tietokäsitys laajempaan tiedonfilosofiana tai epistemologisenä orientaationa viittaa ajatukseen tietämisen kontekstisidonnaisuudesta ja suhteelli-

suudesta. Postmoderni tietokäsitys syntyi kritisoimaan objektiivisen ja universaalien tiedon ja tietämisen mahdollisuutta ja ideaalia. Postmodernistisen tietokäsityksen mukaan tieto on aina sidoksissa tiettyyn aikaan, paikkaan ja sosiaaliseen kenttään. (Heikkinen 2015, 158.) Postmodernin käänteeseen seurauksena yhteiskunta- ja sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa alettiin kiinnostua enenevässä määrin esimerkiksi alistettujen ja marginalisoitujen ihmisryhmien kertomuksista. Käänteellä on ollut siis myös rakenteellisia ja poliittisia seurauksia (mt., 158). Tämän tutkimuksen tarkoitus on tuoda esiin nimenomaan yksilölliset ja subjektiiviset merkitykset. Kertomuksen tehtävänä ei ole todellisuuden kopiointi sellaisenaan vaan ”maailman paljastaminen vaihtoehtoisella tavalla, uudenlaisen ymmärryksen tai näkemisen tavan avaaminen” (Huttunen & Kakkori 2015 teoksessa Heikkinen 2015, 164).

Riessmanin & Quinney (2005, 398) mukaan sosiaalityön narratiivisessa tutkimuksessa ainakin vuoteen 2005 asti narratiivisen analyysin käyttö oli niukkaa ja esimerkiksi aineistolainauksia käytettiin vain vähän. Näin johtopäätöksiin päätyminen saattoi jäädä epämääräiseksi. Narratiivisen tutkimuksen luotettavuuteen liittyy olennaisesti se, että analyysistä ja tutkijan valinnoista ja tulkinnoista sekä niihin päätymisestä tehdään läpinäkyviä. Näin lukijat voivat arvioida, miten analyysi etenee ja mihin tehdyt tulkinnat perustuvat. Samalla syntyy mahdollisuus vaihtoehtoisiin tulkinnan tapoihin. Suorien lainausten käyttö antaa mahdollisuuden lukijalle tehdä myös omia tulkintojaan: tutkijan tulkinta on väistämättä vain yksi, subjektiivinen näkemys aiheeseen. Vaikka suorien lainausten käyttöön liittyy anonymiteetin kannalta tarkkaan punnittavat riskinsä, on niiden merkitys myös kertojan oman äänen esiin tuomisessa eettisesti arvokasta. (Mt.)

Ihmistieteissä ja tulkinnallisessa tutkimuksessa tutkija on väistämättä osa tutkimuskohdettaan, joten reliabiliteetin ja validiteetin käsitteiden arviointiin liittyy aina suhteellisuutta. Reliabiliteetin ja validiteetin käsitteet pohjautuvat realistiseen totuuskäsitykseen, kun taas kerronnallinen tutkimus perustuu tulkinnalliseen ja hermeneuttiseen totuuskäsitykseen. Kerronnallisen tutkimuksen mukaan käsitys ja uusi ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä syntyy tulkinnallisessa prosessissa vähitellen, validoinnin kautta. (Mt., 163–165; Heikkinen 2015.) Heikkinen (2015, 164–165) esittääkin viitaten yhdessä Syrjälän³(Heikkinen & Syrjälä 2006, 164–165) kanssa hahmottelemiinsa viiteen validointiperiaatteeseen, jotka sopisivat paremmin kerronnallisen tutkimuksen luotettavuuden arvi-

---

³ Heikkinen, Hannu L.T & Syrjälä, Leena 2006: Tutkimuksen arviointi. Teoksessa Hannu L.T. Heikkinen, Esa Rovio & Leena Syrjälä (toim.): Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Kansanvalistusseura. Helsinki, 163–183.

ointiin. Nämä ovat historiallinen jatkuvuus, refleksiivisyys, toimivuus, havahduttavuus ja dialektisuus. (Mt.)

Historiallisella jatkuvuudella viitataan siihen, että kertomuksen tuottamisen konteksti tuodaan selkeästi esille. Omassa tutkimuksessa kytken tutkimuskysymyksen tiettyyn kontekstiin, aikaan ja paikkaan sekä teoreettiseen viitekehykseen. Refleksiivisyyden periaatteen mukaisesti tutkijan tulee tuoda esille omia ymmärtämysyhteyksiään suhteessa tutkimukseen. Näin teen refleктоimalla omaa positiotani tutkimuksen tekijänä ja tarkastelemalla suhdettani tutkittavaan ilmiöön sekä aikalaiskeskusteluun. Myös eettisten kysymysten käsittelyssä tutkimusprosessin alusta loppuun reflektiivisyys on tärkeää. Toimivuusperiaatteen mukaisesti tutkimuksen tulisi tuottaa jotain hyödyllistä ja käyttökelpoista. Tämä on ollut alusta asti kantava ajatus, joka on ohjannut sekä tutkimuskysymystä että valittua metodologiaa. Viimeiseksi narratiivisen tutkimuksen tulisi tuoda uusia näkökulmia ja havahduttaa, saada katselemaan maailmaa uudella tavalla. (Heikkinen 2015, 165.)

Narratiivisen tutkimuksen tulisi olla myös dialektinen prosessi, jonka aikana totuutta konstruoidaan yhdessä, vuorovaikutuksessa. Dialogisuutta voi pyrkiä tavoittelemaan sillä, että analyysivaiheessa ajattelee ”tarinoiden kanssa” eli suhtautuu tarinoihin dialogikumppaneina (Hänninen 2015, 174). Tästäkään syystä en halunnut täysin lukita spesifiä teoreettista käsitteistöä valmiiksi ennen aineiston lukua, koska arvelin, että aineisto voisi myös ohjata minut toiseen suuntaan kuin mitä olin itse alun perin ajatellut. Näin kävikin ja teoriaosuus täydentyi vielä analyysiprosessin loppuvaiheessa. Sama koski metodologisia valintoja, erityisesti analyysiä. Analyysimenetelmäkin hahmottui vasta pitkän aineistoon tutustumisen jälkeen.

Sosiaalityössä dialogisuuden yhteydessä on puhuttu yhteis- ja kanssatutkijuudesta (Laitinen 2004, 71). Myös narratiivista tutkimusta kuvaa usein kanssatutkijuuden ja yhteistyön ajatus eli merkityksiä rakennetaan tutkijan ja osallistujien kanssa yhdessä (Larsson & Sjöblom 2010, 274; Laitinen & Uusitalo 2008, 128). Kanssatutkijuus viittaa tutkimustapaan, jossa informantti on mukana aktiivisena toimijana tutkimusprosessissa. Tämä kanssatutkijuuden ajatus tai ideaali ohjasi myös omaa työskentelyäni, joskin rajallisesta aikaresurssista johtuen sitä ei ollut mahdollista toteuttaa siinä laajuudessa kuin olisin toivonut. Käytännössä siis analyysiä ja tulkintaa muodostettiin osittain yhdessä dialogisessa prosessissa informantin kanssa. Esitin informantille analyysiini pohjautuvia tulkintojani hänen tapauksestaan ja pyysin palautetta siitä, miten tekemäni tulkinta suhteutui hänen näkemyksiinsä. Pidin tärkeänä myös keskustella alusta asti avoimesti in-

formantin kanssa siitä, että tiettyyn teoreettiseen käsitteistöön ja keskusteluun nojaava tekemäni analyysi ja tulkinta tulisivat varmasti myös poikkeamaan informantin omasta näkökulmasta. Tätä pidin tärkeänä siksi, ettei tutkimuksen aikana informantille heräisi sellaisia odotuksia joko tutkimusta tai minun kykyjäni tai sitoumuksiani tutkimuksen tekijänä kohtaan, joihin en pystyisi vastaamaan.

Informantin kouluttautuneisuus ja yhteiskunnallinen valvetuneisuus sekä helpottivat että haastoivat työtäni tutkimuksen tekijänä. Toisaalta dialogia helpotti ja sujuvoitti se, että jaoimme saman teoreettisen käsitteistön ja myös informantti oli hyvin tietoinen siitä yhteiskunnallisesta ja myös tutkimuksellisesta keskustelusta, jota radikalisoitumisen ympärillä yleisemminkin käydään. Subjektiiivisten kokemusten lisäksi tämä mahdollisti siis metatason keskustelun radikalisoitumisilmiöstä informantin ja minun välillä. Toisaalta taas koin alusta asti hyvin haastavana sen, että tämäntyyppisessä myötäelävässä ja intensiivisessä tutkimusasetelmassa on aina olemassa riski sille, että tutkittava yrittäisi käyttää tilannetta hyödyksi edistääkseen omia poliittisia tai ideologisia päämääriään (vrt. Juntunen, Creutz-Sundblom & Saarinen 2016, 14). Koska en pyrkinyt kuitenkaan tutkimuksen kautta hakemaan vastausta siihen, onko informantin toiminta ollut moraalisesti hyväksyttävää vai ei, vaan ainoastaan ymmärtämään hänen subjektiivista merkityksensä maailmaansa ja sen kautta itse ilmiötä, ei nähdäkseni kysymys ole niin relevantti kuin jonkun toisen tutkimuskysymyksen ja -tavoitteen yhteydessä voisi olla. Lisäksi olen pyrkinyt peilaamaan tapausta tiiviisti analyysiä seuraavassa pohdinnassa aihetta koskevaan teoreettiseen ja tutkimukselliseen keskusteluun. Aineistolainaukset mahdollistavat tutkimuksen lukijalle luonnollisesti myös vaihtoehtoiset tulkinnan tavat.

Vaikka laadullisen tutkimuksen (ja korostuneesti laadullisen tapaustutkimuksen) yhteydessä tutkimuksen luotettavuuteen ja tutkimustulosten yleistettävyyteen liittyvät kysymykset ovatkin haastavia, ei se tarkoita sitä, etteikö tapaustutkimuksella voisi olla myös yleisempääkin merkitystä. Tapauksen yleinen merkitys voi näkyä siinä, miten se kyseenalaistaa, täydentää tai luo jopa kokonaan uutta teoriaa (Laine ym. 2007, 12). Helena Leinon (2007, 214) mukaan toimiva yhden tapauksen analyysi ja tulkinnat muodostavat lopulta enemmän kuin yksittäisen tapauksen: niiden kautta nousee esiin yleisesti tärkeitä teemoja ja uusia tarkastelukulmia. Tavoitteena onkin ymmärtää yhden tapauksen kautta inhimillistä toimintaa ja ”yleistä ongelmaa” yhtä tapausta yleisemmällä tasolla. Tällöin voidaan puhua myös tutkimustulosten siirrettävyydestä (mt, 214; Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 163).

4.3.4 Tutkijan positio uuden kertomuksen luojana

Tutkijalla ei ole narratiivisessa tutkimuksessa vain yhtä paikkaa tai positiota, vaan monta. Tutkija voi olla prosessin eri vaiheissa esimerkiksi eläytyvä, samaistuva kuuntelija, lukija ja kanssaihminen, kriittinen ja tulkitseva tutkija tai ammattilainen, sosiaalityöntekijä. (Eronen 2012, 65) Riippuen siitä, mistä positiosta käsin tutkija kertomuksia tarkastelee ja lukee, kertomus saa erilaisia ja uusia merkityksiä.

Yllätyin siitä, miten intensiivinen tapaustutkimus tutkimusasetelmana oli, miten monenlaisiin positioihin se minut tutkimuksen tekijänä asetti ja miten monenlaisia tunteita prosessi minussa herätti. Osaltaan tähän vaikutti se, että informantin terrorismirikosoi-keudenkäynti oli tutkimusprosessin aikana kesken, asiaa käsiteltiin jatkuvasti mediassa ja lopulta informanttia koskevat kaikki terrorismisyytteet kaatuivat Helsingin käräjäoikeudessa monta vuotta kestäneen oikeusprosessin jälkeen. Tämä luonnollisesti herätti vuosia odotuksen tilassa eläneessä informantissa monenlaisia tunteita ja niiden myötä myötäelämisen tunteita myös itsessäni.

⁴”Miltä tutkiminen tuntuu?” kysyy Anu Laukkanen (2006, 1) artikkelissaan, jossa käsittelee *Tutkija kertojana. Tunteet, tutkimusprosessi ja kirjoittaminen* –kirjan (Latvala, Peltonen & Saresma 2004) sisältöjä. Tutkijan henkilökohtaiset sitoumukset tutkimuksessa jäävät usein näkymättömiin. Myös itse jouduin kysymään itseltäni, miksi oikeastaan valitsin näin sensitiivisen ja ristiriitaisia tunteita herättävän aiheen tutkimuskoh-teenksi. Huomasin, että samaistuin intuitiivisesti tutkimusprosessin aikana oikeudenmu-kaisuuskysymykset voimakkaasti velvoittavina kokevaan informanttiin. Vaikka omaa yhteiskunnallista toimijuuttani ja esimerkiksi alavalintaani (sosiaalityö) motivoivat taustaideologiat ovatkin hyvin erityyppisiä, ja jopa ristiriidassa informanttia motivoivien ideologioiden kanssa, pystyin silti hyvin ymmärtämään henkilökohtaisesti velvoittavalta tuntuvan tarpeen muuttaa maailmaa konkreettisesti, toimia ja puuttua nähtyyn ja koet-tuun vääryyteen.

Vaikka lähtökohtani ovatkin monessa suhteessa kovin erilaiset kuin tutkimukseni in-formantin, on myös itselläni henkilökohtainen kokemus uskonnolliseen ja myös joissain yhteyksissä etniseksi määriteltyyn (ks. Wallenius-Korkalo 2011, 9–10) marginaali-ryhmään kuulumisesta. Uskallan väittää, että kokemukseni konservatiivisessa vanhoil-

---

⁴ Latvala, Johanna & Peltonen, Eeva & Saresma, Tuija (toim.) 2004: Tutkija kertojana. Tunteet, tutki-musprosessi ja kirjoittaminen. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskus.

lislestadiolaisessa yhteisössä aikuiseksi kasvaneena ja sen sisällä identiteettiäni rakentaneena jossain määrin helpottivat uskonnon kokonaisvaltaisesti arkiseen elämään ja tilanteiden jäsentämiseen vaikuttavien merkitysten tavoittamista informantin kertomuksissa. Tämä tausta myös helpotti samaistumista siihen, miten sekularisoituneen yhteiskunnan edustajien ja median tapa käsitellä uskonnollisia marginaaleja ja niiden edustajia asettaa uskonnolliseen yhteisöön kuuluvan yksilön identiteettityölle todellisia haasteita ja vain harvoin tarjoaa tuottamissaan narratiiveissa sellaisia identiteetti- ja toimijapositioneja, joihin voisi tai haluaisi samaistua.

Sen sijaan spesifisti islamiin, islamin teologiaan, muslimiyhteisöjen historiaan ja muslimina olemiseen liittyvien merkitysten ymmärtämisessä koin usein tutkimusprosessin aikana riittämättömyyttä, turhautuneisuutta ja vierautta. Useassa kohdin on ollut tunne, että olen osaamiseni ja kykyjeni ääri rajoilla. Nämä tunteet saivat pohtimaan ja kyseenalaistamaan sitä, olenko ollenkaan oikea henkilö tarkastelemaan tällaista marginaalista aihetta. Toisaalta ajattelen samoin kuin Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen (2007, 244), että ulkopuolisuus on voinut olla tutkimuksenteolle myös eduksi, koska jouduin tekemään aiheen parissa lisätöitä ja kartoittamaan ilmiöön ja kontekstiin liittyvää tutkimusta laajasti. Ulkopuolisuus tai toiseus piti myös tietyllä tavalla alati valppaana, koska analyysiä ja tulkintaa tehdessä täytyi jatkuvasti pohtia, olenko ymmärtänyt informantin kertomukset oikein (vrt. Kuusisto-Arponen 2007, 244). Tästä huolimatta viestin välittäjän ja vastaanottajan väliseen kommunikointiin liittyy aina väärinymmärryksen ja -tulkittamisen mahdollisuus (Parton & O`Byrne 2000, 4, 63), osa merkityksistä jää väistämättä tavoittamatta, mysteeriksi.

Tulkinta ja kertojan kertomusten ymmärtäminen ovat asioita, joihin tulee kiinnittää huomiota etenkin tutkittaessa yhteiskunnallisia marginaaliryhmiä tai ”toisia” (Ahmed 2000). Oma positioni tutkimuksen tekijänä on myös syytä tehdä tässä yhteydessä näkyväksi. Olen itse valtaväestöön kuuluva, tällä hetkellä ei-uskonnollinen, valkoinen nainen, joten väistämättä tutkimukseni kohderyhmä ja informantti edustavat omaan lähtökohtaani nähden jonkinlaista toiseutta (ja toisinpäin!). Sara Ahmedin (mt.) mukaan tutkijalla voi marginaalisia ihmisryhmiä tutkiessaan olla houkutus kertoa heidän (”toisten”) todellisuudesta korostamalla erilaisuutta. Erilaisuus tuleekin nähdä prosessina, jonka merkitys syntyy aina tietyssä kontekstissa, eikä niinkään olemuksellisena asiana (mt.). Marginaalista niin sanottua konfliktitapausta tutkiessa voi tutkijalla olla houkutus ilmiön tai tutkimuskohteen eksotisointiin tai toisaalta tapauksen jäsentämiseen ilman

riittävää kulttuurisen ja poliittisen kontekstin huomioimista (vrt. Kuusisto-Arponen 2007, 244).

Tutkimusprosessi sai minut myös pohtimaan sitä, miten vastavuoroista henkilökohtaisen tarinoiden jakaminen on. Minä saan kertomusten avulla tehtyä valmiiksi tutkimukseni mielenkiintoisesta aiheesta, mutta mitä tutkittava itse hyötyy siitä, että antaa henkilökohtaiset tarinansa minun käyttööni? Koska osallistuminen on vapaaehtoista, voi tähän liittyä monenlaisia yksilöllisiä motiiveja. Joku voi kirjoittaa, jotta auttaisi muita samassa tilanteessa olevia tai siihen tulevaisuudessa joutuvia. Joku voi kirjoittaa, jotta saisi oman ideologiansa kuuluville, perusteltua sitä ja rakenneltua oikeutusta sille. Joku voi osallistua velvollisuudentunteesta. Jollekin kertominen voi toimia mahdollisuutena prosessoida kokemuksiaan (Laitinen & Uusitalo 2008, 117). Joku voi haluta osallistua omalta osaltaan radikalisoitumisen määrittelyyn. Osallistuessaan tutkimukseen informantti kuitenkin ainakin jossain määrin luottaa siihen, että kertominen kannattaa. Tämä lähtökohta asettaa tutkijan vastuulliseen asemaan, mitä tulee koko tutkimusprosessiin: kertomusten käsittelyyn, analysointiin ja johtopäätösten tekemiseen.

Analyysin ja johtopäätösten esittämisen kautta luodaan myös uusi kielellinen konstruktio, uusi kertomus (vrt. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Jos tutkimus on kertomus, kuka on kertomuksen kirjoittaja ja kertoja? Tuija Eronen (2012, 65) pohtii narratiiviseen metodologiaan pohjautuvassa väitöskirjassaan, että hän on tutkimuksen kirjoittaja, mutta kertojia on monia. Kertomuksen kirjoittajana tutkijalla on merkittävä rooli. Vaikka tutkimustavan valintaan vaikutti yhtenä voimakkaana tekijänä oma toiveeni radikalisoitumiskeskustelun laajentamiselle tuomalla esiin radikalisoituneeksi määritellyn oma ääni, en suhtaudu äänen antamisen missioon romanttisesti tai kyseenalaistamattomasti. Antamani ääni, analyysi ja johtopäätökset ovat sidoksissa paitsi kertojan kertomukseen myös omaan, rajattuun positioon tutkimuksen tekijänä ja ihmisenä (vrt. Eronen 2012, 78). On myös syytä muistaa, ettei kauneinkaan pyrkimys äänen antamiseen poista valtasuhdetta tai hierarkiaa tutkijan ja tutkittavan väliltä (Eronen 2012, 75).

Haasteita analyysille voi aiheuttaa myös se, jos informantin ja tutkijan näkemys eroavat selvästi toisistaan. Loppujen lopuksi, edellä mainitusta kanssatutkijuuden ajatuksesta riippumatta, tutkija tekee valinnan siitä, miten aineistoa tulkitsee. Vilma Hännisen (2015, 181) mukaan tutkijan tarinasta esittämät tulkinnat ja jo tarinan asettaminen tulkittavaksi objektiksi voivat tuntua loukkaavilta. Eettinen haaste liittyy siis analyysiin ja johtopäätöksiin nimenomaan tulkinnan näkökulmasta. Kenen kertomuksesta on loppujen lopuksi kyse? Tutkijan vai tutkittavan? Kuten Hänninen (mt., 181) kirjoittaa, elä-

mäntarina on keskeinen osa minuutta, jotain erittäin arvokasta ja samalla haavoittuvaa. (Mt.)

Eronen (mt., 67–68) tiivistää tutkijan position hyvin kahdensuuntaisten vastuiden väliin: toisaalta tutkija on luottamuksellisessa suhteessa omasta elämästään kertoviin ihmisiin ja toisaalta vastuullinen tiedeyhteisön jäsen. Informantin suuntaan olen velvollinen takaamaan anonymiteetin ja hyvinvoinnin tutkimusprosessin aikana. Lisäksi olen myös velvollinen pohtimaan sitä, mitä seurauksia johtopäätöksillä ja uudella kertomuksella voi olla hänelle prosessin jälkeen. Tiedeyhteisön näkökulmasta tutkimuksen täytyisi pystyä tarkkuuteen, autenttisuuteen ja tulkinnan pätevyYTEEN. (Mt., 67–68.) Tarkoitus olikin luoda kertomus, joka täyttäisi nämä kahdesta suunnasta tulevat vaatimukset.

4.4 Aineiston kuvaus

Tapaustutkimuksen lähtökohtana on kerätä mahdollisimman monipuolinen aineisto, jotta tutkimuksen kohde olisi mahdollista kuvata perusteellisesti (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 10). Kun tein päätöksen siirtymisestä tapaustutkimusstrategiaan, olin jo päättänyt, että keräisin tästä yhdestä tapauksesta mahdollisimman kattavasti tietoa. Tässä tavoitteessa minua auttoi huomattavasti se, että informantti oli myös itse hyvin aktiivinen tapaukseen liittyvän aineiston kokoamisessa ja lähetti minulle itseään kirjoitettuja ja lehtiartikkeleita ja itse kirjoittamiaan tekstejä jo ennen haastattelun järjestämistä tilanteensa pääpiirteiden hahmottamiseksi.

Tutkimusaineisto on jaettu kuvion (kuvio 1, 37) mukaisesti *ensisijaiseen* ja *toissijaiseen aineistoon*. Aineiston hahmottamiseksi ja lukemisen helpottamiseksi aineisto on koodattu kirjain-numero-yhdistelmillä. Kirjain kuvailee aineiston tyyppiä ja perässä oleva numero sitä, kuuluuko aineisto ensi- (1) vai toissijaiseen (2) aineistoon.

Ensisijainen aineisto muodostuu sekä a) vuorovaikutteisesta aineistosta minun ja informantin välillä, joka on tuotettu nimenomaan tätä tutkimusta varten, että b) informantin itselleen kirjoittamista, Syyrian matkoihin johtaneita tapahtumia ja kokemuksia jäsentelevistä, päiväkirjatyypisistä teksteistä. Ensisijaiseen aineistoon kuuluvat siis teema-haastattelu (H1), kirjalliset vastaukset osallistumispyynnössä esittämiini kartoitaviin kysymyksiin (KV1), sähköpostitse käydyt keskustelut (S1) ja informantin omat, ensisi-

jaisesti itselleen kirjoittamat kirjoitukset, jotka olen nimennyt päiväkirjateksteiksi (P1). Ensisijaisen aineiston koko tekstimuotoon (fontti Times New Roman, kirjaskoko 12, riviväli 1,5) muutettuna on yhteensä 95 liuskaa.

Haastatteluaineisto on litteroitu sanatarkasti, mutta luettavuuden helpottamiseksi siitä on poistettu lyhyitä täytesanoja, kuten ”mm” ja ”niinku”, joilla ei ole ollut nähdäkseni varsinaisesti merkitystä rakennetun kertomuksen kannalta. Lisäksi olen käyttänyt vapautta poistaa valmiissa tutkimuksessa käytetyistä sitaateista joitain informantille maneerisia, toistuvia ilmaisuja anonymiteettiin liittyvien seikkojen vuoksi. Informantin nimi on muutettu ja hän esiintyy aineistossa nimellä Jonas. Myös kaikkien muiden aineistossa esiintyvien henkilöiden nimet on muutettu. Haastatteluaineiston sitaateissa informantin puheenvuorot on merkitty alkamaan J-kirjaimella ja haastattelijan puheenvuorot H-kirjaimella. Myös kaikkien muiden kertomuksissa mainittujen henkilöiden nimet on muutettu.

Toissijaisen aineiston muodostavat kolmansille osapuolille eli asianajajille (A2) kirjoitetut tekstit sekä kaksi laajempaa informantin tapausta käsitellyttä lehtiartikkelia, Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen (5/2017) Anu Nousiaisen kirjoittama artikkeli ”*Paluu sodasta*” (HS2) ja Long Playn (26.11.2017) Sonja Saarikosken kirjoittama artikkeli ”*Sinun puolestas elää ja kuolla*” (LP2). Toissijainen aineisto ei kuulu varsinaiseen analysoitavaan aineistoon, mutta sen tehtävä on ollut jäsenellä ja taustoittaa kronologisesti Syyrian matkoihin ja terrorismirikostutkintaan johtanutta ja radikalisoitumiseksi nimettyä tapahtumaketjua.

Koodi	Ensisijainen aineisto	Koodi	Toissijainen aineisto
H1	Haastattelu	A2	Asianajajalle kirjoitetut tekstit
KV1	Kirjoitetut vastaukset	LP2	Long Playn artikkeli
S1	Sähköpostikeskustelut	HS2	Helsingin Sanomien artikkeli
P1	Päiväkirjatekstit		

Kuvio 1. Aineisto.

Analyysiluvun aloittava *Jonaksen tarina* onkin muodostettu yhdistelemällä toissijaisessa aineistossa esille nostettuja tapahtumia. On syytä ottaa huomioon se, että vaikka toissijaisessa aineistossa tekstit eivät ole kaikki informantin itse tuottamia kertomuksia, ovat ne kuitenkin kertomuksia, jotka informantti on halunnut minun hänestä tutkimusta tekevänä tietävän tilanteensa hahmottamiseksi tai kehystämiseksi. Informantti on siis

ainakin jossain määrin pystynyt yhtymään artikkelit kirjoittaneiden toimittajien rakentamiin kertomuksiin hänestä. Aineiston valinnassa ja kokoamisessa informantilla onkin ollut merkittävä ja aktiivinen rooli kansatutkijana (Laitinen 2004, 71).

Kokonaan aineiston ulkopuolelle rajautuivat informantin toisen tutkijan spesifiin kysymykseen laatima vastaus, jota en pitänyt omien tutkimuskysymysten valossa relevanttina sekä islamin teologiaan liittyvät yksityiskohtaiset tekstit, joiden informantti ajatteli lisäävän ymmärrystäni uskonnollisten ja teologisten näkökulmiensa syventämiseksi. Vaikka islamin oppia käsittelevät tekstit olisivatkin voineet syventää aiheen teologista ymmärtämistä, katsoin kuitenkin, että tarkastellessani ensisijaisesti yksilöllisiä, informantin itse tuottamia merkityksiä, ei tämä ollut tämän tutkimuksen yhteydessä tarpeellista eikä edes rajallisesta aikaresurssista johtuen mahdollista. On selvää, ettei tämä tutkimus pysty tavoittamaan kaikkia niitä spesifejä, hienovaraisia teologisia ja uskonopillisia merkityksiä, jotka ovat informantille tärkeitä ja ehkä jopa ensisijaisia. Lisäksi tutkimusaineiston ulkopuolelle jäi kansainvälisen oikeuden professori Martin Scheininin lausunto informantin terrorismirikossyytteisiin liittyen. Ilmiön juridinen puoli ei ollut tämän tutkimuksen aihe, vaikkakin tapaukseen liittyvä juridiikka ja siihen liittyvä oikeuskäytännön luominen olikin Suomen olosuhteissa ainutlaatuista ja mielenkiintoista seurattavaa.

4.5 Analyysiprosessin kuvaus

Aineiston analyysiprosessi oli pitkä ja haastava, mutta samaan aikaan koin sen myös työskentelyn antoisimmaksi ja luovimmaksi vaiheeksi. Koin ehdottomasti suurimpana haasteena koko analyysiprosessille sen, että alun suunnitelma kirjallisten niin sanottujen radikalisoitumiskertomusten analysoimisesta vaihtui yhden henkilön kertomuksiin keskittyväksi tapaustutkimukseksi. Myös aineistotyyppi vaihtui tämän asetelman myötä, koska yhdestä tapauksesta kerättävä aineisto piti sisällään hyvin monen tyyppistä analysoitavaa aineistoa. Aineistokokonaisuus vaikutti aluksi hyvinkin hahmottomalta ja sekavalta, ja sai jopa harkitsemaan aiheen vaihtoa. Ymmärtääkseni tällainen epävarmuuden hetki aineiston ollessa ensimmäistä kertaa tutkijan edessä on kuitenkin tyyppillistäkin (vrt. Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 9).

Aloitin siitä, että järjestelin ja koodasin moninaisen aineiston helpommin lähestyttävään ja analysoitavaan muotoon. Jo tässä vaiheessa vaati aineiston useampia lukukertoja päättää se, mikä on tutkimuksen ensisijainen aineisto, mikä toissijainen aineisto ja mikä taas jää koko aineiston ulkopuolelle. Lisäksi piti pohtia sitä, mikä on eri aineistojen painoarvo ja suhde toisiinsa. Pohdin eri kertomusten tuottamisen konteksteja ja yleisöjä, koska osa analysoitavasta materiaalista oli tuotettu vuorovaikutuksellisessa tilanteessa (haastattelu) tietylle yleisölle (minä), osa taas informantille itselleen (päiväkirjatekstit) ja osa kokonaan kolmansille osapuolille (asianajajaa varten kirjoitetut tekstit). Tämä helpotti tutkimuksen ensisijaisen aineiston rajausta, koska koin, että toiselle ihmiselle kirjoitettu kertomus olisi vaatinut myös kertojan ja kertomuksen vastaanottajan välisen suhteen analysointia, mitä en pitänyt tämän tutkimuksen rajoissa mahdollisena.

Analyysi oli hyvin aineistolähtöistä ja hyödynsin sen tekemisessä useita erilaisia analyysitapoja (analyysitriangulaatio, ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 142–143). Analyysimenetelmien valintaa ohjasi ennemminkin hyödyllisyyden ja käytännöllisyyden näkökulma ja tarve saada vastauksia kaikkiin tutkimuskysymyksiin kuin pitäytyminen tiukasti jossain tietyssä, ennalta määrättyssä analyysitavassa. Vilma Hännisen (2012) mukaan narratiivista analyysiä tehdessä onkin usein hyödyllistä kokeilla erilaisia analyysimenetelmiä.

Lähdin aluksi hahmottelemaan sitä, mitä eroja ja yhteneväisyyksiä samoista tapahtumista tuotetuilla kertomuksilla oli riippuen siitä, kerrottiinko kertomusta haastattelijalle vai itselle. Eri kertomukset näyttivät hyvin usein toistavan samoja teemoja ja sisältöjä, vaikka myös joitain sävyeroja kertomusten muodossa ja ilmaisutavassa oli nähtävissä riippuen siitä, missä kontekstissa ne oli tuotettu. Aineistotriangulaation (Yin 2014, 120) kautta hahmottui niitä toistuvia tekijöitä ja keskeisiä teemoja, jotka toistuivat eri kertomuksissa kertojan toimintaa motivoivina ja selittävinä pääteemoina.

Kertomusten subjektipositiota kartoittavassa osuudessa hyödynsin narratiivista positiointianalyysiä tulkinnallisena kehyksenä (ks. Pöysä 2010, 173) tarkastellessani sitä, miten kertoja asemoi suhdettaan ulkopuolelta tarjottuihin identiteettikategorioihin ja subjektipositiioihin. Kolmannessa analyysin vaiheessa pyrin rakentamaan edellisiä analyysin osia yhdistelevän, johdonmukaisesti etenevään muotoon kirjoitetun kertomuksen tapahtumista. Tämän tulkinnallisen kertomuksen kautta analysoin yksilöllisten merkitysten ja toimijuuden ajallisia ja paikallisia konteksteja. (Vrt. Heikkinen 2015, 160–162.)

Analyysi rakentuu siis seuraavasti: Aluksi esittelen toissijaisen aineiston teksteistä kootun ja referoidun *Jonaksen tarinan*. Jonaksen tarinan tarkoituksena on taustoittaa varsinaista analysoitavaa aineistoa ja esitellä tapauksen keskeiset elementit kronologisessa järjestyksessä lukijalle. Kutsun tätä lukua tarkoituksellisesti tarinaksi erottaakseni sen analyysin päättävästä narratiiviseen tutkimukseen kuuluvasta tulkinnallisesta kertomuksesta (*Kertomus Jonaksesta*). Erottelu on analyttinen ja keinotekoinen. On selvää, että tässä yhteydessä Jonaksen tarinaankin sisältyy enemmän tai vähemmän kerrotun tarinan eli kertomuksen elementtejä (vrt. Heikkinen 2015, 151): olenhan koonnut sen arvioimalla ja tulkitsemalla sitä, mitkä ovat nähdäkseni olleet tapauksen kannalta keskeisiä elementtejä, jotka haluan lukijan tietävän.

Varsinainen analyysi rakentuu kolmesta vaiheesta kolmen tutkimuskysymyksen mukaan. Ensimmäisessä vaiheessa luvussa 5.2 *Toiminnan subjektiiviset motiivit ja merkityksenannot* erittelen kertojalle tärkeitä toimintaansa liittyviä yksilöllisiä motiiveja ja merkityksiä. Toisessa vaiheessa luvussa 5.3 *Itselle rakennetut subjektipositiot ja tarjottujen positioiden vastustaminen* analysoin kertojalle tarjottuja, mutta hänen vastustamiinsa sekä kertojan itselleen rakentamia subjektipositioita. Narratiivisessa analyysissä tavoitteena on rakentaa aineiston perusteella synteesi, uusi kertomus, joka etenee temaattisesti ja johdonmukaisesti (Heikkinen 2015, 160–162). Kolmannessa vaiheessa 5.4 *Kertomus Jonaksesta* pyrin hahmottelemaan kertojan toimijuuden ajallisia ja paikallisia (Suomi-Syyria-Suomi) konteksteja ja siirtymiä, ja sitä, miten ja miksi subjektipositiot aktivoituvat kertomuksen eri vaiheissa. Näissä siirtymissä kiinnitän huomiota myös siihen, miten toimijuuden suhde uskontoon tässä prosessissa rakentuu.

5 Aineiston analyysi

5.1 Jonaksen tarina

Jonas syntyi Suomessa monikulttuuriseen perheeseen ja eli pienellä paikkakunnalla lapsuuttaan ja nuoruuttaan. Hänen äitinsä oli suomalainen kristitty ja isänsä pohjoisafrikkalainen muslimi, mutta kummatkaan vanhemmista eivät aktiivisesti harjoittaneet uskontoa kotona. Kasvatuksessa oli kuitenkin vaikutteita molemmista uskonnoista. Isänsä tunisialaisten juurien myötä Jonaksen elämässä olivat läsnä suomalaisten sukulaisten lisäksi myös Tunisiassa asuvat sukulaiset, joiden luona vierailtiin lomilla.

Jonas identifioitui muslimiksi lapsesta saakka ja yläasteen aikana alkoi kiinnostua uskonnosta enemmän. Hän pohti kuolemaa ja ihmetteli ikätovereitaan, jotka eivät näyttäneet välittävän tai ahdistuvan ajatuksesta elämän rajallisuudesta ja päättymisestä. Jonas kuunteli Koraania kasetilta ja rukoili. Hän oli jo kouluiässä oikeudenmukaisuudentuntonen ja sosiaalinen poika, joka puuttui herkästi kohtaamaansa vääryyteen. Jonas ihaili suurten kertomusten sankarihahmoja, kuten *Robin Hoodia* tai *Braveheartia*, jotka voittivat lopulta sortajansa. Kavereiden keskuudessa Jonas oli pidetty, empaattinen ja hyvä kuuntelija. Tytöt kutsuivat häntä psykologiksi. Koulu sujui hyvin ja lukion jälkeen Jonas lähti isänsä kotimaahan armeijaan kuudeksi kuukaudeksi. Armeija-aikana vieraassa ympäristössä tuntui turvalliselta ja oikealta alkaa harjoittaa uskontoa aktiivisemmin, esimerkiksi rukoilla viisi kertaa päivässä, vaikkei armeija ollutkaan erityisen uskonnollinen paikka.

Jonas kävi armeijan vielä Suomessakin. Siellä hän tutustui muslimimieheen, josta tuli hänelle samankaltaisesta taustasta ja kiinnostuksenkohteista johtuen läheinen ystävä. Armeijan jälkeen Helsinkiin muutettuaan Jonas perusti ystävineen Islamin aika -nimisen yhdistyksen, joka taas perusti suomenkielisen Roihuvuoren moskeijan. Tarve yhdistyksen ja moskeijan perustamiselle oli kaverusten mielestä suuri, koska he huomasivat moskeijoiden olevan Suomessa usein etnisten yhteisöjen pyörittämiä ja saarnoja ei ollut juurikaan suomenkielisinä.

Lukion jälkeen Jonas haki ja pääsi Helsingin yliopistoon luokanopettajakoulutukseen. Samaan aikaan hänet hyväksyttiin myös stipendiaatiksi Saudi-Arabiaan Medinan islamilaiseen yliopistoon. Opiskeltuaan Medinassa kaksi vuotta kestäneen arabian kielen

diplomitutkinnon, Jonas lähti Tunisiaan, isänsä kotimaahan, opiskelemaan englantia ja arabian kieltä ja kääntämistä. Tunisiassa opinnot kuitenkin keskeytyivät arabikevään mielenosoitusten ja levottomuuksien levitessä yliopistokampukselle. Erään kerran poliisit hyökkäsivät kyynelkaasupommien kanssa kampukselle, jossa Jonas oli parhaillaan menemässä tekemään tenttiä.

Englannin- ja arabiankielen opinnot jatkuivat Englannissa. Opintojen aikana Jonas törmäsi toistuvasti yhä huolestuttavammiksi muuttuviin uutisiin Syyrian tilanteesta, kun hän käänsi sotaan liittyviä arabiankielisiä uutisia englanniksi. Samaan aikaan ympäri maailmaa muslimiyhteisöistä lähti Syyrian ulkopuolella eläviä muslimeja taistelemaan Syyrian hallituksen ja presidentti *Bashar al-Assad* joukkoja vastaan. Jonas kuuli myös suomalaisen ystävänsä Ahmadin lähteneen Syyriaan.

Kesällä 2012 Jonas oli töissä Helsingissä, kun hän sai ystävänsä Alexin kanssa ajatuksen matkustaa Georgiaan vaellusretkelle. Ystävyksiä yhdistivät uskonnon ja monikulttuurisen taustan lisäksi myös erähenkisyys ja kiinnostus kamppailulajeihin, luonnossa retkeilyyn ja selviytymistaitoihin. Suomessa eri luonnonpuistoja kierrelleet ystävykset ajattelivat Georgian olevan hyvä matkustuskohde sen tarjoamien vaellusmahdollisuuksien, mutta ensisijaisesti maan muslimien kannalta keskeisen, Tšetšenian sodan historian vuoksi. Jonas oli ollut hyvin kiinnostunut Tšetšenian sodasta ja alueen muslimien historiasta ja lukenut paljon esimerkiksi *Anna Politkovskajan* kirjoituksia aiheesta.

Marraskuussa 2012 Jonas matkustikin ystävänsä Alexin kanssa Georgiaan. Takaisinpa-luulennon oli tarkoitus olla Turkin kautta Suomeen, mutta ystävykset päättivät siirtää lentoa ja poiketa rajan yli Turkista Syyriaan. Tätä päätöstä puolsi se, että heillä oli Syyriassa suomalainen ystävä, Ahmad, joka odottaisi rajan toisella puolen. Alle viikon kes-täneellä ensimmäisellä Syyrian matkallaan Jonas tapasi Atman kylässä paikallisia syyrialaisia, avustustyöntekijöitä ja taistelijoita sekä vieraili pakolaisleireillä. Ahmad kertoi Jonakselle kuuluvansa *Katibat al-Muhajiriniin*, joka taisteli hallituksen joukkoja vastaan. Ryhmän taistelijat osasivat hyvin englantia, koska suuri osa heistä oli lähtöisin Euroopan maista. Lisäksi ryhmään kuuluvat muslimit eivät juoneet alkoholia ja he ruokailivat viidesti päivässä, mikä oli uskonnolliselle Ahmadille hyvin tärkeää. Ensimmäisen Syyrian matkan aikana Jonas sai ajatuksen avustusjärjestön perustamisesta syyrialaisien auttamiseksi. Järjestö perustettiin ja Jonas kavereineen alkoi kerätä rahaa ja tarvikkeita vietäväksi Syyriaan Suomeen palattuaan. Rahankeruu Suomessa ei kuitenkaan toiminut odotetulla tavalla ja kaverukset päättivät ryhtyä laittomuuksiin, jotta saivat kerättyä tarvittavia varoja syyrialaisien auttamiseen.

Toinen matka Syyriaan tapahtui kesällä 2013. Avustusjärjestön tarvikkeita täynnä olevan maastoauton kyytiin lähti Suomesta Jonaksen lisäksi kolme muuta suomalaista muslimimiestä. Jonaksen läheinen ystävä Alex oli matkannut Syyriaan jo aiemmin. Romanian kohdalla tieto heidän ystävänsä Ahmadin kuolemasta saavutti retkueen. Lopulta Jonaksen lisäksi vain yksi kaveruksista, Jani, ylitti Syyrian rajan. Syyriassa he tapasivat Alexin. Ahmadin kuolemasta oli saatavilla vain niukasti tietoa, koska lähes kaikki Ahmadin toverit olivat kuolleet samassa taistelussa. Jäljelle jääneet pyysivät Jonasta ja Alexia kouluttamaan uusia taistelijoita, mutta he kieltäytyivät tehtävästä. Jonas vieraili pakolaisleireillä ja yritti selvittää, miten alueen eri aseryhmät liittyivät toisiinsa. Tilanne vaikutti sekavammalta kuin ensimmäisellä matkalla. Osa taistelijoista kuului *al-daulaan* (Valtio). Myöhemmin ryhmästä alettiin käyttää nimitystä *Daesh* tai *Isis*, mikä tarkoittaa Irakin ja Syyrian islamilaista valtiota. Ryhmän taistelijat vaikuttavat epäilyttäviltä, koska he tuntuivat tuntevan islamia vain heikosti ja he kohtelivat paikallista väestöä huonosti. Jonaksen täytyi kuitenkin tulla toimeen kaikkien alueen aseellisten ryhmien kanssa, jotta pystyi toimimaan alueella.

Elokuussa 2013 Jonas oli edelleen Syyriassa ja toimi yhteistyössä paikallisten ja kansainvälisten avustusjärjestöjen kanssa. Hallituksen ja opposition joukot olivat taistelleet Latakian maakunnassa ja Jonas lähti avolava-autollaan auttamaan loukkaantuneita vuoristokylään. Jonas kuljetti autollaan klinikalle teini-ikäisen pojan ruhjoutuneen ruumiin. Poika oli kuollut taloon osuneessa raketti-iskussa. Latakian vuoristokylässä odotti lisää haavoittuneita, jotka yrittivät nousta auton kyytiin turvaan. Raketti-iskut jatkuivat ympärillä, teiden varsilla oli kuolleita eläimiä ja Jonas kuljetti haavoittuneita klinikalle kaapea vuoristotietä pitkin yrittäen keskittyä ajamiseen ajatellen, että on Luojan käsissä, kuka kuolee.

Kolmas matka Syyriaan tapahtui syystalvella 2013. Isis oli alkanut vallata uusia alueita, ja sen tunnuksia ja lippuja oli kadunkulmissa. Jonaksella oli aikomus laajentaa avustusjärjestönsä toimintaa Atman kylässä ja hän oli ostanut sitä varten tontin erään syyrialisperheen naapurista, jonka kanssa oli ystäväystynyt matkoillaan. Kun Jonas palasi viimeiseltä Syyrian matkaltaan Suomeen, hän sai kuulla, että Jani oli kuollut. Jani oli kesän jälkeen lähtenyt omille teilleen ja kertonut liittyneensä Isisiin.

Jonas teki Suomeen palattuaan töitä islamin ja arabian kielen opettajana. Syksyllä 2014 Jonas pidätettiin kotinsa parkkipaikalla, kun hän oli lähdössä opettamaan islamia alastelaisten uskontotunnille. Kolme päivää myöhemmin hänet vangittiin yhdessä kolmen muun suomalaismiehen kanssa. Heitä epäiltiin eriasteisista terrorismirikoksista, Jonasta

terroristisessa tarkoituksessa tehdystä murhasta. Lööppien mukaan syytetyt olivat radikalisoituneet perustamassaan Roihuvuoren moskeijassa. Syytteet muuttuivat myöhemmin terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun ja koulutuksen antamiseen terrorismirikosten tekemistä varten. Pidätys ja tutkintavankeus kestivät yhteensä lähes neljä kuukautta, mutta lopullista oikeuden päätöstä Jonas sai odottaa yhteensä kolme ja puoli vuotta, jonka aikana opettajan työ vaihtui koulutusta vastaamattomiin raskaisiin ja fyysisiin hanttihommiin, joiden avulla hän kuitenkin pystyi alkaa maksamaan avustusjärjestöön liittyvästä talousrikoksesta syntynyttä velkaansa. Oikeudenkäyntiprosessi päättyi Helsingin käräjäoikeudessa kaikkien terrorismirikossyytteiden kaatumiseen.

5.2 Toiminnan subjektiiviset motiivit ja merkityksenannot

5.2.1 Umma, ylirajaiset suhteet ja globaali toimijuuden kenttä

J: Se on normaali piirre ihmisessä, että jos ihmistä kohtaan hyökätään, jos ihmisen perhettä kohtaan hyökätään, silloin puolustetaan.” (H1)

Kertomuksissa toistuu motiivina Syyrian konfliktialueelle matkustamiseen vahvana koettu identifioituminen muslimiksi ja osaksi muslimien muodostamaa yhteisöä, *ummaa*. Kun kertoja puhuu perheestä, hän viittaa tällä nimenomaan *ummaan*, kaikkien muslimien muodostamaan symboliseen perheeseen.

Kertoja pohtii myös sitä, että ei-muslimien voi olla vaikea ymmärtää sitä, mitä *umma* muslimille merkitsee. Tästä syystä kertoja arvelee ei-muslimille ja valtaväestöön kuululle voivan olla hankala samaistua hänen kokemaansa velvollisuudentunteeseen auttaa ja puolustaa muita *ummaan* kuuluvia, vaikka he asuisivatkin eri maassa, puhuisivat eri kieltä tai edustaisivat eri etnisyyksiä kuin hän itse.

J: Ne ei koe sitä kärsimystä samalla tavalla omanaan, jos ei ne ei oo samast kulttuuripiiristä, jos niil ei oo samaa kieltä. Et jos se ne ois vaikka ruotsalaisia tai virolaisia, ni se ois paljon helpompi ymmärtää niiden tuskaa ja näin ni mä ymmärrän sen. Mä ymmärrän sen. Mut et myös toisinpäin sit niinku kantasuomalaisten

pitäs ymmärtää, että islamissa ei oo etnisyyttä niin sanotusti. Siis islamissa nähdään koko muslimikansa yhtenä ummana, yhtenä kansana.

H: Mm.

J: Ja nationalismi on sellanen periaatteessa paheksuttava asia islamissa, et islamis on vahvasti semmonen käsitys sisaruudesta ja veljeydestä ja silloin ei oo mitään merkitystä, että se muslimikansa, jota nyt sorretaan, et onks ne kiinalaisia, syyrialaisia vai afgaaneja. Ne on kaikki meidän veljiä ja siskoja.

J: Kyl sen ymmärtää, et jos syyrialainen lähtee sinne taistelemaan, mut ei jos joku kantasuomalainen tai somalialainen tai joku mut ku ei siin oo mitään eroo. Islamian teologian näkökulmasta siin ei oo mitään eroa. Niinku profeetta Muhammad sanoo, että muslimit ovat kuin yksi ruumis: jos yhtä ruumiinosaa sattuu, niin toinen osa huutaa kivusta ja unen puutteesta. (H1)

Kuten Creutz ym. (2015, 17) huomasivat vierastaistelijailmiön syitä tarkastellessaan, koettu solidaarisuus *ummaa* kohtaan ei luonteeltaan sinänsä eroa poliittisesta tai ideologisesta globaalista solidaarisuudesta, mutta velvollisuudentunteella on tässä yhteydessä vielä voimakkaampi merkitys ja rooli. Kertoja epäileekin, etteivät suomalaiset pysty samaistumaan ajatukseen *umman* velvoittavuudesta. Kertoja olettaa, että suomalaisten kohdalla velvollisuudentunne syntyy jollain tavalla samuudesta ja samaistuttavuudesta, jaetusta kansalaisuudesta, etnisyydestä ja nationalismista.

Symbolisen *umman* lisäksi kertojan elämässä ovat lapsuudesta alkaen läsnä hyvin konkreettisesti vahvat yllirajaiset, transnationaaliset suhteet ja verkostot. Monikulttuurisessa perheessä kasvaneena kertojan elämään liittyivät lapsuudesta asti yhteydenpito ja vierailut Tunisiassa asuvien sukulaisten luona.

Myöhemmin nuorena aikuisena kertoja opiskeli Tunisiassa, Saudi-Arabiassa ja Englannissa ja muodosti syviä ystävyys-suhteita eri maissa asuvien ihmisten kanssa. Ystävyys-suhteet Suomessa asuvien monikulttuurisesta taustasta tulevien samanhenkisten ihmisten kanssa olivat kertojalle merkityksellisiä. Ystävien kanssa kertoja kävi keskusteluja yhdessä politiikasta, historiasta ja muslimien kohtaamista kriiseistä ympäri maailmaa.

Minua ja Alexia [nimi muutettu] yhdisti myös tietynlainen persoonan herkkyyks ja huoli sorretuista muslimeista. Kelle tahansa meidät hyvin tunteville oli hyvin selvää mitä ajattelimme esim. Venäjän raakuuksista muslimeja kohtaan Tshetssheniassa 90-luvulla. Olimme ehkä myös molemmat poliittisesti hyvin valvutuneita henkilöitä. (P1)

Kertojan potentiaalinen toimijuuden kenttä on siis ollut globaali ja kansainvälinen jo kauan ennen Syyrian matkoja. Kansainvälisillä kentillä toimiessaan kertoja on myös itse

tullut omakohtaisesti törmänneeksi Syyrian sotaan liittyvien ilmiöiden kanssa. Kertoja on elänyt jatkuvassa vuorovaikutuksessa sen globaalien keskustelun kanssa, jota uskonnon ja yhteiskunnan välisestä suhteesta käydään tällaisten kriisien yhteydessä (vrt. Juntunen ym. 2016, 15). Esimerkiksi Tunisiassa opiskellessaan kertoja on ollut myös henkilökohtaisesti todistamassa arabikevään levottomuuksien leviämistä kampukselle ja on joutunut jo näissä tilanteissa asemoimaan omaa suhdettaan kriisin osapuoliin.

Jouduin keskeyttämään opinnot tammikuussa 2011, kun Tunisiassa syttyi vallankumous. Muistan, kun mellakkapoliisit hyökkäsivät yliopistokampuksellemme ampuen opiskelijoiden joukkoon kyynelkaasupommeja. Ilmeisesti tiedekunnassamme oli ollut sellaista opiskelijajärjestötoimintaa, joka vastusti silloisen presidentin hallintoa ja tuki alkanutta kansannousua. (P1)

Myös opiskelujen ja henkilökohtaisten kiinnostuksenkohteiden puolesta kertoja on ollut jatkuvasti tekemisissä Syyrian sotaan liittyvien aiheiden kanssa. Näin informaatio *umman* tilasta ja Syyrian konfliktista on saavuttanut kertojan eri puolilta.

Aloitin opiskelun Manchesterissä syyskuussa 2011 jolloin Syyrian sota oli vielä aluillaan ja ajankohtaisia uutisia Syyrian kaoottisesta tilanteesta kiiri joka puolelle maailmaa. Etenkin arabiankieliset uutiset ja erityisesti al-Jazeera kanava välitti hyvin intensiivistä ja täsmällistä tietoa konfliktista. Muistan että opiskeluryhmämme sai tehtäväkseen kääntää ja tuottaa useita erilaisia artikkeleita ja kirjoituksia, jotka käsittelivät Syyrian sotaa ja sodan uhreja sekä paikallisten ihmisten olosuhteita, kärsimyksiä ja heihin kohdistunutta Assadin hallituksen joukkojen armoitonta väkivaltaa. (P1)

Merkittävä tekijä päätökseemme käydä maassa oli varmasti myös se, että Syyriaan oli helppo mennä ja yhteinen ystävämmme olisi siellä ottamassa meidät vastaan. (P1)

Ensimmäisen Syyrian matkan aikaan konfliktialueella oli jo valmiiksi kertojan läheinen suomalainen ystävä, Ahmad, joka vaikutti myös päätökseen käydä maassa.

5.2.2 Kertautuva epäoikeudenmukaisuus: kuultu, nähty ja itse koettu

J: Tästä johtuu maailman konfliktit oikeesti. Martti Ahtisaariki tais joskus sanoa, et kaikki maailmassa olevat konfliktit johtuu epäoikeudenmukaisuudesta. Allekirjotan ton täysin. (H1)

Kertomuksissa Jonas perustelee konfliktialueelle matkustamistaan myös ”maallisesta perpektiivistä” (H1). Hän pyrkii osoittamaan, että puuttuminen ja konkreettinen reagoiminen yhteiskunnallisiin epäkohtiin ja Syyrian sotaan ei ole vain muslimeja koskettava, vaan myös kaikkia ihmisiä koskettava yleisinhimillinen velvollisuus.

Kertoja kuvaa kokeneensa epäoikeudenmukaisuuden lapsesta asti vahvasti ja kertoo myös joutuneensa ongelmiin sen vuoksi, että on pyrkinyt toimimaan ja puuttumaan siihen nähdessään tällaisia tilanteita.

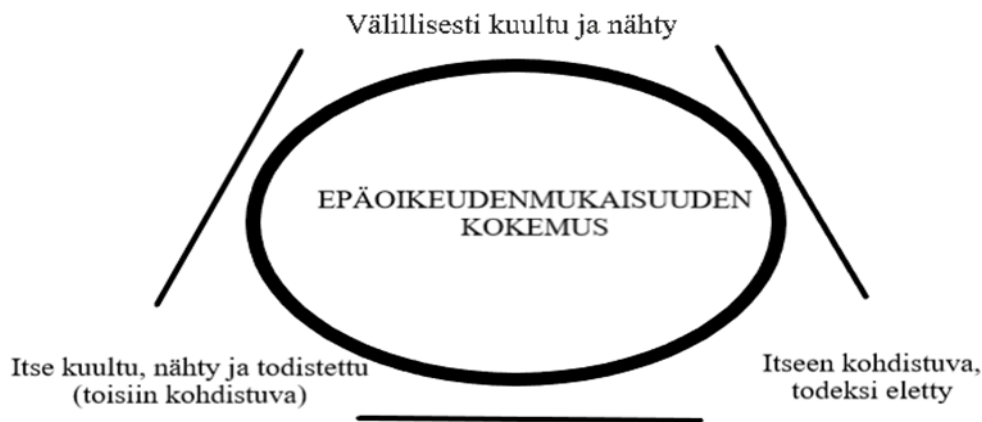
J: Ihan pienestä asti mä oon, mä oon tietysti joutunu tietynlaisiin jännittyneisiin tilanteisiin [naurahtaa] sen takia, et mul on jonkunlainen ehkä suurempi alttius puuttua, puuttua edessä olevaan vääryyteen. Mä en pysty vaan olla hiljaa.

H: Mm.

J: Jos jotain kiusataan tai, tai, mä meen siihen väliin, vaikka hakatuks tai mitä tahansa, mä meen väliin. Ja sit mua ärsyttää tosi suuresti se, että sellai ne, jolla ois kykeneväisyyttäkin tehdä jotain, mennä väliin, niillä on, ei vaan kykeneväisyyttä vaan vastuuta, ni ne ei tee yhtään mitää. (H1)

Kertomuksista välittyvä epäoikeudenmukaisuuden kokemus johtuu myös siitä, että kertojan mukaan yhteiskunnassamme ne, joilla olisi valtaa ja mahdollisuuksia puuttua ja vaikuttaa asioihin, eivät sitä tee. Tästä kumpuaa myös tarve toimia itse. Esimerkiksi Syyrian konfliktissa kansainvälisen yhteisön ja länsimaisten ihmisten toimimattomuus ja kyvyttömyys vastata syyrialalaisten hätään nähdään mandaattina toimia yksilönä.

Epäoikeudenmukaisuuden kokemus on kertomuksissa syvenevä kehä (kuvio 2, 48). Aluksi epäoikeudenmukaisuus on välillisesti kuultua ja nähtyä, ja vain välillisesti - esimerkiksi symbolisen *umman* käsitteen kautta - kertojaa koskettavaa.

Kuvio 2. Epäoikeudenmukaisuuden kokemuksen kolmivaiheinen kehä.

Tietysti suhtautumistapani Syyrian tilanteeseen ensimmäisen matkani jälkeen toi siellä olevan hätätilan ja kärsimyksen käsin kosketeltavampaan muotoon ja siinä mielessä syvensi ja inhimillisti näkemyksiäni maassa olevasta tilanteesta, kun pääsin näkemään ihmisten tilan silmästä silmään. Jihadin korostama uskonnollinen ja inhimillinen velvoite auttaa sorrettuja ihmisiä ei enää ollut vain Koraanisessa tai klassisessa islamilaisessa kirjallisuudessa kaukana hämmöttävä käsite, vaan oikea, todellinen ja vakava tilanne. Raaka muslimien teurastus oli käynnissä Syyriassa, jonka näin ensimmäisellä Syyrian matkallani omin silmin ja jota en voinut enää ajatella jonain kaukaisena konfliktina jossain päin maapalloa. Matka avasi silmäni sille, mikä on oikeasti elämässä tärkeää ja merkityksellistä ja vahvasti velvollisuudentunnettani siellä kärsiviä ihmisiä kohtaan. En kokenut pystyväni palaamaan tavalliseen arkeen aivan kuin mitään ei olisi tapahtunut ja aivan kuin minulla ei olisi minkäänlaista vastuuta auttaa. (KVI)

Toisessa vaiheessa kertoja näkee epäoikeudenmukaisuuden itse matkustaessaan Syyriaan. Kertoja näkee raketti-iskussa ruhjoutuneen teinipojan ruumiin ja hävityksen, ihmisten hädän. Kertoja vierailee pakolaisleireillä ja muodostaa ystävyysuhteita läheisiään menettäneisiin paikallisiin. Epäoikeudenmukaisuus saa käsin kosketeltavan muodon ja kasvot. Myös kertojan oma läheinen ystävä menehtyy konfliktialueella.

Kertomuksen kolmannessa vaiheessa epäoikeudenmukaisuudesta tulee myös henkilökohtaisesti kertojaan itseensä kohdistuva kokemus, kun hänet pidätetään Suomessa

epäiltyinä terrorismirikoksista. Tätä seuraavat pitkään jatkuvat kuulustelut, eristys tutkintavankeuden aikana, poliisin interventiot, oikeuden päätöksen odotus, lehtien leimaavana koettu kirjoittelu sekä työpaikan ja muiden aiemmin saavutettujen yhteiskunnallisten asemien menetykset. Syytteiden hylkäämispäätöksen yhteydessä median huomio on syytevaiheessa tapaukseen kohdistuneeseen laajamittaiseen negatiiviseen huomioon nähden minimaalista.

J: Niin on se taas sillai, et hirveet otsikot oli sillon ku meidät vangittiin ja pidätettiin ja sillä välillä ja vaik kaiken maailman valheita levitettiin mut sit ku tuli niinku päätös ni pienellä vaa et nonii nyt nyt niinku kaikki syytteet hylättiin. (H1)

J: Sit mä tajusin sillon heti ensimmäisis kuulusteluis, et tää on tätä samaa, minkä takii minkä takii ihmiset on joutunu Guantanamoon tai johonki muualle, et tää on tää on ihan tätä samaa islamvastaisuutta, islamofobiaa ja väärinymmärrystä muslimeja kohtaan ja tätä politiikka. (H1)

Epäoikeudenmukaisuuden kokemus tihenee, syvenee ja kertautuu vaihe vaiheelta ja muuttuu aina vain kertojalleen todemmaksi. Suuri kertomus muslimien kärsimyksestä ympäri maailmaa on nyt paitsi kuultu ja nähty, myös henkilökohtaisella tasolla todeksi eletty kokemus ja kertomus. Kertoja kokee näin asettuvansa osaksi väärinkohdeltujen muslimien jatkumoa.

5.3 Itselle rakennetut subjektipositiot ja tarjottujen positioiden vastustaminen

5.3.1 Terroristi – Auttaja

Kertomuksissa toistuu hyvin dikotomisena esitetty terroristi-auttaja-positiopari, joista ensimmäistä tarjotaan kertojalle useiden eri ulkoapäin kertojaa määrittävien tahojen toimesta (esim. media, poliisi, viranomaiset). Informantti on otsikoinut yhden aineistoon kuuluvista itse kirjoittamistaan teksteistä tähän vastakkainasetteluun pohjautuen ”*Syyrian sodan uhrien auttaja vai terroristi*”?

J: Mua ois kalvanu se terrorismituomio, koska se ois ollu absurdi koko juttu ja väittäjä, että nää auttaa ihmisiä ja siit tuleeki yhtäkkiä terroristi. Toinen on maan presidentti, diktaattori, joka on tappanu satoi tuhansii ihmisiä ja mä meen vastustamaan omalla työlläni sen sortoa ja auttaman sorrettui ihmisiä, niin yhtäkkiä musta väännetään joku paha terroristi, niin kyllähän se satutti tosi paljon ja oli tosi epäoikeudenmukasta. (H1)

Eri suunnilta kertojalle tarjottua terroristin, väkivaltaisen tai radikalisoituneen subjekti-positioita kohtaan kertoja osoittaa vastapuhetta monin tavoin (Juhila 2004), muun muassa rakentamalla niille vastapariksi auttajan positiota sekä korostamalla eroavaisuuksia oman toiminnan ja terroristisen tai väkivaltaisen toiminnan välillä.

Kertoja nojautuu vastapuheessaan vahvasti tavallisuusretoriikkaan (mt., 29–31) vetoamalla siihen, että hänen toimintansa on ollut ennen muuta normaalia ja päinvastoin toimimatta jättäminen tai vaihtoehtoiset toiminnan tavat olisivat olleet epänormaaleja. Terroristin tai radikaalin leimattuun identiteetikategoriaan luokiteltu kertoja puolustaa ja korostaa omaa tavallisuuttaan ja toimintansa normaaliutta.

J: Et se on vähä absurdia jos hyväksyy aseellisen vastarinnan diktatuuriin vastaan, niin mun mielestä sitä ei voi kutsua niinku väkivallan hyväksymiseksi vaan se on normaali - normaali niinkun piirre ihmisessä, että jos ihmistä kohtaan hyökätään, jos ihmisen perhettä kohtaan hyökätään silloin puolustetaan.

H: Totta,

J: Epänormaali ois silloin mennä karkuun. Periaattees kyllähän joku puolustaa itseään ja perhettään niin täs yhteydes mä sanon, että tää kuvaus, et henkilö on väkivaltainen ja henkilö hyväksyy väkivaltaisia aatteita on - se on absurdia.

J: Oikeen kunnan demonisointia. Mä olin sillai, että en mä niinku tunnista itteeni noist kuvauksista. Ja ja sillai niinku, et okei, on täs virheit tehty ja ja kaikkea, mut on toi nyt ihan kohtuutonta, toi tollai niinku reagoida ja mustamaalata ihmistä. Ja jotenki tiäksä hirveitä kauhukuvia, et Syyriasta palanneet ja ei... Mun mielestä on ihmeellistä, että ihmiset ei mee sinne, siel on niinku kansa, jota tapetaan ja surmataan, ja kaikki ne, tiäksä, väkivaltaisuudet, mitä Assadin joukot on tehny siellä ihmisii kohtaan. Se on enemminki, kysymys pitäis olla, et miksei sinne oo menny nuoret? (H1)

Kertoja myös pyrkii osoittamaan ja tekemään näkyväksi arkiseen ja etenkin median kielenkäyttöön liittyvän poliittisen kamppailun ja neuvottelun. Kertoja määrittelee itse leimattua identiteetikategoriaa uudelleen ja antaa sille uusia merkityksiä. Tätä vastapuheen tekniikkaa kertoja käyttää myös useaan otteeseen uudelleen määritellessään terroristin, väkivaltaisen ja radikalisoituneen käsitteitä, ja antaessaan niille vaihtoehtoisia

tulkintoja. Jos joka puolelta kertojalle tarjotusta radikalisoituneen käsitteestä ei pääse eroon, voi sitä yrittää määritellä uudelleen rakentamalla sille uusia, positiivisia merkityksiä. Käsitteeseen lähtökohtaisesti sisältyvä negatiivinen konnotaatio pyritään häivyttämään ja kyseenalaistamaan. Näin radikalisoituneeksi määrittelystä toimijuudesta pyritäänkin muodostamaan ei vain normaalia, vaan myös hyveellistä, toimijuutta.

Kertomuksessa auttajan positioon sisältyykin selvästi romanttisen sankaritarinan (Brunner 1991, 6) elementtejä.

J: Jos radikaalisaatiolla tarkoitetaan sitä, että olen mennyt Syyriaan auttamaan diktaattorin julmasta väkivallasta kärsiviä ihmisiä ja epäoikeudenmukaisen sodan uhreja, niin en tiedä onko siinä ollut mitään huonoa. (H1)

J: Toiset kutsuu sitä radikalisaatioksi ja toiset kutsuu sitä uhrautumiseksi, toiset kutsuu sitä velvollisuudentunteeksi. Se on mistä perspektiivistä asiat katsoo. (H1)

Kertoja pyrkii osoittamaan eron politiikkaan (Juhila 2004) nojaavalla vastapuheellaan sen, miten käsitteiden ja niiden sisältämien oletusten tulkinta riippuu siitä, keneltä asiaa kysytään ja kuka ilmiötä katsoo. Riippuen siitä ”mistä perspektiivistä asiat katsoo” (H1), käsitteet saavat erilaisia tulkintoja.

Neuvottelu kertojan toimijuudesta oli läsnä myös tutkimusprosessin alusta, osallistumispyynnöstä alkaen. Kun informantti otti yhteyttä minuun, hän haastoi osallistumispyynnössä käyttämiäni sanavalintoja ja kritisoi käyttämäni väkivaltaisen radikalisoitumisen käsitettä. Kertoja pyrki tuomaan esiin sitä, miten suhtautumisemme väkivaltaan tai väkivaltaiseksi miellettyyn toimintaan vaihtelee riippuen siitä, mikä sen käyttökonteksti on ja kuka väkivaltaa käyttää. Kertoja pyrkii osoittamaan sen, miten suhtautuminen väkivaltaan on usein kaksinaismoralistista ja tekopyhää: toisten väkivalta on pahempaa kuin toisten ja toisten väkivaltaa saa yrittää ymmärtää analyttisesti, kun taas toisten ei (vrt. Juntunen 2016, 41–44).

Pohdin, että ainakaan osa kysymyksistä ei taida sopia tapaukseni viitekehyykseen kovinkaan hyvin. Ensimmäisenä oli esim. kysymys, että "miten näkemyksesi ja ajatuksesi alkoivat saada väkivaltaisia piirteitä?" En koe, että näkemykseni ja ajatukseni olisivat missään vaiheessa saaneet ns. "väkivaltaisia" piirteitä, jos väkivalta tässä mielessä halutaan ymmärtää negatiivisena käsitteenä, niin kuin se kysymyksenasettelusta ilmenee. Väkivallalla on sanana negatiivinen konnotaatio, ja esim. jos sanon hyväksyväni aseellisen vastarinnan diktatuurin vastaan, ei sitä voida kovinkaan osuvasti kuvata ajatuksien väkivaltaisilla piirteillä, sillä se olisi

lauseena yhtä absurdi kuin sanoa, että Suomen armeija kannustaa väkivaltaan, koska se kouluttaa varusmiehille taitoja, joilla voidaan surmata ihminen tai sanoa, että ihminen omaa väkivaltaisia ajatuksia, sillä hän tarttui aseeseen puolustaessaan itseään ja perhettään hyökkäävää vihollista vastaan. (S1)

Sama kaksinaismoralismi näkyy kertojan mukaan myös siinä, miten auttajan positiossa toimimisen positiiviset ja arvostettavat merkitykset tuntuvat länsimaisen yhteiskunnan silmissä katoavan ja kumoutuvan, jos auttamista perustelee myös uskonnollisesta näkökulmasta. Uskonnollisiin merkityksiin yhdistyessään auttamisesta tuleekin epäilyttävää ja uhkaavaa. (Vrt. Juntunen 2016, 41; 43.)

Vaikka terroristi-auttaja-positioista käytävässä kamppailussa kertoja usein perustelee auttamiseen liittyvää toimintaansa Syyriassa maallisesta, ei-uskonnollisesta perspektiivistä korostaen toiminnan yleisinhimillistä luonnetta, liittyy auttamiseen myös selkeä uskonnollinen merkitys. Islamin perspektiivistä katsottuna kertoja määrittelee auttamisen, hyväntekemisen ja humanitaarisen työn olevan hyvin keskeinen osa *jihadia* ja yksi tärkeimpiä islamin arvoja ja velvoitteita.

Heikkojen, vähäosaisten ja sorrettujen ihmisten auttaminen on yksi tärkeimmistä arvoista ja velvoitteista islamissa. (KV1)

Humanitaariset syyt matkustaa Syyriaan ovatkin kertomuksissa esillä toistuvasti. Kertoja kuvaa useassa kohdassa sitä, miten on itse matkoillaan konkreettisesti toteuttanut tätä hyväntekemiseen ja auttamiseen liittyvää velvollisuuttaan esimerkiksi rahallisen ja henkisen tuen avulla.

Liikuin Syyriassa eri alueilla humanitaarisessa avustustyössä ja autoin sodan uhreja niin rahallisesti kuin psykologisestikin henkisen tuen ja solidaarisuuden osoittamisen muodossa. (P1)

Luoja yksin tietää onko asia niin ja mitä heille olisi käynyt, jos en olisi noutanut heitä avolava-autollani ja vienyt heitä kylän ensiapupisteeseen ja klinikkaan, mutta tahdon uskoa, että minulla oli heidän auttamisessaan kuitenkin merkittävä rooli. Ja tärkeintä on, että olen ainakin yrittänyt tehdä osani Syyrian kärsivien ihmisten puolesta, vaikka moneen muuhun ihmiseen verrattuna se on hyvin vähäistä. (KV1)

Auttajan positiossa toimiminen on edellyttänyt kertojalta myös riskinottoa oman turvallisuutensa suhteen. Esimerkiksi Latakian vuoristokylistä haavoittuneita kuljettaessaan kertoja joutui hengenvaaraan, kun alueelle tehtiin raketti-iskuja jatkuvasti.

Aloimme keräämään avustustarvikkeita ja vaatteita erinäisiltä lahjoittajilta. Monet muslimit ja ei-muslimit lahjoittivat meille paljon vaatteita ja leluja Syyriaan vietäväksi, kun olimme alkaneet puhua uuden perusteilla olevan humanitaarisen avustusjärjestön perustamisesta sen tavoitteista auttaa Syyrian sodan uhreja. (P1)

Jos olisin rikas ja omaisin paljon rahaa, [...] perustaisin säätiöitä, jotka auttavat orpoja ja sodan uhreja sekä pakolaisia ja maailman köyhiä, kärsiviä ja tarvitsevia ihmisiä. (KVI)

Auttajan positio näkyy myös siinä, miten kertoja kuvaa humanitaarisen avustusjärjestön perustamista ja järjestön toimintaan liittyvää keskeistä rooliaan. Myös kertojan tulevaisuudensuunnitelmissa ja haaveissa auttajan positio korostuu toivottuna toimijuuden muotona.

5.3.2 Jihadisti – Mujaahid

Toinen terroristin ja radikalisoituneen ohella vahvasti kertojan vastapuheen kohteena oleva subjektipositio tai identiteetikategoria on *jihadisti*. Jihadistin positio on kertojalle vielä epämieluisampi positio kuin radikalisoituneen, koska käsitteeseen liittyy hänen mukaansa islamin teologian väärinymmärtämistä ja islamofobiaa. Jihadismi-käsitettä kertoja pitää lähtökohtaisesti ongelmallisena, koska se pohjautuu islamin teologian ytimessä olevaan jihadin käsitteeseen (vrt. Brachman 2009, 4–5).

J: Se on tosi ongelmallinen, koska se on juonnettu sanasta jihad, joka on tosi merkityksellinen asia muslimeille ja Koraanissa toistuva teema. Ja sillä on historiallinen konteksti, silloin säädökset, siin ei oo mitään pahaa, mut miten siitä on juonnettu semmonen oma pilkkatermi. Niin sit se on tosi sellanen poliittinen pilkkatermi vielä. (H1)

Jihadismi-käsite islamin teologian ulkopuolella syntyneenä uudissanana taas on kertojan mukaan länsimainen pilkkatermi, jolla ei ole mitään tekemistä oikean jihadin kanssa. Kamppailu jihadin oikeaoppisesta tulkinnasta kulkee kaikissa kertomuksissa keskeisenä

teemana. Määritelläkseen omaa toimijuuttaan suhteessa oikeaan jihadiin, kertoja joutuu määrittelemään toistuvasti uudelleen sitä, mitä jihad hänelle on tai ei ole.

J: Ongelmallista on vaan se, että asiaa vähän tunteville ihmisille Isisin ja muiden heidän kaltaisten ryhmien toimet näyttäytyvät jihadina, vaikka todellisuudessa niiden toiminta on kaikkea muuta kuin islamin tieteiden ja arvojen mukaista jihadia. Se, että siviilihenkilö pukeutuu poliisiuniformuun tai että leipuri pistää päällensä stetoskoopin ja valkoisen takin, ei tee heistä oikeita poliiseja ja lääkäreitä. (P1)

Uskonnollisen, islamiin liittyvän kielen ja uskonnollisten termien leimautuminen radikalisoitumista koskevassa keskustelussa on kertojan aktiivisen kritiikin ja uudelleen neuvottelun kohteena. Sanoja, käsitteitä ja symboleja, joihin ei kertojan mukaan sisälly islamissa negatiivisia tai väkivaltaisia merkityksiä, pyritään esimerkiksi mediassa leimaamaan. Näin islamiin liittyvä uskonnollinen kieli ja symboliikka itsessään on alkanut herättää kertojan mukaan pelkoa ja vahvistaa islamofobisia asenteita.

J: Ja sille on annettu kuitenkin sellane tietynlainen valta, ja vaikka se onki vaa joku tollane Iltalehti-tyyppi ja näi, mut silti sillä on suuri merkitys sen puheenvuoroilla ja miten se muokkaa ihmisten ajatuksia.

H: Mm.

J: Ja sillai, että se sillä on tosi vahvasti tämmöset islamofobiset ajatukset ja näi ja toiseks varsinki, miten se käyttää tätä termiä [jihadismi] niinku väärällä tavalla. [...] Et nää tyypit luo poliittista uraansa sillä, et ne on vaa varastanu jonku islamin sanan. (H1)

J: Monet käsitettä heikosti tuntevat pelkäävät jo pelkästään kuullessaan tämän sanan, koska yhdistävät sen mielessään pahoihin, pelottaviin ja terroristisiin tekoihin. (P1)

Ongelmana kertoja pitää myös sitä, että yhdenmukaistuvat, arkiset kielenkäytön tavat normalisoivat leimautuneita käsitteitä ja niiden käyttöä. Leimautuneet käsitteet valuvat arkipuheesta kertojan mukaan varsin kyseenalaistamattomasti mediasta myös tutkimuksen kentälle.

J: Myös kriittiset tutkimukset, ni tietynlainen taustavoima ja tietynlaiset taustaolettamukset, vaik yliopistollaki korostetaan tosi paljon sitä kriittisyyttä ja että asetutaan lintuperspektiiviin ja haetaan niitä epätavanomasi viitekehyksiä, ni kuitenkin näkyy vahvasti ne tietyt, tietyt ennakko-olettamukset, jotka ei välttämättä pidä ollenkaa paikkaansa.

H: Mm.

J: Myös sellasten ihmisten tutkimuksissa, jotka kokee olevansa alan asiantuntijoita. Sit siel viljellään näitä tiettyjä termejä, kuten edelleen tää jihadismi on terminä tosi ongelmallinen. (H1)

Kertoja kokee, että kielen lisäksi myös esimerkiksi islamin visuaalisiin symboleihin liitetään perusteettomasti ja helposti demonisoituja, väkivaltaiseksi oletettuja merkityksiä. Islamiin liittyvät symbolit samaistetaan terrorismin symboleiksi. Kertoja kuvaa osin huvittuneen ja osin ärtyneen oloisena rikostutkintaa, joka liittyi häneltä löytyneiden kangasmerkkien tutkintaan, jossa häneltä takavarikoituja islamin tunnuksia sisältäviä kangasmerkkejä epäiltiin Isis-järjestön tunnuksiksi.

J: Mihin lie laboratorioihin lähetelty niitä [viittaa kangasmerkkeihin]. Mut siis ne oli sellasii, mis oli islamin tunnusmerkkei, mitkä mä ostin paikalliselt ompelijalta Syyriasta. Niin se on tosi absurdia, et yhtäkkii ne on jotain Isis-merkeiks luokiteltuja jossain poliisin arkistois, mitä lie tutkimuksii tehty niillä. [naurahtaa] Joka tapauksessa niin, mä sain ne takasin ja niitähän käsiteltiin oikeudessakin ja mitä ne tarkoittaa ja mitä ne on. (H1)

Jihadistin sijaan kertoja määrittelee jihadia oikeaoppisesti elämässään toteuttavan henkilön arabian kielisen sanan mukaan olevan *mujaahid*, ponnistelijä.

Islamin lakitieteen terminologiassa jihad määritellään yleisesti tarkoittavan ponnistelemista sellaisissa teoissa, joita Jumala rakastaa ja joihin Jumala on mieltynyt. [...] Tällaista tekoa harjoittavasta henkilöstä käytetään nimitystä ”mujaa-hid”, jonka kirjaimellinen käännö on ”ponnistelija”, mutta vapaasti käännettyinä tarkoittaa taistelijaa, soturia tai sotilasta. (P1)

Mujaahidinille ei ole suomen kielessä täysin osuvaa vastinetta. Kertojan arabian kielestä sanasta esittämät vapaat suomennokset *taistelija*, *soturi* tai *sotilas* sisältävät kaikki suomen kielessä selvästi militaristisesti latautuneen merkityksen. Taistelu kuitenkin viittaa kertomuksissa laajemmin ponnisteluun *jihadin* toteuttamiseksi. Kertomuksissa oikeaoppista *jihadia* ja sen moninaisia ulottuvuuksia määritellään toistuvasti.

J: Kyllä kyllä, jihadilla on hyvin moniulotteinen merkitys islamissa ja näin yleisesti se on, tarkoittaa siis ponnistelua totuuden julki tuomisessa. Ja tota, sen voi ymmärtää niin ponnisteluna niin totuuden julkituomisessa, kuin köyhien auttamisessa, kuin humanitaarisena työnä, kuin sotimisena henkensä ja uskontonsa puolesta väkivaltaista vihollista vastaan, et sillä on moniulotteinen merkitys. (H1)

Jihadille määritellyistä sisällöistä tai ulottuvuuksista käsin nousevat myös kertomuksissa kertojan itselle rakennetut keskeiset subjektipositiot: auttajan, totuudenpuhujan ja taistelijan. Toisin kuin terroristi-auttaja-positiopariin, jihadistin positiosta käytävään kamppailuun ja tässä vastadiskurssissa itselle rakennettuihin positioihin liittyy korostuneesti uskonnollinen perspektiivi. Kaikkien kolmen edellä mainitun subjektiposition kautta kertojalle avautuu mahdollisuus päästä toteuttamaan sitä, minkä hän mieltää oikeaksi *jihadiksi*.

5.3.3 Totuudenpuhuja

J: Että profeetta Muhammedin perimätiedossa sanotaan, et voimakkain muoto jihadista on totuuden puhuminen tyrannihallitsijan edessä. Et et, se ei oo aina se jihad sitä aseellista kamppailuu, vaan hyvin useinkin se on nimenomaan sitä totuuden puolustamista. Ja mulle oli oikeesti tähtihetki oikeudessa se, kun mä pääsin avaamaan mun uskomuksiani jihadista. Se oli, se oli mun lempihetki, koska siihenhän se kulminoituu. Nää yritti osoittaa, et mä oon radikaali terroristi sen takii, koska mä oon lähtenyt Syyriaan jihadin vuoksi. Toi oli periaatteessa se koko syytös.

H: Niin.

J: Mä sanoin, et kyllä mä lähdin sinne jihadin vuoksi, mutta tää on se, mitä jihad mulle merkitsee. Että et mä rupesin sit avaamaan niitä ja käräjäoikeus näki, et ei tossa mitään rikollista oo. Et mä ymmärrän jihadin, mulle jihad merkitsee tätä, siin on säädöksiä, siin on asetuksia. Se et se on ihan hyvä asia, siin ei oo mitään rikollista, se on, se on jalo asia ja en oo rikkonu mitään lakia siinä. (H1)

Totuudenpuhujan positio näkyy kaikissa kertomuksissa kertojan itselleen rakentamana ensisijaisena subjektipositiona (ks. Jokinen, Juhila & Suoninen 1999). Se, minkä kertoja totuudenpuhujan positiosta käsin määrittelee totuudeksi, rakentuu olennaisesti islamin teologiasta ja toisaalta vastakkaisessa suhteessa siihen, miten hänen tapaustaan on käsitelty mediassa ja rikostutkinnan aikana. Totuudenpuhujan positiosta käsin kertoja osallistuu islamin ja muslimina olemisen määrittelyyn ja pyrkii korjaamaan niihin liittyviä väärinymmärtämisiiä. *Jihadista* pitämänsä puheenvuoro oikeudessa on kertojalle tähtihetki, eräänlainen sankaritarinan huipentuma, jossa hän pääsee toimimaan näkyvästi totuudenpuhujan positiossa. Tämän kertoja näkee olevan *jihadin* voimakkain muoto (H1).

Totuudenpuhujan positioon sisältyy kertomuksissa selvä poliittinen missio islamin tunnetuksi tekemisestä ja islamofobisten asenteiden muuttamisesta.

Tässä elämässä toivon, että voisin tehdä jotain hyödyllistä, hyvää ja merkityksellistä. Toivoisin, että voisin edistää islamia ja arabian kieltä sekä kitkeä vallassa olevaa islamofobiaa, vihamielisyyttä ja väärinymmärryksiä islamista. (KVI)

Kertoja kokee tämänkaltaista toimijuuttaan rajoittavaksi tekijäksi Suomen kontekstissa sen, että vaikka islamiin liittyvällä käsitteistöllä ja sen väärin tulkinnalla tehdään jatkuvasti islaminvastaista politiikkaa, eivät muslimit saisi itse olla länsimaisessa yhteiskunnassa poliittisia toimijoita ja osallistua islamista, itsestään ja identiteeteistään käytävään keskusteluun.

J: Siis täähän on tietyl taval myös niinku, osa on muslimien omaa syytä ja osa jotenkin nykyisen poliittisen ilmapiirin syytä. Tuntuu et muslimit ei saisi olla poliittisia. Et sille on oma nimi, poliittinen islam. (HI)

Poliittisen ulottuvuuden lisäksi totuudenpuhujan positioon liittyy toimiminen muslimiyhteisön tienraivaajana ja edustajana. Kertoja kokee muslimiyhteisöjen elävän tällä hetkellä rappion aikaa ja pitää tästä yhtenä osoituksena muslimien keskimääräisen teologisen ja tieteellisen tietämyksen ohuutta (vrt. Upal 2015, 138). Verrattuna keskimääräiseen muslimiyhteisön edustajaan, joka ei ole kertojan mukaan teologisessa tai akateemisessa mielessä nykyään kovin sivistynyt, kertojan oma totuudenpuhujan positio voimistuu.

Nykyaikana muslimit ovat huomattavasti tietämättömämpiä omasta uskonnostaan kuin esim. islamin kulta-aikana ja vaikkapa Andalusian islamilaisen sivistyksen valta-aikana, jolloin muslimit olivat huomattavasti sivistyneempiä sekä uskonnollisesti että maallisissa tieteissä. Historiallisesta perspektiivistä katsottuna, on hyvin selvää, että muslimit elävät tällä hetkellä rappioaikaa, ja niitä saavutuksia, joita muslimit tekivät esimerkiksi juuri Andalusian aikana, ei voi missään määrin verrata siihen todellisuuteen, missä muslimit tänä päivänä ovat. (SI)

Kertoja peilaa kertomuksissaan radikalisoitumisesta ja vierastaistelijailmiöstä käydyn yhteiskunnallisen keskustelun vaikutuksia muslimiyhteisöön ja pyrkii osoittamaan, miten kapea liikkumatila muslimin toimijuudella ja identiteettityöllä on suomalaisessa yhteiskunnassa ja miten vaikea muslimina on saavuttaa valtaväestön hyväksyntää. Ker-

toja kuvaa, miten sekä toimiessaan että toimimatta jättäessään on alttiina valtaväestön kritiikille.

J: Miten päin oot niin et oo oikeenpäin. Nii nimenomaan tää on se kuva mikä meki ollaa saatu muslimiyhteisössä. Et mitä oikeesti ihmiset tääl haluaa? Ne jotka tulee, hakee turvapaikkaa ja näin, ni ne on vitsi jotai tiätsä terroristeja, radikaaleja, mitä lie, menköön takas omaan maahansa, me ei haluta teitä tänne. Ja sit ne, jotka on menny täältä vapaaehtosesti auttaan ja sotimaan, niin ne on terroristeja. Mitä täs enää voi tehdä? Lähetääks me kuuhun? Mitä me tehdään? (H1)

Totuudenpuhujan position rakentamiseen liittyy myös kertomusten kieli, runsas teologiaan, historiaan ja politiikkaan liittyvän asiantuntijasanaston käyttö sekä tiedollisen pääoman ja oppineisuuden osoittaminen. Kertoja tuo esiin muslimien historiaan liittyviä asioita hyvin yksityiskohtaisesti ja elävästi sekä viittaa tutkimuksiin, jotka käsittelevät islamin ja länsimaiden välisiä suhteita.

Ongelmana on se, että länsimainen tiede on hyvin islamvastaista edelleen ja perustuu monesti eurooppakeskeisyydelle, eikä useinkaan islamin historian kultaisia aikoja ja uskontomme saavutuksia esitetä totuudenmukaisessa valossa. Oppikirjojen eurooppakeskeisyydestä on Pia Mikander tehnyt loistavan väitöskirjan nimellä "Länsimaalaiset ja toiset suomalaisissa oppikirjoissa", jonka suosittelen lukemaan. (S1)

Aitoa iloa ovat minulle tuoneet mm. se, että alkaneen rikosprosessin myötä aiheesta on alkanut kiinnostua useampi tutkija ja opiskelija, ja koen olevani siunattu saadessani osallistua tieteen tekemiseen ja pystyessäni edistämään ymmärrystä suurista ja tärkeistä, mutta vähän ymmärretyistä ja usein väärinymmärretyistä ilmiöistä ja aihealueista. (KVI)

Totuudenpuhujan positiosta käsin kertoja myös aktiivisesti rakentaa ympärilleen toimijakumppaniverkostoa vahvistaakseen position vaikuttavuutta. Kertoja pyrkii liittoutumaan tiedeyhteisön ja tutkijoiden sekä ”*tutkivien journalistien*” (H1) kanssa ja toisaalta osoittaa epäluottamusta muuta mediaa ja virkamiehiä kohtaan.

5.3.4 Taistelija

Taistelijan positio on kertomuksissa läsnä potentiaalisena, tarvittaessa käyttöön otettavana toimijuuden muotona, jonka oikeutus rakentuu kertojalle tietyssä, tarkasti rajatussa kontekstissa. Vaikka *jihad* on kertojalle suurimmaksi osaksi paljon muuta kuin aseellista, fyysisesti väkivaltaista taistelua, tässä yhteydessä taistelijan positioon liittyy hyvin keskeisesti väkivaltaisen tai aseellisen toimijuuden ulottuvuus ja oikeutus.

Vaikka olisin osallistunut aseelliseen toimintaan ja sotaoperaatioihin Assadia vastaan, ei siinä olisi ollut mitään terroristista tai väärää, vaan täysin oikeutettua sodankäyntiä ja sorrettujen syyrialalaisten hengen suojelemista julmaa väkivaltaa harjoittavaa Assadin hallinnon armeijaa vastaan. (P1)

Vaikka kertomuksissa kertoja ei itse toimi taistelijan positiossa, hän on kuitenkin rakentanut tälle positiolle vahvan oikeutuksen. Juntunen ym. (2016, 52–54) havaitsivat tutkimuksessaan, että Syyriaan lähteneet jakavat ajatuksen siitä, että *jihadista* keskusteleminen sen aseelliseen taisteluun viittaavassa merkityksessä on länsimaissa mahdotonta leimautumatta terroristiksi ja tästä syystä useat turvautuvatkin itsesensuuriin ja ei-aseellisten ulottuvuuksien tietoiseen korostamiseen *jihadista* puhuessaan. Kertoja kuitenkin on halunnut puhua myös avoimesti *jihadiin* liittyvästä aseellisesta ulottuvuudesta. Taistelijan position oikeutus rakentuu kertomuksessa *jihadiin* liittyvän oikeutetun sodankäynnin ajatuksesta, jota kertoja piti esillä myös tutkintavankeuden ja esitutkinnan aikana.

Kirjotin siihen saman tien silloin, et oikeutettu taistelu on islamin lakien ja sääntöjen mukaan tapahtuvaa aseellista vastarintaa, kun on kyse esim. kansanmurhaa vastaan nousemisesta ja kansan puolesta taistelemisesta, kun taas terrorismi on taas mielestäni oikeudetonta väkivallan käyttöä ja viattomien ihmisten surmaamista, josta islaminusko on vapaa eikä sitä hyväksy. (H1)

Kertoja pyrkii määrittelemään oikeutettua sodankäyntiä vastakkaisena terroristiselle toiminnalle, joka hänen näkökulmastaan edustaa oikeudetonta sodankäyntiä ja väkivaltaa. Samalla kertoja rajaa terrorismin islamin ulkopuolelle: terroristit eivät ole muslimeja ollenkaan. Taistelijan positiossa legitiimi väkivaltaisen toiminnan kenttä rajautuu Syyrian sisällissodan kontekstiin tai siihen rinnastettaviin väkivaltaisiin poliittisiin kriiseihin.

H: Mua kiinnostaa se vaan lähinnä, et onko olemassa tiettyjä eriteltäviä, tiettyjä muitaki konteksteja, joissa se väkivalta vois olla hyväksyttyä ja jos on, niin osaaksää eritellä, että minkälaisia ja millä perusteella?

J: Mmm. Määrittele vähän tarkemmin toi kysymys?

H: Mä en ehkä osaa määritellä sitä tarkemmin. Mä vaan haluisin tietää, että missä se rajanveto menee. Et onks se nimenomaan sisällissota, et se on se tietty konteksti?

J: Se, kyse on oikeudesta, oikeutetusta taistelusta. [...] Oikeutettu taistelu on islamin lakien ja sääntöjen mukaan tapahtuvaa aseellista vastarintaa kun on kyse esim. kansanmurhaa vastaan nousemisesta ja kansan puolesta taistelemisesta. (H1)

J: Mut siis jos sä... En mä todellakaa kannata minkäänlaisia väkivaltasia keinoja islamin eteenpäinviemiseksi Suomen kaltaisessa maassa. Täällä on rauha ja ihmisoikeuksia ja näin. Mut että noi on isoi kysymyksii, mitä sä kysyt yleisesti. (H1)

Vaikka *jihadiin* liittyvä määrittely on ilmeisen monitulkintaista ja haastavaa, haluaa kertoja vielä haastattelutilanteessa korostaa sitä, että kategorisesti tuomitsee väkivaltaisen toiminnan maissa, joissa vastaavaa Syyrian sisällissodan kaltaista tilannetta ei ole. Toisin kuin totuudenpuhujan ja auttajan positiot, jotka ovat läsnä kaikissa ympäristöissä, taistelijan positio liittyy potentiaalisena toimijuuden muotona vain tiettyyn, tarkasti rajattuun kontekstiinsa.

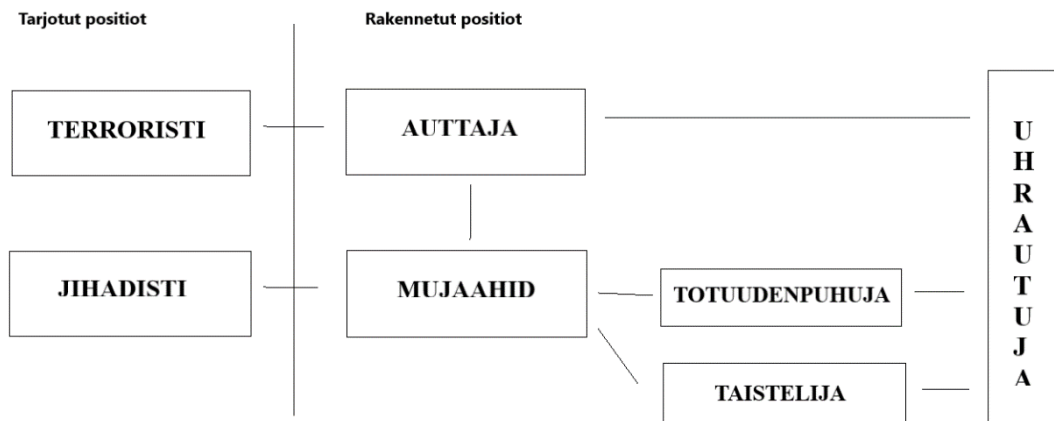
5.3.5 Uhrautuja

Kaikkia edellä mainittuja itselle rakennettuja subjektipositioita yhdistää ajatus uhrautumisesta. Siitä seuraava uhrautujan positio kulkeekin usein rinnalla kaikkien edellä mainittujen aiempien positioiden kanssa (kuvio 3, 61). Kertoja tiedostaa, että toimiessaan kaikissa näissä positioissa sisältyy toimimiseen eriasteisia henkilökohtaisia riskejä. Riskit liittyen eri positioissa toimimiseen vaihtelevat.

Esimerkiksi toimiessaan auttajan positiossa avustusjärjestöä rakentaessaan ja sille varoja kerätessään kertoja turvautuu talousrikokseen humanitaarisen työnsä rahoittamiseksi. Kertoja merkityksellistää tapahtuneen ensisijaisesti henkilökohtaiseksi uhraukseksi hyvän tarkoituksen vuoksi. Toiminta on kertojalle osoitus ja opetus uhrautumisesta.

J: Mun mielest täs tilantees tulee se uhrautuvaisuus ja mä koen itseni näiden taloudellisten asioiden osalta, et mä tein uhrauksen. Mä en käyttäny niitä rahoja mihinkää oman elämäni rakentamiseen, mä en sillai käyttäny niit rahoja itsekkäästi, vaan mä käytin ne hyvään tarkotukseen [...] (H1)

Kuvio 3. Tarjotut ja rakennetut subjektipositiot.

Kertoja myös näkee, että auttajan positiossa toimiminen ei täysimittaisesti olisi onnistunut ilman valmiutta tähän uhraukseen. Uhrautujan positioista käsin kertoja suhtautuukin tyynesti ottamansa riskin realisoitumiseen ja saamaansa talousrikostuomioon.

J: Mun mielestä täs tapahtu oikeus, että joka tapauksessa se oli lainrikkomus. Oishan se ollu periaattees Suomen lain näkökulmast väärin jos ne ei ois antanu mitää tuomiota, et pakkohan niiden oli antaa siitä tuomio, mut ei se mua oo sillai kalvanu. [...] Niillä rahoilla on oikeesti tehty paljon hyvää työtä ja pelastettuki ihan muutamia ihmishenkiä ja mä oon auttanu näit ihmisii. (H1)

Eri subjektipositioihin liittyen toiminnan riskit voivat vaihdella leimattuun identiteetti-kategoriaan tai subjektipositioon asettamisesta, maineen menettämisestä ja rikostuomioista äärimmäisillään jopa kuolemaan konfliktialueella toimiessa. Kuolemaan liittyvä riski Syyriassa on ollut kertojalle varsin todellinen, etenkin haavoittuneita vuoristokylästä klinikalle kuljettaessaan.

J: Miks mä oisin jättäny mun turvallisen elämän ja lähteny sinne riskeeraamaan omaa elämäni ja meneen maahan, josta hyvinki ois voinu olla, etten ois palannu ni elävänä. (H1)

Uhrautumiseen liittykin kiinteästi kertojan kohdalla ajatus sitä seuraavasta tuonpuoleisesta palkkiosta, mikä tekee uhrautumisesta kertojalle mielekästä ja kannattavaa. Kertoja puhui sekä haastattelumme aikana että kirjoitetuissa kertomuksissaan usein *islamin perspektiivistä*. Islamin perspektiivistä katsottuna kertoja kokee, että toimiminen on ollut paitsi hänen velvollisuutensa, myös mahdollisuus saavuttaa tätä velvollisuutta toteuttamalla *Luojan mielisuosiota* (P1).

J: Jos asiaa katsoo vain tämän elämän perspektiivistä, ns. ”maallisen elämän” näkökulmasta ja unohdetaan uskonto, Jumala, usko tuonpuoleiseen ja tuomio-päivään, niin silloin voitaisiin ehkä jossain mielessä sanoa, että ns. ”radikalisatio” on tuonut harmia elämäni, aiheuttanut minulle vaikeuksia, huolta, surua, ahdistusta, työpaikan ja maineen menetyksen sekä vankeuden. (KV1)

J: Islamin teologia korostaa tässä yhteydessä nimenomaan järjen käyttöä ja sitä, että ihminen ymmärtää tämän elämän haurauden ja lyhyden ja sen, että tämä elämä on vain testi, ja tuonpuoleisessa odottava paratiisi on se koti, jonka Jumala on tarkoittanut ihmiselle ja se määränpää, joka odottaa niitä kaikkia, jotka ovat eläneet Jumalaan uskoen ja Hänen käskyjään noudattaen. (KV1)

Kertoja pohtii, että radikalisoitumiseksi kutsuttu prosessi on johtanut hänen kohdallaan moniin negatiivisiin asioihin *maallisessa elämässä*, kuten koulutusta vastaavan työpaikan menetykseen ja sosiaaliseen stigmatisoitumiseen. Islamin perspektiivistä kuitenkin monet suuriltakin tuntuvat uhraukset, luopumiset ja kärsimykset asettuvat kertomuksissa lohduttaviin, iankaikkisen elämän mittasuhteisiin.

J: Uskoisin, et mä saan kaikesta tästä vielä joku päivä palkkion Luojalta. (H1)

Uskon mukaisesta toiminnasta seuraa kertojan mukaan palkkio tuonpuoleisessa elämässä. Tämä tekee kertojan toimintaan mahdollisesti liittyvistä uhrauksista ja uhrautujan positiossa toimimisesta merkityksellistä, vaikka siihen liittykin henkilökohtaisia riskejä.

5.4 Kertomus Jonaksesta

5.4.1 Ennen Syyriää

Jonas syntyi Suomessa monikulttuuriseen perheeseen ja eli pienellä paikkakunnalla lapsuuttaan ja nuoruuttaan. Epäoikeudenmukaisuus näyttäytyi hänelle hyvin selkeänä ja toimintaan velvoittavana. Auttamiseen (*auttajan positio*) ei kuitenkaan liittynyt tässä vaiheessa uskonnollista ulottuvuutta, vaan taipumus toimimiseen (esimerkiksi kiusaamiseen puuttuminen) oli pikemminkin sekoitus siihen sopivia luonteenpiirteitä, kuten herkkyyttä ja oikeudenmukaisuudentuntoisuutta ja elokuvien jalojen sankarihahmojen ihailua.

Vaikka kotona ei aktiivisesti harjoitettu islamia, yläasteikäisenä Jonas alkoi itse pohtia uskonnollisia kysymyksiä ja identifioitua yhä selkeämmin muslimiksi. Sosiaalinen verkosto koostui niin valtaväestöön kuuluvista, monikulttuurisen taustan jakavista kuin ulkomailla asuvista sukulaisista ja ystävistäkin. Armeija-aikana Jonas alkoi harjoittaa islamia aktiivisemmin ja rukoilla viidesti päivässä. Myös armeijan ja kansainvälisten koulujen kautta hän ystävystyi toisten musliminuorten kanssa, joiden kanssa kävi keskustelua yhteiskunnallisista ja uskonnollisista kysymyksistä. Musliminuoret, joiden kanssa hän ystävystyi, olivat usein hänen itsensä tavoin hyvin kiinnostuneita pohtimaan uskontoa ja muslimina olemista syvällisesti. Myös heille uskonto, islam, oli keskeinen identiteettiä määrittelevä asia.

Jonas oli kiinnostunut myös politiikasta ja muslimiyhteisöjen historiasta, esimerkiksi Tšetšenian sodasta. Hän identifioitui vahvasti muslimiyhteisön eli *umman* jäseneksi ja koki tärkeäksi, että voisi aktiivisesti vaikuttaa islamin edistämiseen Suomessa (*totuudenpuhujan position aktivoituminen*). Jonas toimi aktiivisesti suomalaisen muslimiyhteisön jäsenenä: perusti ystävineen Islamin aika -nimisen islamia Suomessa edistävän

järjestön, suomenkielisiä saarnoja pitävän Roihuvuoren moskeijan ja ohjasi muslimien partiotoimintaa (*totuudenpuhujan ja tienraivaajan positio*).

Lukion jälkeen Jonas opiskeli Saudi-Arabiassa, Tunisiassa ja Englannissa, ja lykkäsi Helsingin yliopistoon niin ikään saamaansa opinto-oikeutta. Näin toimijuuden kenttä globalisoitui jatkuvasti ja hän muodosti uusia ylirajaisia suhteita ulkomailta asuviin ihmisiin. Opintojen puolesta merkittävää oli erityisesti se, miten Englannissa opiskellessaan Jonas törmäsi toistuvasti Syyriasta kantautuviin uutisiin maassa alkaneesta konfliktista.

*J: Minusta tuntui pahalta ajatus jatkaa akateemisia opintoja ja keskittyä samais-
ten syyrialaisien sodan uhrien elämää käsittelevien artikkeleiden kielelliseen
analysointiin, jotka olin hetki sitten kohdannut ja nähnyt heidän kärsimyksensä
omin silmin. (P1)*

Vaikka epäoikeudenmukaisuudet, joista hän kuuli kääntäessään Syyrian sotaa käsitteleviä artikkeleita, koskettivat häntä tässä vaiheessa vain välillisesti (*välillisesti nähty ja kuultu epäoikeudenmukaisuus*), ruokkivat ne kuitenkin jatkuvasti kasvavaa velvollisuudentunnetta Syyriassa kärsivää *ummaa* kohtaan ja lisäsivät painetta toimia itse. Jonas kuuli myös ystävänsä Ahmadin lähteneen Syyriaan taistelemaan.

5.4.2 Syyriassa

Syyriaan menemistä edesauttoi se, että siellä oli vastassa läheinen ystävä, Ahmad. Syyriassa nähty syvensi voimakkaasti epäoikeudenmukaisuuden kokemusta. Vaikka epäoikeudenmukaisuus ei koskettanut suoraan Jonasta itseään, hän näki tällä kertaa epäoikeudenmukaisuuden ja kärsimyksen omin silmin (*Itse kuultu, nähty ja todistettu epäoikeudenmukaisuus*). Epäoikeudenmukaisuus tuli myös hyvin lähelle, kun Ahmad kuoli.

Joka päivä joku menetti isänsä, äitinsä, veljensä, siskonsa, tyttärensä, poikansa, setänsä, enonsa, isovanhempansa, jonkun läheisensä tai ystävänsä. Joka päivä tuhoutui koti ja hajosi perhe. Joka päivä joku halvaantui, menetti jalan, käden, loukkaantui vakavasti tai sai elinikäisen vamman. Maassa ei ollut puitteita tarjota laadukasta tai ammattimaista hoitoa, sillä suurin osa lääkäreistä oli poistunut

maasta ja hallituksen joukot pommittivat sairaaloita, klinikoita ja haavoittuneita kuljettaneita ambulanssejakin. Syyria huusi hädästä. (P1)

Auttaminen ja toimiminen oli perusteltua sekä maallisesta että uskonnollisesta perspektiivistä ja erilaiset poliittiset, uskonnolliset ja inhimilliset vaikuttimet sekoittuivat ja vahvistivat toinen toisiaan (*auttajan positio*).

Matkan aluksi Syyrian tilanne ja oman toimijuuden suhteuttaminen siihen näyttäytyi selkeänä ja kirkkaana. Oli väkivaltainen hallitus ja hallitusta vastustava oppositio, joka koostui useista eri ryhmittymistä, mutta toimi yhtenäisessä rintamassa hallitusta vastaan. Tästä näköalasta käsin myös oikeutus aseelliselle taistelulle rakentui (*potentiaalinen taistelijan positio*).

Yleisvaikutelma oli se, että maassa oli käynnissä hallituksen joukkojen harjoittama julma kansanmurha, jota vastaan taisteli yksi toisilleen solidaarinen oppositioryhmittymä. En nähnyt enkä kuullut matkani aikana mistään muusta terrorismista kuin siitä äärimmäisestä väkivallasta, jota Assadin joukot käyttivät maan sunnimuslimeja ja kaikkia heidän valtaansa vastustavia kohtaan. Siihen aikaan Isis-järjestöstä ei ollut kuullut kukaan. Poliittinen tilanne oli hyvin erilainen kuin mitä se on tänään. (P1)

Itse nähty vääryys vahvisti edelleen velvollisuudentunnetta syyrialaisia ja *ummaa* kohtaan. Syyriasta Suomeen palattuaan Jonas päätti ryhtyä keräämään rahaa avustusjärjestölleen (*auttajan positio*) vilpillisin keinoin, vaikka tiesi toiminnan riskit (*uhrautujan positio*). Konkreettisen hädän nähtyään hän oli pettynyt ja turhautunut siihen, miten heikosti suomalaiset rahaa lahjoittivat ja miten vähän Syyrian kriisi näytti heitä liikuttavan. Tämä vaikutti siihen, että talousrikokseen turvautuminen tuntui välttämättömältä tilanteessa, jossa muut eivät toimineet riittävästi.

J: Ehkä se oli mun omalta osalta semmonen tarttuminen viimeiseen oljenkorteen tai sillai oikeestaan sen ensimmäisen Syyrian matkan jälkeen se vaikutti niin paljon henkisesti, mitä siellä näki ja sit ku tulin takas Suomeen ja huomasin et ihmiset on aika huonoja antamaan lahjotuksia. (H1)

Myöhemmät matkat Syyriaan ja konfliktin luonteen muuttuminen ajan kuluessa kuitenkin vaikuttivat myös oman toimijuuden ja toiminnan rajojen suhteen käytyyn pohdintaan. Tilanne Syyriassa myös muuttui matkojen välissä. Etenkin myöhemmillä matkoilla nähty monipuolista kuvaa konfliktista ja sen osapuolista.

Yhteisrintama hajosi myöhemmin [...] vastarintaryhmien keskinäisiin riitoihin, joissa pääroolia näytteli Isis-järjestö. Riidat aiheuttivat epävakauden merkittävää lisääntymistä ja synnyttivät verisen tapahtumaketjun, jonka seurauksena useat eri aseelliset ryhmät irtisanoutuivat Isis-järjestön todelliset kasvot paljastaneesta äärimmäisestä uskontulkinnasta. (P1)

Näkemykseni Syyrian tilanteesta oli alussa tietysti paljon mustavalkoisempi ja yksinkertaisempi. Olihan se alussa tietysti paljon yksinkertaisempi oikeastikin kuin nyt, mutta ajatukseni maassa olevasta todellisuudesta olivat kuitenkin hyvin paljon mustavalkoisempia sodan alkuvaiheissa kuin nyt. (KVI)

Matkojen aikana myös uskontoon liittyvät pohdinnat aktivoituivat toistuvasti. Nähty ja koettu pakotti refleктоimaan omia uskonnollisia ja eettisiä kantoja ja toimijuutta esimerkiksi suhteessa alueella toimivien, myöhemmin terroristisiksi luokiteltujen ja muutuneiden järjestöjen (kuten Isisin) toimintaan.

Matkani Syyriaan syvensivät myös näkemystäni jihadista ja antoivat aivan uuden merkityksen sille ilmiölle, mitä islamissa kutsutaan "khuruujiksi" eli sanatarkasti käännettynä "ulostulo", mikä viittaa siis ns. "khawaarijeihin". Khawaarij on siis nimitys valtamuslimeista harhautuneille ryhmille, joilla on hyvin poikkeavat ja väärinymmärretyt näkemykset islamista. (KVI)

J: Jos katoo vaikka Isistä niin totta kai niiden se uskonto, joka innoittaa niiden toimintaa, on islam. Mut sit jos me katotaan sitä islamin teologian ja tieteen perspektiivistä, niin sehän asettuu täysin vastaan islamin lakeja ja säädöksiä, ja jihadin lakeja ja säädöksiä, ja kaikkia teologisia säädöksiä mitä islamis on. (H1)

Terroristinen toiminta asettui Jonaksen näkökulmasta selvästi vastakkain islamin teologian kanssa ja sen kanssa, mitä hän oli itse islamista oppinut sitä nuoresta asti opiskelleena. Tässä yhteydessä uskonnollinen vakaumus, perusteellisesti refleктоitu uskonnollinen identiteetti ja oppineisuus siis myös suojausi osallistumiselta terrorististen järjestöjen toimintaan.

5.4.3 Syyrian jälkeen

Arkinen elämä Suomessa palasi hiljalleen takaisin uomilleen. Suomeen palattuaan Jonas toimi islaminopettajana eri kouluissa ja teki myös paria muuta työtä opettamisen ohessa. Pohtiessaan toimimisen ja sen aikana tehtyjen valintojen laajempia seurauksia, omaan aiempaan toimintaan suhtautuminen sai myös itsekriittisiä sävyjä.

Mut oon miettiny monta kertaa, et toi on asia, mitä mä sillai kadun ja toi ei oo se malli, jota mä haluun niinkun opettaa ihmisille ja sanoo, et tää ois hyvä ja islam hyväksyy veropetoksen. (H1)

Noin vuosi viimeisen Syyrian matkan jälkeen Jonas pidätettiin. Häntä syytettiin terroristisessa tarkoituksessa tehdystä murhasta. Pidätystä seurasi noin neljä kuukautta kestänyt tutkintavankeus, jonka aikana hän menetti asuntonsa ja työnsä opettajana. Tutkintavankeudessa Jonas oli kaksi kuukautta eristettynä muista vangeista.

Elämäni raskain aika alkoi siitä, kun minut vangittiin. Esitutinnan vaikutus on ollut hyvin kuormittava sekä itselleni että lähiperheelleni. (P1)

Myöhemmin syyte vaihtui lievempiin terrorismirikoksiin, kuten terroristisessa tarkoituksessa tehtävän teon valmisteluun ja koulutuksen antamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten. Erityisesti lehtien mustamaalaava kirjoittelu ja tapaukseen kiinnittyvän huomion laajuus yllätti. Pidätyksestä, tutkintavankeudesta ja siitä seuraavasta median kirjoittelusta seurasi vahva epäoikeudenmukaisuudenkokemus. Epäoikeudenmukaisuus kohdistui tällä kertaa suoraan häneen itseensä (*itseän kohdistuva, todeksi eletty*). Jonas koki median leimanneen hänet jo syytevaiheessa terroristiksi ja samaistaneensa hänen toimintansa Syyriassa Isis-järjestöjen kaltaiseen toimintaan.

Etenkin harmittaa tuo media, kuinka se on alusta saakka vahvasti mustamaalanut, panetellut ja jopa valehdellut suoraan faktoista. (S1)

Mä muistan silloin ku joutu tosiaan vangituks ja mä seurasin tutkintavankeudes Suomen, Suomen eduskunnan puheita näistä asioista. Siel oli Päivi Räsänen silloin sisäministerinä. Siis ihan kauheit kannanottoja, kauheit puheita. Nyt pitää poistaa kansalaisuus näiltä jotka on. Otin ne niin henkilökohtasesti, koska ei sinne oo menny oikeestaa ketää muuta, kun ehkä minä ja sit tää mun ystäväni, joka, jolla on kaksoiskansalaisuus. (H1)

Tästä leimatusta positiosta (*terroristin ja jihadistin positio*) käsin oli lähes mahdotonta osallistua itse itsestään käytävään keskusteluun (*totuudenpuhujan positio*) tai tulla nähdyksi sodan uhrien auttajana (*auttajan positio*). Myös toimijakumppaneita ja tukijoita oli vaikea löytää, koska terroristiksi julkisesti määritellyn oman näkökulman kuuleminen ja ymmärtäminen olisi voitu helposti tulkita poliittisesti epäkorrektiksi. Netin keskustelupalstat täyttyivät rasistisesta ja vihamielisestä kirjoittelusta. Tutkintavankeudesta päästyään Jonas yritti kuitenkin saada yhteyttä viranomaisiin ja esimerkiksi ulkoministeriöön kertoakseen kokemuksistaan ja toimijakumppaniverkoston rakentamiseksi.

J: Kyl mä yritin kurkottaa oikeesti viranomaisten suuntaan tosi useesti, monta kertaa. Heti ku mä pääsin tota tutkintavankeudesta mä otin yhteyttä ulkoministeriöön. [...] Et tuli joku vastaus sieltä toimistolt jotai et selitä tarkemmin niinku et mihin tää liittyy ja näin ja sit mä selitin ja sit sielt ei tullu mitää vastaust. (H1)

Tarve käsitellä koettua epäoikeudenmukaisuutta oli suuri ja Jonas haki keskusteluapua ja tukea tilanteeseensa esimerkiksi sosiaalitoimistosta. Sosiaalitoimistossa asioiminen oli kuitenkin uusi pettymys, sillä sosiaalityöntekijän mukaan heillä ei ollut keinoja auttaa ja hänet käännytettiin pois.

J: Nii ja kyl näihin elementteihin oon kyl ollu aika pettyny et ihan suoraan jotku sosiaalitoimistos työskentelevätki on jopa sanonu et ei oikeen pysty, et yhteen sosiaalitoimistoon mä itseasias meninki ja selitin ja avasin tätä tilannetta ja sanoin, et mä haluaisin mielelläni puhuu ja jakaa mun kokemuksia näin ni ei sielt tullu mitää vastakaikua, ei oikeestaan kiinnostanu yhtään, et emmä tiiä oliks se sosiaalivirkailija, musta se oli enem-, e-ei tainnu olla mikään pätevä. (H1)

Totuudenpuhujan ja auttajan positioissa toimimisen tilan jatkuvasti kapeutuessa uhrautujan positio sai uusia kasvumahdollisuuksia ja sille oli myös selkeä tarve. Työpaikan, asunnon ja maineen sekä poliisin tarkkailusta johtuva vapauden menetys olivat uhrauksia, joiden laajuus yllätti ja jotka aiheuttivat suurta kärsimystä paitsi Jonakselle itselleen, myös hänen lähipiirilleen. Median lisäksi viranomaisten kohtelu tutkintavankeuden ja sitä seuraavan vuosia kestäväen esitutkinnan aikana syvensi epäoikeudenmukaisuuden kokemusta.

J: Mut kyl tää kesti monta vuotta ja edelleen kuitenkin täs käy viel läpi jokapäiväses elämäs tätä vääryyttä, minkä KRP alotti, että ei se lopu tohon vaan et tuli päätös, et okei, et täs on niin paljon harmia aiheutettu ja niin paljon menetyksiä

tullu ja niin paljon demonisointii, mustamaalausta tehty, et niin paljon vahinkoo on aiheutunu.

Vaikka maallisessa mielessä rikostutkinnasta, viranomaisten ja median toiminnasta seuraava kärsimys oli valtava elämänkriisi, joka haastoi ja sai tuntemaan epäoikeudenmukaisuutta, ei sen merkitys ollut yksin negatiivinen. Uskonnollisesta perspektiivistä katsottuna koettu kärsimys sai myös kokemusta ja uskonnollista toimijuutta kultivoivia merkityksiä. Erityisesti Jonaksen tutkintavankeuden aikana kirjoittamissa kertomuksissa alkoi esiintyä selvästi juhlallisia, yleviä, iankaikkisuutta peilaavia sävyjä (*totuudenpuhujan positio, uhrautujan positio*). Kertomuksissa Jonas katsoi, että hänen osansa oli samankaltainen kuin itse Jumalan lähettiläiden ja profeetta Muhammadin jo kauan sitten.

Ihmettelen paljon edellisellä kuulustelukerralla minusta esitettyä luonnekuvausta, joka mielestäni vaikuttaa enemmän tarkoituksellisesti rikosepäilyjä tukevaksi valikoidulta mielipiteeltä kuin todellista luonnettani ja uskonnollista vakaumus-tani kuvaavalta näkemykseltä. [...] En tosin ole yllättynyt tällaisesta kuvauksesta, sillä uskonnollisen sitoutumisen vuoksi on monesta ihmisestä valehdeltu ja monen luonnetta tahallisesti vääristely. Parhaimpina esimerkkeinä tästä olivat Jumalan lähettiläät ja eritoten profeetta Muhammad, joka oli kansansa parissa tunnettu kaikkein luotettavimpana ja jaloimpana ihmisenä, mutta profeetallisen ilmestyksen jälkeen monijumalaiset pakanat ja Jumalan viholliset alkoivat pane-tella ja kutsua häntä valehtelijaksi [...]. Jos hyveellisin, oikeudenmukaisin, rehellisin, totuudellisin ja jaloin maan kamaralla kävellyt ihminen, itse Jumalan viimeinen profeetta, sai osakseen tällaista vääryyttä, niin kuka minä olen sellaiselta säästyäkseni. (P1)

Lopulta kaikki terrorismisyytteet kaatuivat ja vuosia kestänyt oikeuden päätöksen odottelu oli ohitse. Päätös oli perusteltu huolellisesti. Tämä herätti ristiriitaisia tunteita, sekä iloa että katkeruutta. Ruumiillisten, henkisten, taloudellisten ja sosiaalisten uhrausten kautta iankaikkisuuden, islamin perspektiivi alkoi merkityksellistää Syyriaan ja oikeudenkäyntiin lieveilmiöineen johtanutta tapahtumakulkua entistäkin kirikkaammin. Yhden ihmisen kertomus asettui nyt linjaan islamin suuren kertomuksen kanssa. Koettu epäoikeudenmukaisuus myös validoi totuudenpuhujan positioon liittyvää toimijuutta muslimiyhteisön edustajana, uhrautujana ja tienraivaajana.

Toivottavasti tämän tapauksen kautta viranomaiskäytännöt alkaisivat muuttumaan järkevämpään suuntaan, ja ylilyönneiltä vältyttäisiin vastaisuudessa. (S1)

Samalla maalliset, vaihtoehtoiset toiminnan mahdollisuudet ja selitykset kärsimykselle alkoivat entistä selkeämmin menettää merkitystään, näyttäytyä epäpyhinä, kelvottomina, Jumalasta ja ikuisesta elämästä erottavina.

Mutta minun on vaikea ajatella tapahtuneita yksinomaan tästä [maallisesta] näkökulmasta, sillä islam pitää tätä näkökulmaa kufrina eli epäuskona, joka on vakava asia ja tarkoittaisi minulle henkilökohtaisesti sitä, että avaisin ovet epäilykselle Jumalan olemassaolosta ja armosta ja saattaisin oman tulevaisuuteni suureen vaaraan, ja tällä tarkoitan tuonpuoleisen tulevaisuutta eli paratiisia. (KV1)

Islamin perspektiivi paitsi kapeutti oman toisin toimimisen mahdollisuuksien reflektointia *maallisesta perspektiivissä*, myös suojeli käsitystä itsestä ja omasta identiteetistä. Mikään ei ollut tapahtunut turhaan, tarkoituksetta. Islam painotti tyytymistä kohtaloon ja siihen, että kaikella kärsimykselläkin oli tarkkaan mietitty tarkoituksensa tuonpuoleisen elämän näkökulmasta. Näin Jonaskin ajatteli.

J: Et kyllä mulla kaikelle on ollu perustelu ja kaikki palaa loppujen lopuks uskoon ja mun uskoon, Luojaan ja siihen, miten mä nään islamin, miten se vaikuttaa mussa ja minkälaisia velvollisuudentunteita se synnyttää mussa kärsiviä ihmisiä kohtaan ja sorrettuja ihmisiä kohtaan. (H1)

J: Tottakai mä koen myös, et tosta kannanotosta uskon saavani Luojalta myös niin sanotusti palkinnon, et jos tän pistää islamin perspektiiviin niin pitäis puhua elämän tarkotuksesta ja miten islam näkee tän elämän ja miten me uskotaan tuonpuoleiseen ja näin kaikkihan nää kulminoituu siihen että enhän mä ois läh-teny mihinkään Syyriaan koskaan jos mä en ois muslimi. (H1)

Katsoessaan elettyä elämäänsä taaksepäin ja merkityksellistäessään sitä jälkikäteen monia menetyksiä kohdannut Jonas näki islamin merkityksen tapahtunutta selittävänä tekijänä hyvin keskeisenä, keskeisimpänä. Kaikki oli lopulta tapahtunut siksi, että hän oli muslimi.

6 Johtopäätökset

6.1 Uskonto identiteettipoliittisena valintana postmodernissa

Tapaus asettuu mielenkiintoisesti jo lähtökohtaisesti täysin vastakkain sen syrjäytymis- ja osattomuuskehyksessä käydyn julkisen radikalisoitumisdiskurssin kanssa, jossa uskonnollisesti radikalisoituneet kuvataan näköalattomina ja passiivisina, potentiaalisina terroristijärjestöjen värväyksen kohteina ja objekteina. Kertoja on epäilemättä sosiaalisesti kyvykäs, aktiivinen ja useilla elämänalueilla, kuten opinnoissa, työssä, sosiaalisissa suhteissa ja uskonnollisessa yhteisössään suomalaisessa yhteiskunnassa hyvin pärjäävä ja menestynytkin. Kertomusten kieli, tyyli ja sisällöt viestivät kertojan kartuttamasta akateemisesta, kulttuurisesta ja uskonnollisesta tai teologisesta pääomasta ja osallisuudesta useilla yhteiskunnan kentillä. Myös laajempi Suomesta Syyriaan lähteneiden henkilöiden taustoja kartoittanut tutkimus toi esille, että konfliktialueelle lähteneitä kuvastaa syrjäytyneisyyden sijaan usein yhteiskunnallinen aktiivisuus (Juntunen ym. 2016, 57).

Kertomuksissa uskonto, islam, näyttäytyy ennen kaikkea subjektiivisena, kertojan aktiivisesti valitsemana uskontona, sitoumuksena, elämäntapana ja identiteettinä (vrt. Juntunen ym. 2016, 22). Kertojan kohdalla uskonto ja uskonnollinen identiteetti ei ole myöskään problematisoimattomasti siirtynyt sukupolvelta toiselle, koska kertoja on saanut

lapsuudenperheessään vanhemmiltaan sekä islamilaisen että kristillisen kasvatuksen. Tässä mielessä tutkimuksen tapauksessa on myös yhtymäkohtia sen radikalisoitumista koskevan tutkimuksen kanssa, jonka mukaan uskonnollisen ja sosiaalisen identiteetin problematisoituminen voi liittyä siihen, että juuret ja siteet etniseen, uskonnolliseen ja sosiaaliseen viiteryhmään eivät ole niin selkeitä ja kiinteitä (vrt. Al Raffie 2013, 73–74; Roy 2007). Kumpikaan kertojan vanhemmista ei ole aktiivisesti harjoittanut uskontoaan, toisin kuin kertoja itse, jolle uskonnollisesta identiteetistä tulee vuosien saatossa kaikkein keskeisin arkea, elämää ja identiteettiä määrittävä tekijä.

Koska uskonto on keskeisin kertojan identiteettiä, arkea ja elämää määrittelevä merkitysjärjestelmä, määritelläkseen kertomuksissa itseään, identiteettiään ja toimintaan motivoivia subjektiivisia merkityksiä, päätyy kertoja toistuvasti määrittelemään uudestaan islamia ja muslimina olemista. Ne tekijät, jotka kertoja merkityksellistää kertomuksissa keskeisiksi yksilöllisiksi syiksi lähteä Syyrian konfliktialueelle ovat samalla usein myös islamille yhteisiä, yhteisöllisiä merkityksiä. Näitä ovat erityisesti velvollisuudentunto muslimien symbolista perhettä *ummaa* kohtaan ja usko oikein toimimisesta seuraavaan tuonpuoleiseen palkkioon. Myös Juntunen ym. (2016, 22) ovat esittäneet, että islamia henkilökohtaisena valintana korostavissa neofundamentalistisiksi kutsutuissa suuntauksissa nimenomaan *umma* saa korostetun merkityksen. Taustoistaan riippumatta kaikkia eri puolilla globaalia kenttää asuvia muslimeja yhdistää yhteisöllisyys ja kuuluminen *ummaan* (mt.; ks. myös Roy 2004).

Uskontoon liittyvien merkitysten lisäksi yksilöllisiä merkityksiä kertomuksissa ilmentävät kertojan konkreettiset ylijärjestykset sekä isän puolen sukuun että ulkomailla opiskelun kautta saatuihin ystäviin. Ulkomailla opiskelun, matkustelun ja ylijärjestyksen suhteiden verkoston kasvaessa kertojan potentiaalinen toimijuuden kenttä globalisoituu. Kertojalla on myös suora yhteys konfliktialueelle läheisen ystävänsä kautta. Sosiaalisten verkostojen ja ylijärjestyksen suhteiden vaikutus niin radikalisoitumiseen (esim. Hutson, Long & Page 2009) kuin spesifisti vierastaistelija-ilmiöönkin (esim. Malet 2013) liittyvään prosessiin on tutkimuksessa tunnistettu useaan kertaan. Kertoja kuvaa motivoivana tekijänä toiminnalleen myös epäoikeudenmukaisuuden kokemuksen, joka liittyy paitsi *ummaan*, myös kaikkiin sorrettiina näkemiinsä ihmisiin uskonnosta riippumatta.

Sosiologi Zygmunt Bauman (1996) on painottanut postmodernissa, sekularisoituneessa yhteiskunnassa yksilöllisten identiteettiprojektien ja -politiikkojen keskeisyyttä. Traditionaaliseen yhteiskuntaan kuuluvien suurten, yhteisöllisten kertomusten menettäessä merkitystään (ks. myös Lyotard 1985) ihmisellä on paradoksaalisesti sekä vapaus että

pakko rakentaa identiteettinsä itse (Bauman 1996). Tästä näkökulmasta tarkasteltuna kertojan uskonnollinen identiteetti ja toimijuus näyttäytyy myös kapinallisena identiteettipoliittisena ratkaisuna postmodernissa yhteiskunnassa. Mikä voisi olla yksilöllisempi valinta sekularisoituneessa, yksilökeskeisessä kulttuurissa kuin postmodernin ihmisen vapauksista vapaaehtoista luopumista korostava uskonnollinen, yhteisöllisyyttä ja velvollisuuksia korostava identiteetti? Tällainen vastavirtaan uiva ratkaisu pakottanee kertojan myös varautumaan Suomen kaltaisessa maassa siihen kohdistuvaan uteluun ja motiivien kyselyyn, joka tarkoittaa käytännössä vakaumuksen valitsemiseen liittyvien opillisten ja henkilökohtaisten perustelujen ja argumenttien hiomista (vrt. Juntunen ym. 2016; Roy 2007).

Uskonnolliseen identiteettiin liittyy myös suuren kertomuksen yhteisöllinen ulottuvuus ja vetovoima. Kertoja toteuttaa valittua muslimi-identiteettiään kunnianhimoisesti ja luovasti, jatkuvasti reflektoiden kaikilla elämänsä osa-alueilla: opiskeluissa (arabian kieli), työssä (islaminopettaja), vapaa-ajalla (aktiivisuus suomalaisessa muslimiyhteisössä ja avustusjärjestössä) ja matkustamalla Syyriaan (*umman* auttaminen). Samalla identiteettiprojekti ja sen kautta mahdollistuvat toimijuuden muodot (subjektipositiot) kytkeytyvät saumattomasti kertojan luonteenpiirteisiin, ominaisuuksiin ja myös uskonnon ulkopuolelta tuleviin vaikutteisiin (esim. populaarikulttuurin kuvaston lapsuudenaikeiset sankari-idolit). Tässä mielessä kyseessä on myös postmodernille ajalle tyypillinen tee-se-itse -identiteetti, jossa erilaiset kollektiiviset ja subjektiiviset merkitykset sekoittuvat (vrt. Bauman 1996).

6.2 Kertomusten subjektipositiot ja kamppailu identiteetistä

Analyysivaiheen erityisenä haasteena koin rakennettujen ja vastustettujen subjektipositioden päällekkäisyyden ja liikkumisen sekä uskonnollisella että poliittisella akselilla. Kertojan toimijuuksien (subjektipositiot) rakentuminen tapahtui tiheässä merkitysmaastossa, jossa erilaiset uskonnolliset, poliittiset, yhteiskunnalliset, transnationaalit ja kulttuuriset merkitykset limittyivät ja sekoittuivat toisiinsa. Tämä korosti sitä, että eri suunnista tulevat motiivit ja merkitykset vahvistivat ja oikeuttivat kertojalle niin sanottua radikaalia tai ekstremististä toimijuutta (esim. talousrikos, mutta myös potentiaalinen taistelijan positio).

Myös erottelu maallisessa perspektiivissä (profaani) käytyyn *terroristi-auttaja*-diskurssiin ja uskonnollisessa perspektiivissä (pyhä) käytyyn *jihadistisi-mujaahid*-diskurssiin oli keinotekoinen. Vaikka niin oikeassa elämässä kuin kertomuksissakin maallisen ja uskonnollisen piirteet sekoittuvat kertojan toiminnassa, tämän erottelun tarkoituksena oli tuoda esiin analyysissä niitä keskeisiä tasoja, joilla kerronta liikkuu (vrt. Laitinen & Uusitalo 2008, 136). Myös kertoja itse saattoi toisinaan erottaa nämä tasot kerronnassaan omiksi ulottuvuuksikseen ja puhua *maallisesta perspektiivistä* erotettuna *islamin perspektiivistä*. Tulkitsen kuitenkin, että erottelu oli tehty lähinnä performatiivisesti (vrt. Goffman 1959) näiden kertomusten tiettyä yleisöä (islamia ja kertojan toimintaa ulkopuolelta tarkkailevaa *toista* eli minua) varten toiminnan perustelemiseksi, koska kertojalle itselleen tällaista jakoa ei ollut todellisuudessa olemassa eikä asioiden tarkastelu irrallaan uskonnollisista merkityksistä ollut kertojalle edes mahdollista (vaan epäpyhää).

Selvää on, että erilaisten kertomusten keskiössä on vastapuhe (Juhila 2004), joka kohdistuu paitsi 1) suoraan kertojaan henkilökohtaisesti kohdistuneisiin määrittelyihin esimerkiksi rikostutkinnan ja sitä seuranneen mediakohun aikana, myös 2) kertojan sosiaaliseen ja uskonnolliseen identiteettiin, eli islamiin ja muslimina olemisesta käytävään keskusteluun yleisesti. Molemmissa diskursseissa esitettyjä leimattuja identiteetti- tai subjektipositioita (*terroristi, jihadististi*) kohtaan suunnatun vastapuheen kautta kertoja asemoi omaa toimijuuttaan suhteessa niihin rakentamalla näin itselleen uusia subjektipositioita (*auttaja, totuudenpuhujana, taistelija, uhrautuja*). Kuten aiemmassakin tutkimuksessa (esim. Brachman 2009, 4–5) on huomattu, myös tämä tutkimus vahvistaa sitä, että islamiin liittyvä kieli on poliittisesti hyvin latautunutta ja ristiriitaisia tunteita herättävää. Erityisesti jihadismin ja jihadistin käsitteet ovat kertojan kielellisen kamppailun kohteena ja ne näyttävät kertojan näkökulmasta perustuvan islamin (tahattomaan ja tahalliseen) väärin ymmärtämiseen, joiden perusteella oikeutetaan islamofobisia asenteita ja politiikkaa (vrt. Creutz ym. 2015, 1–2).

Vaikka kertoja pyrkii tuomaan esille sitä, miten radikalisoitumisen tulkinta riippuu oleellisesti siitä, kenen tulkinnasta on kyse (vrt. Heikkinen 2015, 158), kertojan rakentama oma totuus esitetään paikoin hyvinkin dikotomisessa, vastakkaisessa suhteessa siihen diskurssiin, joka kertojaa ulkopuolelta ympäröi. Tämä näkyy erityisesti terroristiauttaja-positioista käytävässä neuvottelussa ja kamppailussa. Tämä voi myös vaikeuttaa kertojan leimatusta positioista irti pääsyä, koska jako ”roistoihin ja sankareihin” yksinkertaistaa ja tyypistää ilmiön binaarisiin vastakohtapareihin (vrt. Hall 1999, 153–154).

Näin kertomuksen vastaanottajan ja lukijan täytyisi valita jompikumpi yksinkertaistetuista totuuksista, mikä voi tuntua vastenmieliseltä ja vaikealta. Kuten Hall (1999, 214) kirjoittaa, stereotyypin kääntäminen ylösalaisin ei välttämättä tarkoitaakaan sen horjuttamista, päinvastoin. Toisaalta on myös totta, että ilman eron rakentamista ja korostamista, merkityksiä olisi mahdotonta rakentaa: yksilölliset merkitykset kun rakentuvat olennaisesti eron tekemisen kautta (Juhila 2004, 29; Hall 1999, 154).

Tarkasteltaessa kertomuksissa rakennettujen subjektipositioiden esiintymistä, voidaan huomata, että positiot saavat erilaisia painotuksia ja merkityksiä riippuen ajallisesta ja paikallisesta (Suomi-Syyria-Suomi) kontekstista. Tämä subjektipositioiden vaihtelu ja rinnakkaisuus kuvaa myös radikalisoitumiseksi kutsutun ilmiön ja kertojan toimijuuden prosessimaisuutta ja refleksiivisyyttä (vrt. Borum 2011). Lukkiutuneisuuden sijaan kertojan toimijuudelle on ominaista jatkuva liike. Siinä missä Suomessa kertojan toimijuutta kuvaavat auttajan, totuudenpuhujan ja (Syyrian jälkeen) uhrautujan positiot, potentiaalinen taistelijan positio rakentuu ainoastaan Syyrian sisällissodan kontekstissa.

Eri konteksteissa kertomusten subjektipositiot aktivoituvat tai passivoituvat riippuen sekä kertojan omista valinnoista (kertoja subjektina) että rakenteellisista reunaehdoista (kertoja objektina ja määrittelyjen kohteena). Myös kertoja tunnistaa kielelliseen kamppailuun (kielipeliin, Lyotard 1985) liittyvän ilmeisen vallankäytön ja sen, miten se asettaa hänen toiminnalleen ja identiteettityölleen rajoituksia erityisesti siinä vaiheessa, kun hänet on asetettu leimattuun identiteetikategoriaan (vrt. Jokinen, Huttunen & Kulmala 2004, 10–12). Kertoja kritisoi yhdestä keskuksesta (vrt. Juhila 2004) tuotetun julkisen radikalisoitumiskurssin yksipuolisuutta viittaamalla ainakin kolmeen tasoon: siihen, 1) ketkä ovat äänessä (ei-muslimit), 2) mitkä sisällöt korostuvat (uskonnollinen radikalisoituminen ja korostuneesti uskoon liittyvät väkivaltaistavat tulkinnat) sekä 3) miten ja millä käsitteillä (leimautuneet käsitteet) ilmiöstä puhutaan.

Kieleen ja leimaaviin identiteetikategorioihin liittyvä voima näkyy erityisen vahvasti siinä, miten vielä lainvoimaisen ja huolellisesti perustellun terrorismirikoksia koskevan syyttömyyspäätöksen tullessa, terroristin ja jihadistin leima säilyy sitkeästi. Tämä taas johtuu nähdäkseni siitä, että vaikka oikeuskäytäntökin uudistuu, Syyriaan lähteneitä tai radikalisoitumista koskeva yhteiskunnallinen keskustelu (kertojat, sisällöt, käsitteet) ei ole kuitenkaan olennaisesti muuttunut tai monipuolistunut. Vaikutukset eivät ole vain symbolisia tai kertojan identiteettiin tai minäkäsityksiin vaikuttavia, vaan niillä on myös hyvin konkreettisia (poliittisia ja materiaalisia) seurauksia kertojan arkiseen elämään ja osallistumiseen yhteiskunnassa (vrt. Jokinen ym. 2004, 9–12). Kertoja käännytetään eri

yhteiskunnallisten instituutioiden ovilta eikä kuuntelijoita löydy. Asuntoa on hyvin vaikea löytää. Sosiaalitoimistot, ministeriöt, muut viranomaiset, mutta myös osa muslimiyhteisöstä kääntyvät kertojan luotaan ja sulkevat perässään oven.

Kaiken kaikkiaan subjektipositioiden tarkastelu toi esiin sen, miten aktiivinen toimijuus on läsnä kertomuksissa lapsuudesta ja nuoruudesta alkaen saaden erilaisia muotoja. Tässä kontekstissa matkustaminen Syyrian konfliktialueelle näyttäytyy vain yhtenä juonteena, joka asettuu linjaan luontevaksi osa muutakin toimijuutta ja sitä koskevaa kertomusta. Myös matkojen aikana ja jälkeen toimijuus saa uusia muotoja, muuttuu, kehittyy ja on jatkuvan reflektoinnin kohteena (vrt. Juntunen ym. 2016, 5). Tässä mielessä tutkimus tukee selvästi myös sitä havaintoa, ettei konfliktialueelle matkustamista tulisi tulkita yksinkertaistaen väkivaltaisen radikalisoitumisen päätepisteenä (mt., 5). Lisäksi tapauksen kautta kyseenalaistuu tietysti myös se perustavanlaatuisen kysymys siitä, onko väkivaltainen radikalisoituminen käsitteenä tai ilmiönä edes kertojan konfliktialueelle matkustamista tai sitä edeltäviä tapahtumia osuvasti tai todenmukaisesti kuvaava käsite.

6.3 Uskonnon ja toimijuuden välinen suhde

Viimeisenä tutkimuskysymyksenäni oli, miten kertomuksissa rakentuu radikalisoitumiseksi kutsutun prosessin ja uskonnon suhde. Creutz ym. (2015, 17) esittävät, että uskonto näyttäisi olevan vain vähäinen tekijä radikalisoitumisessa ja liittyvän lähinnä *umman* käsitteeseen. Tutkijat (mt., 17) perustelevat tätä sillä, että uskonto on vain yksi osa laajaa ”poliittisluonteista vaikuttimien kenttää”, jotka esimerkiksi vierastaistelijaksi lähtemistä motivoivat. Tämä tutkimus osoittaa kuitenkin sen, että myös tämä ”poliittisluonteinen vaikuttimien kenttä” voi olla alisteinen uskonnolle, koska uskonto toimii sinä kokonaisvaltaisena perspektiivinä, jonka kautta kaikkea maallista elämää eletään. Kertojalle politiikka (maallinen) on kiinteä, erottamaton osa uskontoa (uskonnollinen). Kertojan näkökulmasta uskonnolla onkin siis prosessissa hyvin merkittävä, ellei kaikkein keskeisin rooli. Kuitenkin, toisin kuin islamin suurta merkitystä nimenomaan väkivaltaisen radikalisoitumisen kannalta korostavat tutkimukset (esim. Kepel 2017, Upal 2015), tässä yhteydessä uskonnolla on huomattavasti moniulotteisempi ja vivahteik-

kaampi merkitys. Kertojan ydinsanoma näyttääkin olevan, että islamilla on suuri, mutta olennaisesti yhteiskunnassamme väärin tunnistettu merkitys prosessissa.

Keskiössä on siis kertojan uskonnon (islam) ja sosiaalisen identiteetin (muslimi) edustamaan *toiseuteen* liittyvän eron tunnistaminen väärin (vrt. Hall 1999, 116–119) ja erilaisten halventavien (mt., 119) ja väkivaltaistavien (vrt. Virkki 3.4.2018) tulkintojen ja merkitysten liittäminen siihen. Kertoja kuvaa, miten islamiin liittyvä kieli, sanat ja visuaaliset symbolit tunnistetaan ja ymmärretään väärin. Kertoja on perustellut ja argumentoinut toimintaansa Suomessa julkisesti uskonnollisesta perspektiivistä ja kokenut, että nimenomaan tämä on vaikeuttanut hänen asemaansa ja aiheuttanut keskeisesti hänen joutumisensa erityiseen tarkkailuun ja epäoikeudenmukaisen viranomaistoiminnan kohteeksi. Tuija Virkki (mt.) kuvaa parhaillaan käynnissä olevan tutkimushankkeensa kuvauksessa väkivaltaistavan tulkinnan käsitteellä ”eriarvoisuuksiin pohjautuvia ja niitä uusintavia käsityksiä, joka leimaavat eriarvoisessa asemassa olevia ihmisryhmiä, kuten turvapaikanhakijoita, potentiaalisiksi väkivallan tekijöiksi sekä siten asettavat heidät erilaisten pelkojen, vihan ja torjunnan kohteiksi.” Maallistuneessa, postmodernissa yhteiskunnassa itse valittu ja kokonaisvaltainen uskonnollinen identiteetti voi itsessään olla ihmettelyä, kyseenalaistamista ja epäluuloa herättävä ratkaisu (vrt. Lyotard 1985, 7). Vierauteen ja toiseuteen taas liittyy olennaisesti pelko, jonka perusteella voidaan oikeuttaa esimerkiksi syrjiviä turvallisuuspoliittisia ratkaisuja (Ahmed 2003, 208–209).

Kertoja määrittelee eroa uudelleen (vrt. Juhila 2004) tuomalla esiin sitä, miten uskonnon merkitys on ollut häntä nimenomaan väkivaltaiselta radikalisoitumiselta ja terrorismilta suojaava ja positiivinen. Kertoja jakaa Royn (2004) näkemyksen siitä, että terrorismiin liittyy usein islamin väärintulkintaa, joka taas johtuu teologisen tietämyksen ohuudesta. Uskonnollisen identiteetin reflektioimattomuus ja perehtymättömyys islamin teologiaan ovat tekijöitä, jotka kertojan mukaan aiheuttavat alttiutta terroristijärjestöjen propagandalle. Tapaus vahvistaa sitä käsitystä, jonka mukaan fundamentalistisina tai jyrkkinä pidettyihin uskontulkintoihin ei välttämättä liity väkivaltaisesti radikalisoitunutta ideologisuutta (Creutz ym. 2015, 2–3; Borum 2011, 8). Kertomuksissa vahva uskonnollinen identiteetti on päinvastoin ollut se kertojan keskeinen resurssi, jonka avulla hän on pystynyt arvioimaan terroristista toimintaa kriittisesti ja irtisanoutumaan siitä.

Uhrautujan position kehittyminen ja vahvistuminen kertomuksissa osoittaa useitakin mielenkiintoisia asioita uskonnon ja radikalisoitumisen välisestä suhteesta nimenomaan yksilön toimijuuden kannalta. Ensinnäkin se osoittaa sen, että yksilön (uskonnollisen) identiteetin kannalta uhraus vaikuttaisi edustavan selkeästi sekä kriisiä että kultivoitu-

mista (vrt. Hintsala 2017, 63). Vastoinkäymisiä kohdatessa haemme tavallisesti selityksiä sille, miksi tämä koettelemus tapahtui juuri minulle. Tässä yhteydessä käynnistyvä kriisi vahvistaa uskonnollisen narratiivin voimaa, jonka valossa koetuille uhrauksille vaaditaan selitystä. Satunnaisuuteen ja epäloogisuuteen perustuva kärsimys on turhaa ja merkityksetöntä, mutta suureen kertomukseen yhdistyessään kärsimyksellä on tarkoitus ja sitä seuraa palkinto, iankaikkinen elämä. Vanhoillislestadiolaisen uskon ja ruumiillisuuden välistä suhdetta tutkinut Meri-Anna Hintsala (2017, 63) kirjoittaa oivaltavasti, miten ”ruumiillinen kärsimys saattaa viedä yksilöä lähemmäksi Jumalaa synnyttäen eräänlaista kivun ja tuskan, kuorman teologiaa. Eläminen kontekstissa, jossa kaikki ruumiillinen selittyy ikuisen ja ajallisen välisessä merkityshorisontissa, vie kokijaa erityisten teologisten sommitelmien äärelle”. Nimenomaan tämän ikuisen ja ajallisen välisen yhteyden vahvistuminen on tekijä, jonka myötä uhrautujan position keskeisyys kertomuksissa kasvaa ja samalla validoi kertojan uskonnollista toimijuutta.

Uhrautujan position vahvistumiseen liittyy nähdäkseni kuitenkin sekä yksilön että yhteiskunnan näkökulmasta myös riskejä tai ongelmia. Ensinnäkin yksilön oman toimijuuden näkökulmasta se kapeuttaa näköalaa vaikuttamalla käsityksiin omasta itsestä ja tätä kautta vaikeuttaa toimijuuden vaihtoehtoisia muotoja. Lisäksi se saattaa vaikeuttaa myös aiemman toiminnan moniulotteista reflektointia. Uhrautumiseen liittyvä pyhän elementti ja toimijuuden tyypistyminen ”näin oli tarkoitettu”-ajatteluun vaikuttaa siihen, että positioon johtanutta oman toiminnan osuutta voi olla vaikea kriittisesti arvioida. Tämä näkyi myös siinä, miten uhrautujan positio aktivoitui talousrikostuomion kohdalla. Näin perspektiivi voi ikään kuin jumiutua tai lukkiutua. Lisäksi, vaikka henkilökohtaiseen kärsimykseen liittyvä uskonnollisesti kultivoiva merkitys koskee kertojaa itseään toimijana, se ei ylety koko muslimiyhteisöön tai siihen yleisöön, joka tapausta koskevaa keskustelua kuuntelee. Vaikka kertoja itse voisi suhtautua lopulta esimerkiksi leimaavaan keskusteluun ja epäoikeudenmukaiseksi koettuun viranomaistoimintaan uskonnollisen uhrautumisen muotona, välittää leimaava ja yksipuolinen keskustelu ilmiöstä viestin myös laajemmalle yleisölle. Tällä taas saattaa olla rakenteellisella tasolla epäoikeudenmukaisuuden kokemusten muodossa kohtalokkaita seurauksia myös väkivaltaisen radikalisoitumisen kannalta.

7 Pohdinta

Tutkimuksen tekijä ei välttämättä aluksi tiedä, mihin ja minkälaisien lopputulosten äärelle tutkimusprosessi hänet kuljettaa. Tämä kuvastaa hyvin omaa matkaani aiheen parissa. Olenkin pohtinut monessa kohdassa sitä, mistä oikeastaan tutkimani tapaus on tapaus. (Vrt. Laine ym. 2007, 10.) Lähdin alun perin tutkimaan väkivaltaista radikalisoitumista, mutta huomasin, että käsite kuvasi lopulta hyvin huonosti ja kapeasti tapausta. Esimerkiksi vierastaistelijoina konfliktialueille lähtee länsimaista myös henkilöitä, joita ei kutsuta väkivaltaisesti radikalisoituneiksi, vaan rauhanturvaajiksi. En voinut olla miettimättä tekivätkö tapauksen kohdalla nimenomaan uskonnolliset merkitykset ja motiivit, ja niiden tietoinen esillä pitäminen, kertojan toiminnasta Syyriassa viranomaisten ja median silmissä erityisen epäilyttävää. Joka tapauksessa ajatus siitä, että tutkimuksen jälkeen jotain on toisin kuin aikaisemmin tutkimuksen tekijän maailmassa pitää omalla kohdallani hyvin paikkansa (vrt. Syrjälä 2015, 268).

Olin kiinnostunut selvittämään radikalisoitumiseksi kutsutun prosessin yksilöllisiä merkityksiä erityisesti identiteetin ja toimijuuden käsitteiden avulla. Narratiivinen tapaus-tutkimus ja yhdeltä ihmiseltä kerätty moninainen kertomusaineisto tarjosi tähän ennestään vain vähän empiirisesti tutkittuun kysymykseen hyvin haastavan, mutta samalla rikkaan ja ainutlaatuisen lähestymistavan, jonka avulla pystyin vastaamaan tutkimukselle esittämiini kysymyksiin. Opin prosessin aikana sen, miten latautuneita sanat ja kieli ovat, ja miten monella tavalla ne voidaan ymmärtää. Tästä näkökulmasta katsoen alussa

tekemäni osallistumispyyntö tuntuu jälkikäteen tarkastellessa asenteelliselta. Olenkin kiitollinen informantille siitä, että hän jaksoi katsoa näiden sanavalintojen yli ja avata maailmaansa minulle uudelleen ja uudelleen. Vaikka kyseessä oli vain yksi tapaus, yhden ihmisen kertomukset, ja tutkimustulosten yleistettävyyteen liittyy tässä yhteydessä omat kiistämättömät heikkoutensa, sen kautta herännyt laajempi johtopäätösten pohdinta osoitti myös mahdollisia, testattavia yleisempiäkin huomioita ilmiöstä.

Tutkimuksen aineistona olevat kertomukset on tuotettu eri aikoina ja erilaisissa paikoissa, mutta yhdistävä tekijä niille on se, että ne on kerrottu Syyrian matkojen jälkeen. Suurin osa kertomuksista on tuotettu tilanteessa, jossa kertoja on Suomessa ja tutkintavankeus tai oikeudenkäyntiprosessi on kesken tai juuri loppunut. Tästäkin syystä oikeudenkäyntiin, viranomaisten ja median toimintaan liittyvät tekijät ovat kertomuksissa, erityisesti haastattelutilanteessa ja käymissämme sähköpostikeskusteluissa, korostuneita. Uhrautujan positio korostuu, kun monia menetyksiä kokenut kertoja katsoo elettyä elämäänsä taaksepäin ja merkityksellistää sitä jälkikäteen. Onkin syytä arvioida myös kriittisesti sitä, olisiko uskonnolla ollut kertomuksissa ennen Syyriaa tai Syyrian aikana tapahtuneiden tilanteiden kertomisessa vastaavaa korostunutta roolia, jos ne olisi tuotettu välittömästi näiden tilanteiden jälkeen tai ennen niitä. Jatkossa olisikin mielenkiintoista tarkastella vastaavassa prosessissa eri aikoina tuotettuja kertomuksia ja sitä, miten toimijuuden asemointi niissä tapahtuu (tulevan toiminnan suunnittelu ja motivaation kehittyminen). Mielenkiintoista ja tärkeää olisi niin ikään selvittää esimerkiksi vastaavalla tutkimusasetelmalla ja -metodilla myös muun tyyppiseen radikalisoitumiseen (esimerkiksi väkivaltaiseen äärioikeistolaisuuteen) liittyviä yksilöllisiä merkityksiä. Mielenkiintoista olisi myös vertailla median ja viranomaisten kertomuksia laajemmin radikalisoituneiksi määriteltyjen omiin tulkintoihin.

Tutkimuksen teoreettisen ja epistemologisen taustan muodosti postmoderni tietokäsitys ja teoria. Postmodernille ajalle tyypillisenä on pidetty yksilöllisten identiteettiprojektien keskeisyyttä (Bauman 1996). Yksilöllisten kysymysten tarkastelu johti tapauksen kohdalla yhteisöllisten merkitysten äärelle, koska uskontoon liittyvä merkitysmaailma vaikutti kertomuksiin niin käytetyn kielen kuin merkityksellisiksi nähtyjen sisältöjenkin tasolla. Vaikka islam voidaan ymmärtää eräänlaisena metakertomuksena (Lyotard 1985), yhteisölliset, islamiin liittyvät merkitykset kertojan elämässä olivat kuitenkin seurausta kertojan aktiivisesta valinnasta, yksilöllisestä identiteettityöstä. Ne olivat useista mahdollisista merkityksistä itselle nimenomaisesti valittuja, itse reflektoituja ja jatkuvasti kehittyviä. Kuinka yksilöllisiä tai jaettuja merkitykset ylipäätään ovat? Yksi-

lökeskeinen, sekulaari kulttuuri ei välttämättä automaattisesti tarjoa sen subjektiivisempia merkityksiä kuin yhteisöllinen, uskonnollinen kulttuurikaan. Molemmille kulttuurille ominaisia merkityksiä voi joko omaksua passiivisesti tai valita aktiivisesti.

Tutkimukseni keskeisimpänä tuloksena pidänkin sen kautta hahmottuvaa uskonnon merkittävää, mutta yksipuolisesti tunnistettua roolia radikalisoitumisprosessissa. Pidän tätä tulosta tärkeänä, koska se asettuu uudenaikaisena näkökulmana vastakkain sekä 1) islamin suurta merkitystä korostavien tutkimusten kanssa, joissa niin sanotulla jihadistisella narratiivilla ja islamiin liittyvillä merkityksillä nähdään olevan väkivaltaista vaikutus (esim. Kepel 2017, Upal 2015) että 2) islamin pientä merkitystä korostavien tutkimusten kanssa, joissa islamin merkitys nähdään vain pienenä osana laajempaa yhteiskunnallista ja poliittista toimijuutta (Creutz ym. 2015, 17). Tämä tutkimus osoitti, että fundamentaalilla uskonnollisella vakaumuksella ja identiteetillä voi olla radikalisoitumiseksi kutsutussa prosessissa merkittävä, myös väkivaltaiselta toimijuudelta suojaava ja auttamiseen velvoittava positiivinen vaikutus.

Yksilöllisten merkitysten ja subjektipositioiden analysoiminen kuljetti myös pohtimaan suuria rakenteellisia, poliittisia ja globaaleja kysymyksiä. Alun ajatus siitä, ettei yksilöllisiä ja rakenteellisia kysymyksiä pidä nähdä toistensa vastakohtina vahvistui. Yksilölliset merkitykset rakentuvat olennaisesti rakenteellisessa, yhteiskunnallisessa kontekstissaan (Varjonen 2013, 27; Hall 1999): rakenteet (kuten leimaavat diskurssit) luovat yksilön identiteettityön rajat ja rajoittavat myös yksilökohtaisen narratiivisen exit-työn mahdollisuuksia. Samalla alun optimistisen näin ajatus vaihtoehtoisten, yhteiskunnalle kelpaavien positioiden tarjoamisesta keskuksesta (työntekijä) marginaaliin (radikalisoitunut) alkoi tuntua paitsi ylimieliseltä myös toimimattomalta. Aivan samalla tavalla kuin niin sanottu radikalisoituminen, myös sen purkautuminen on yksilökohtainen ja aktiivinen prosessi, jossa merkitykset ja uudet toimijuudet tulee saada rakentaa ja määrittellä itse, subjektiivisesti. Uskottavia, ulkopuolelta ja yhdestä keskuksesta käsin rakennettuja valmiita vaihtoehtoja ei ole (vrt. Upal 2015).

Yksilökohtaisen työn kannalta tapauksen kautta välittyvä yleisempi viesti onkin se, että uskonnon moniulotteiset merkitykset ihmisen toimijuuteen ja identiteettiin tulisi tunnistaa tapauskohtaisesti. Mitä uskonto ja uskonnollinen identiteetti tarkoittaa juuri tälle ihmiselle? Miten se hänen elämässään ja toiminnassaan ilmenee? Uskonnolliset merkitykset voivat oletetusta yhteisöllisyydestä huolimatta tarkoittaa toimijuuden kannalta hyvin moninaisia (myös positiivisia) asioita, joiden olettaminen lähtökohtaisesti haitalliseksi tai tietynlaisiksi radikalisoitumisen kontekstissakin voi olla virheellistä ja vahin-

gollista. Toisaalta myös toisenlaisilla poliittisilla ratkaisuilla voi olla merkittävä positiivinen vaikutus radikalisoitumisen ennaltaehkäisyyn niin rakenteellisella kuin yksilölliselläkin tasolla (ks. Juntunen ym. 2016, 60).

Koin narratiivisen positiointianalyysin hyödyllisenä lähestymistapana. Vastustettujen ja rakennettujen subjektipositioiden kontekstisidonnainen tarkastelu tutkimuksessa osoitti sen, miten radikalisoitumiseksi kutsuttu prosessi elää ja sille on ominaista jatkuva reflektio (vrt. Juntunen ym. 2016, 60). Tämän vuoksi hätäiset, radikalisoituneiksi määriteltujen henkilöiden toimijuuden lukitsemiset ja julkiset tuomiot, kuten leimaavaan terroristin identiteetikategoriaan tai -vankilaan (ks. Juhila 2004, 28) asettaminen ja väkivaltaisten merkitysten olettaminen ovat poliittisia valintoja, joilla on todellisia seurauksia. Uskonnolla voi olla myös toimijuutta lukkiuttava ja rajoittava vaikutus, jonka potentiaalisesti haitalliset seuraukset kasvavat erityisesti rakenteellisten ja poliittisten valintojen myötä uhrautujan position jäädessä ihmiselle ainoaksi mahdolliseksi uskonnollisesti perustelluksi ja näin *todeksi* (eli subjektiivisesti hyväksytyksi) toimijuuden muodoksi. Tapaustutkimuksen kautta heräsin pohtimaan sitä, herättääkö postmodernissa, sekulaarissa yhteiskunnassa uskonto (ja erityisesti islam) metakertomuksena (vrt. Lyotard 1985) niin suurta epäluuloa ja pelkoa, että perusteltaessa toimintaa uskonnollisesta perspektiivistä toiminnan ansiot ja positiiviset merkitykset jäävät helposti vaille yhteiskunnallista tunnustusta.

Mikään edellä mainittu ei tarkoita sitä, etteikö islamin inspiroimaa ideologista väkivaltaa ja terrorismia olisi olemassa, tai että niitä pitäisi hyväksyä sen enempää kuin muutaakaan ideologista tai ekstremististä väkivaltaa. Sen sijaan radikalisoitumiskeskustelua voisi laajentaa niin, että islamiin liittyvät merkitykset ja *jihadiin* liittyvät motiivit radikaaliinkaan toimijuuteen yhdistettyinä eivät automaattisesti tarkoita väkivaltaista tai terroristista toimintaa. Yhden ihmisen kertomukseen perustuvan tapaustutkimuksen kautta en voi myöskään ottaa kantaa siihen, onko tutkimani tapaus tyypillinen tai tavanomainen tai miten kattavasti se kuvaa yleisesti radikalisoitumisen ja uskonnon välistä suhdetta. Olennaista onkin kertomuksissa subjektipositioista käytävän kamppailun kautta keskiöön nouseva radikalisoitumisilmiön ilmeinen kytkeytyminen yhteiskunnallisista *toisista* käytävään keskusteluun ja siihen, kenellä yhteiskunnassamme on mahdollista määritellä radikalisoitumisilmiötä ja radikalisoituneita koskevaa ”totuutta” (vrt. Ahmed 2000). Koska viattomia diskursseja ei ole (vrt. Hall 1999, 100–101), varmaa on, että yksipuolistuvat tavat lähestyä ilmiötä ovat haitallisia sekä yksilön, ennaltaehkäisevän työn että yhteiskunnan näkökulmasta. Tutkimuksen alussa yhtenä päätavoitteenani oli-

kin tuoda esiin kokijan ja toimijan oma ääni, hänen tulkintansa totuudesta, viranomaislähtöisten tulkintojen rinnalle. Kertojan sanoin: ”*Toiset kutsuu sitä radikalisaatioks, toiset kutsuu sitä uhrautumiseksi*”.

Lähteet

- Ahmed, Sara 2000: *Strange Encounters. Embodied Others in Post-Coloniality*. London: Routledge.
- Ahmed, Sara 2003: Pelon politiikka. Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.): *Erilaisuus*. Vastapaino. Tampere, 189–212.
- Al Raffie, Dina 2013: Social Identity Theory for Investigating Islamic Extremism in the Diaspora. *Journal of Strategic Security*. Vol. 6, No. 4, 65–91. <https://search.proquest.com/openview/d2fbb004fb8bf3b4d5841dd58897fcd4/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2031898> Viitattu 1.2.2018.
- Andrews, Molly 2012: Ethical considerations in Narrative Research. http://eprints.ncrm.ac.uk/2298/4/Ethical_considerations_in_Narrative_Research-1.pdf Viitattu 1.11.2017.
- Bakker, Edwin & de Roy van Zuijdewijn, Jeanine 2015: Jihadist Foreign Fighter Phenomenon in Western Europe: A Low-Probability, High-Impact Threat. ICCT: The Hague. <https://www.icct.nl/wp-content/uploads/2015/11/ICCT-Bakker-DeRoyvanZuijdewijn-Jihadist-Foreign-Fighter-Phenomenon-in-Western-Europe-October2015.pdf> Viitattu 1.4.2018.
- Bauman, Zygmunt 1996: *Postmodernin lumo*. Pirkkoliisa Ahonen & Timo Cantell (toim.) Suom. Timo Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas 1994: *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Tiedonsosiologinen tutkielma. Suom. Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.
- Borum, Randy 2011: Radicalization into Violent Extremism: A Review of Social Science Theories. *Journal of Strategic Security*. 4/2011. 7–36. <http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1139&context=jss>. Viitattu 22.9.2017.
- Brachman, Jarret M. 2009: *Global Jihadism*. London: Routledge.
- Bruner, Jerome 1991: The narrative construction of the reality. *Critical Inquiry* 18, 1–23.
- Corman, Steven R. 2016: The Narrative Rationality of Violent Extremism. *Social Science*. Vol. 97, 9–18.
- Creutz, Karin & Saarinen, Juha & Juntunen, Marko 2015: Syrjintä, polarisaatio, nuoriso ja radikalisoituminen. SYPONUR-väliraportti. Helsingin yliopisto. http://sockom.helsinki.fi/info/notat/notat_1505.pdf. Viitattu 21.9.2017.

- Davies, Garth, Neudecker, Christine, Ouellet, Marie, Bouchard, Martin & Ducol, Benjamin 2016: Toward a Framework Understanding of Online Programs for Countering Violent Extremism. *Journal for Deradicalization*. Vol. 6, 51–86. <https://www.tasharuk.net/resources/files/1459716455derad.pdf> Viitattu 1.10.2017.
- Dhami, Mandeep K & Murray, Jennifer 2016: Male Youth Perceptions of Violent Extremism: towards est of Rational Choice Theory. *The Spanish Journal of Psychology*, 19.
- Eronen, Tuija 2012: Lastenkoti osana elämäntarinaa - narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampere: Tampere University Press. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66881/978-951-44-8754-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Viitattu 1.9.2017.
- Giddens, Anthony 1984: *The Constitution of Society. An Outline of the Theory of Structuration*. Berkeley: University of California Press.
- Goerzig, Carolin & Al-Hashimi, Khaled 2015: *Radicalization in Western Europe. Integration, public discourse, and loss of identity among Muslim communities*. New York: Routledge.
- Goffmann, Erving 1959: *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York. Anchor Books.
- Haddara, Wael 2017: A Policy-Oriented Framework for Understanding Violent Extremism. *New England Journal of Public Policy*, 29. <http://scholarworks.umb.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1703&context=nejpp> Viitattu 1.10.2017.
- Haikkola, Lotta 2010: *Etnisyys, suomalaisuus ja ulkomaalaisuus toisen sukupolven luokittelussa*. SKS. Helsinki.
- Hall, Stuart 1999: *Identiteetti*. Suom. ja toim. Mikko Lehtonen & Juha Herkman. Vastapaino. Tampere.
- Heikkinen, Hannu L. T. 2015: *Kerronnallinen tutkimus*. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS-kustannus. Jyväskylä, 149–167.
- Helsingin Sanomat 18.10.2017: Kolmea suomalaista syytetään terrorismirikoksen valmistelusta, halusivat syyttäjän mukaan vierastaistelijoiksi – kaikki lähtivät Syyriaan, yksi kääntyi matkalla takaisin. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005413597.html> Viitattu 1.4.2018.
- Helsingin Sanomat 24.10.2017: Suurmoskeijaan Persianlahdelta virtaavia miljoonia olisi vaikea selvittää - Helsinkiä varoittavat ministeriöt pitävät hanketta ”ylimalkaisena”. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005420964.html> Viitattu 1.11.2017.
- Helsingin Sanomat 27.10.2017 Uusnatsikäräjät Tampereella: Asema-aukion pahoinpitelystä tuomittu kertoo olevansa ylenemiskiellossa. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005425438.html> Viitattu 1.11.2017
- Helsingin Sanomat 25.4.2018: Lastenvaunuja työntänyt isä oikeudessa: ”Se oli puukko, kiskaisin kärryt täyskäännöksen ympäri” – näin silminnäkijät kertoivat Turun iskusta. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005655242.html> Viitattu 1.5. 2018.
- Helsingin Sanomat 26.4.2018: Poliisit kertovat, kuinka Bouanane pysäytettiin: ”Hän näytti siltä, että odotti viimeistä laukausta” Viitattu 1.5.2018.
- Hintsala, Meri-Anna 2017: *Taivasta varten luotu: Usko ja ruumis vanhoillislestadiolaisuutta koskevissa verkkokeskusteluissa*. Teologian tiedekunta. Helsinki: Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/214057/Taivasta.pdf?sequence=1> Viitattu 1.4.2018.

- Horsti, Karina 2005: Vierauden rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67525/951-44-6423-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Viitattu 1.9.2017.
- Hussein, Muhammad 2011: Yhtä erilaiset: Islam ja suomalainen kulttuuri. Helsinki: Teos.
- Hutson, Royce, Long, Taylor & Page, Michael 2009: Pathways to Violent Radicalisation in the Middle East: A Model for Future Studies of Transnational Jihad. The RUSI Journal: 154, 2.
- Huttunen, Laura 1999: Koti, paikka ja identiteetti maahanmuuttajien omaelämäkerroissa. Siirtolaisuusinstituutti. Turku. http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/artikkelit/koti_paikka_ja_identiteetti_maahanmuuttajien_omaelamakerroissa.pdf. Viitattu 21.9.2017.
- Hänninen, Vilma 2015: Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus. Jyväskylä, 168–184.
- Iltalehti 29.3.2017: 20 vierastaistelijaa palannut Suomeen – uhkana terrori-isku, joukkosurma, katuväkivalta. http://www.iltalehti.fi/uutiset/201703292200093719_uu.shtml Viitattu 1.4.2018.
- Jokinen, Arja, Huttunen, Laura & Kulmala, Anna 2004: Johdanto: neuvottelu marginaalien kulttuurisesta paikasta. Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Gaudeamus. Helsinki, 9–19.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 1999: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi 2004: Vastapuhe ja leimattu identiteetti. Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Gaudeamus. Helsinki, 20–32.
- Juntunen, Marko, Creutz-Sundblom, Karin & Saarinen, Juha 2016: Suomesta Syyrian ja Irakin konfliktikentälle suuntautuva liikkuvuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, 43/2016. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79737/Suomesta%20Syyrian%20ja%20irakin%20konfliktikent%C3%A4lle%20suuntautuva%20liikkuvuus.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Viitattu 1.4.2018.
- Kaasila, Raimo, Rajala, Raimo & Nurmi, Kari E. (toim.) 2008: Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Kaisto, Jani 2017: Radinet-hanke ja gradu. Sähköpostiviesti: 20.9.2017.
- Karinen, Taneli 2016: Aatteellinen ekstremistinen väkivalta ja sen ennaltaehkäisy osana viranomaistoimintaa Suomessa. Tarkastelussa suomalaisten viranomaisten toiminta ja yhteistyö. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23048/Nystrom_socialtarbete.pdf?sequence=2 Viitattu 1.4.2018
- Kauppila, Miia 2016: Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäiseminen Suomessa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalitieteiden laitos. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/99058/GRADU-1464179418.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Viitattu 1.4.2018.
- Kepel, Gilles 2017: Terror in France. The Rise of Jihad in the West. New Jersey: Princeton University Press.
- Kivijärvi, Antti 2015: Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorisotyön kentillä. Nuorisotutkimusseura. Helsinki.

- Korpiola, Lilly & Nikkanen, Hanna 2012: Arabikevät. Vantaa: Hansaprint.
- Kruglanski, Arie W, Gelfand, Michele J, Belanger, Jocelyn J, Sheveland, Anna, Hettiarachchi, Malkanthi & Gunaratna, Rohan 2014: The Psychology of Radicalization and Deradicalization: How Significance Quest Impacts Violent Extremism. *Political Psychology*. 35, 69–93.
- Kundnani, Arun 2015: The muslims are coming! Islamophobia, extremism and the domestic war on terror. London: Verso.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa 2007: Konfliktitapaus. Teoksessa Markku Laine, Jarkko Bamberg & Pekka Jokinen (toim.): Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki, 231–244.
- Laine, Markku, Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka 2007: Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa Markku Laine, Jarkko Bamberg & Pekka Jokinen (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki, 9–40.
- Laitinen, Merja 2004: Häväistyt ruumiit, rikotut mielet: tutkimus lapsina lähisuhteissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä. Tampere: Vastapaino,
- Laitinen, Merja & Uusitalo, Tuula 2008: Narratiivinen lähestymistapa traumaattisten elämäkokemusten tutkimisessa. Teoksessa Raimo Kaasila, Raimo Rajala & Kari E. Nurmi (toim.): Narratiivikirja. Menetelmiä ja esimerkkejä. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi, 106–151.
- Larsson, Sam & Sjöblom, Yvonne 2010: Perspectives on narrative methods in social work research. *International Journal of Social Welfare* 19/3, 282–280. https://www.researchgate.net/publication/227729736_Perspectives_on_narrative_methods_in_social_work_research Viitattu 1.11.2017.
- Laukkanen, Anu 2006: Kirja-arvio: Henkilökohtaista: Tutkijan sormenjälkiä selvittämässä. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry, 13. http://www.elore.fi/arkisto/1_06/lau1_06.pdf Viitattu 1.4.2018.
- Leino, Helena 2007: Yleinen ongelma, yksi tapaus. Teoksessa Markku Laine, Jarkko Bamberg & Pekka Jokinen (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki, 214–230.
- Liht, Jose & Savage, Sara 2013: Preventing Violent Extremism through Value Complexity: Being Muslim Being British. *Journal of Strategic Security*. <https://pdfs.semanticscholar.org/5990/09d32b09d81593c7ec34e07214f374c1deaa.pdf> Viitattu 1.10.2017.
- Lyotard, Jean-François 1985: Tieto postmodernissa yhteiskunnassa. Suom. Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino,
- Malet, David 2013: Foreign Fighters: Transnational Identity in Civil Conflicts. New York: Oxford University Press.
- Malkki, Leena & Paastela, Jukka 2007: Terrorismin monet kasvot. Helsinki: WSOY.
- McAdams, Dan P. 1993: The Stories We Live By: Personal Myths and the Making of the Self. New York: Morrow.
- Meijer Roel 2009: Global Salafism: Islam's New Religious Movement. Columbia: Columbia University Press.
- Mink, Charles 2015: It's About the Group, Not God: Social Causes and Cures for Terrorism. *Journal of Deradicalization*, Nr. 5, 63–91.
- Nousiainen, Anu 2017: Paluu sodasta. Helsingin Sanomat Kuukausiliite, 6.5.2017, 5.
- Nussbaum, Martha C. 2011: Creating capabilities. The Human Development Approach. Harvard: Harvard University Press.
- Nyström, Ann-Sofie 2017: Till Syrien och tillbaka. En kvalitativ studie om unga vuxnas resor till Syrien, deras livssituationer, behov och möten med myndigheter efter hemkomsten. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Sosiaalilaitos.

- https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/232048/Nystrom_socialtarbete.pdf?sequence=2 Viitattu 1.5.2018.
- Papponen, Juho 2017: Väkivaltaisen radikalisoitumisen tunnistaminen ja arvioiminen korkeakouluissa riskinarviointityökälulla. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Turvallisuusjohtamisen-koulutusohjelma. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/122065/ONT_Papponen_Juho.pdf?sequence=1 Viitattu 1.4.2018.
- Parton, Nigel & O'Byrne, Patrick 2000: Constructive Social Work. Towards a new practice. Palgrave: Basingstoke.
- Powers, Samuel Tyler 2015: Expanding the Paradigm: Countering Violent Extremism in Britain and the Need for a Youth Centric Community Based Approach. Journal of Terrorism Research, Vol 6. https://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/handle/10023/6659/Powers_2015_JTR_Expanding.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 1.10.2017.
- Precht, Thomas 2007: Home grown terrorism and Islamist radicalisation in Europe. From conversion to terrorism. http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningspuljen/2011/2007/Home_grown_terrorism_and_Islamist_radicalisation_in_Europe_-_an_assessment_of_influencing_factors_2_.pdf Viitattu 29.9.2017.
- Pöysä, Jyrki 2009: Positiointiteoria ja positiointianalyysi – uusia näkökulmia narratiivisen toimijuuden tarkasteluun. Teoksessa Samuli Hägg, Markku Lehtimäki & Liisa Steinby (toim.) Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki, 314–343.
- Pöysä, Jyrki 2010: Asemointinäkökulma haastattelujen kerronnallisuuden tarkastelussa. Teoksessa Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Vastapaino. Tampere, 153–179.
- Riessman, Catherine Kohler & Quinney, Lee 2005: Narrative in Social Work: A Critical Review. Qualitative Social Work 4/4: 383–404. https://www.researchgate.net/publication/258182554_Narrative_in_Social_Work_A_Critical_Review Viitattu 1.11.2017
- Roy, Olivier 2004: Globalized Islam: The Search for a New Ummah. Hurst and Company.
- Roy, Olivier 2007: Islamic Terrorist Radicalization in Europe. Teoksessa Samir Amghar, Amel Boubakeur ja Michel Emerson (toim): European Islam: Challenges for public policy and society. Centre for European Policy Studies. 52–60. <http://archives.cerium.ca/IMG/pdf/Roy-IslamicTerroristRadicalisation.pdf>
- Roy, Olivier 2016: The Islamization of radicalism. Rosa Luxemburg Stiftung. <http://www.rosaluxna.org/wp-content/uploads/2016/06/Newsletter-oliver-roy-ENG-26-01-16.pdf> Viitattu 1.3.2018.
- Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti 2010: Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen 2010: Haastattelun analyysi. Vastapaino. Tampere, 9–38.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006: KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_6_4.html. Viitattu 2.10.2017.
- Saarela-Kinnunen, Maria & Eskola, Jari 2001: Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I - Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-Kustannus. Jyväskylä, 158-169.

- Saarikoski, Sonja 2017: Sinun puolestas elää ja kuolla. Long Play, 59. <https://www.longplay.fi/single/sinun-puolestas-elaa-ja-kuolla> Viitattu 1.2.2018.
- Sageman, Marc 2004: Understanding Terror Networks. University of Pennsylvania Press. Philadelphia.
- Schils, Nele & Pauwels, Lieven 2014: Explaining Violent Extremism for Subgroups by Gender and Immigrant Background, Using SAT as a Framework. Journal of Strategic Security. Vol 7, Nr. 3. 25–47. <http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1378&context=jss> Viitattu 1.10.2017.
- Sieckelinck, Stijn & Kaulingfreks, Femke & De Winter, Micha 2015: Neither villains nor victims: Towards an educational perspective on radicalisation. British Journal of Educational Studies 63:3, 329–343. https://www.uu.nl/sites/default/files/sieckelinck_kaulingfreks_winter_neither_villains_nor_victims.pdf Viitattu 1.4.2018.
- Sivonen, Reeta 2015: Syrjinnänvastaisen sosiaalityön näkökulma väkivaltaiseen ekstremismiin. Kandidaatintutkielma. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. http://vuolleoulu.fi/vuolle/wp-content/uploads/2016/09/Kandidaatintutkielma_Sivonen_Reeta.pdf Viitattu 1.4.2018.
- Souto, Anna-Mari 2011: Arkipäivän rasimi koulussa: Etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmäsuhteista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Sparkes, Andrew C & Smith, Brett 2008: Narrative Constructionist Inquiry. Teoksessa James A. Holstein & Jaber Gubrium (toim.): Handbook of Constructionist Research. Guilford press. New York, 295–314.
- Syrjälä, Leena 2015: Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I - Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-Kustannus. Jyväskylä, 268.
- Upal, Afzal 2015: Alternative Narratives for Preventing the Radicalization of Muslim Youth. Journal for Deradicalization, Vol. 2. 138–162.
- Valtioneuvosto 19.10.2017: Tutkintaryhmä selvittämään Turun puukotusta. http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410853/tutkintaryhma-selvittamaan-turun-puukotusta Viitattu 10.5.2018
- Varjonen, Sirkku 2013: Ulkopuolinen vai osallistuja? Identiteetit, ryhmäsuhteet ja integraatio maahanmuuttajien elämäntarinoissa. Helsingin yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40789/Varjonen_vaitoskirja.pdf?sequence=1 Viitattu 1.10.2017.
- Virkki, Tuija 2018: Social Inequalities and Discourses of Violence. Current Controversies in Finnish Online Forums and Discussions among Welfare State Professionals. Saatavilla osoitteessa: <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/yfi/en/research/projects/sustainability/social-inequalities-and-discourses-of-violence-current-controversies-in-finnish-online-forums-and-discussions-among-welfare-state-professionals> Viitattu 14.5.2018
- Vuolle Settlementti ry 2018: Radinet-hanke. <http://vuolleoulu.fi/hyvinvointi-jayhteisty/toiminnot/radinet-hanke/> Viitattu 1.4.2018.
- Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2017. Sisäministeriön julkaisu 3/2017. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79235/03%202017_Vaki_valtaisen%20ekstremismin%20tk%201_2017.pdf?sequence=1 Viitattu 5.9.2017.
- Wallenius-Korkalo, Saara 2011: Moving Laestadianism: Politics of Continuity and Change in Religious Community. A paper on the ECPR General Conference:

- Reykjavik. <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/c0f492e8-d6fe-4749-a6c4-bb362842ae90.pdf> Viitattu 1.5.2018.
- Yin, Robert K. 2014: Case Study Research. Design and Methods. 5. painos. 1. painos 2009. Lontoo: Sage.
- Yle Uutiset 23.8.2017: Kyberturvallisuuden asiantuntija: Turun puukotukset ovat viimeinen herättäjä uuden tiedustelulain tarpeellisuudelle. Saatavilla osoitteessa: <https://yle.fi/uutiset/3-9792529> Viitattu 10.5.2018
- Yle Uutiset 26.10.2017: Pohjoismaisen Vastarintaliikkeen kohtaloa puidaan parhaillaan Tampereella – Poliisihallitus vaatii järjestön lakkauttamista. <https://yle.fi/uutiset/3-9900613> Viitattu 1.11.2017.
- Yle Uutiset 7.11.2017: Kolme suomalaista epäiltyä vierastaistelijaa oikeudessa – Supo seuraa konfliktimatkustamista vielä vuosia. <https://yle.fi/uutiset/3-9919873>. Viitattu 24.4.2017.

Liitteet

Liite 1. Osallistumispyyntö tutkimukseen

Hei,

Teen Lapin yliopistossa sosiaalityön pro gradu -tutkielmaa väkivaltaisesta radikalisoitumisesta Suomessa. Olen kiinnostunut uskonnon ja radikalisoitumisen välisestä yhteydestä. Tarkoitukseni on selvittää, mikä merkitys uskonnollisella ideologialla on ihmisen radikalisoitumiselle ja väkivallan oikeuttamiselle. Aihe on todella tärkeä, koska tällä hetkellä ilmiöstä puhuvat pitkälti vain viranomaiset ja ihmiset, joilla ei todennäköisesti ole asiasta omakohtaista kokemusta.

Oletko jossain vaiheessa ajatellut, että väkivallan voi oikeuttaa uskonnollisesta näkökulmasta?

Osallistumisesi olisi todella arvokasta. Pyydän Sinua kirjoittamaan oman tarinasi. Voit kirjoittaa tarinasi vapaasti tai käyttää pohdinnassa apuna alla olevia kysymyksiä:

- Miten näkemyksesi ja ajatuksesi alkoivat saada väkivaltaisia piirteitä?
- Mikä merkitys uskonnollisella ideologialla oli tässä muutoksessa?
- Miten kuvailisit elämääsi, elämäntilannettasi ja itseäsi ennen muutosta?
- Mikä merkitys toisilla ihmisillä on ollut uskontulkintasi muuttumiselle?
- Mitä hyvää, mitä huonoa uskonnollinen ideologia ja sen muuttuminen radikaalimmaksi on tuonut elämääsi?
- Mikä merkitys uskolla on/on ollut identiteettisi ja minäkuvasi kannalta?
- Miten näet itsesi, miten kuvailisit itseäsi nyt? Mitä toivot tulevaisuudelta?

Voit kirjoittaa lyhyesti tai pitkästi, suomeksi tai englanniksi, omilla sanoillasi. Taustatiedoiksi toivoisin jättäväsi ainoastaan ikäsi ja sukupuolesi.

Osallistuminen tutkimukseen perustuu vapaaehtoisuuteen. Tutkimukseen osallistuvien tietoja käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, eikä niitä anneta muiden kuin tutkijan käyttöön. Tutkielmassa voidaan käyttää suoria lainauksia kirjoituksista, mutta missään vaiheessa kirjoitusten tietoja ei käytetä siten, että tutkielmaan osallistuva henkilö olisi mahdollista tulla tunnistetuksi. **Anonymiteetin suojaamiseksi kirjoituksissa esiintyvät nimet muutetaan ja tutkimuksen päättyvä aineisto hävitetään.**

Kerään kertomuksia joulukuun loppuun asti.

Jos haluat kysyä tutkimuksesta lisää, vastaan mielelläni kaikkiin kysymyksiisi. **Kirjoitukset ja yhteydenotot voi lähettää sähköpostiini osoitteeseen: kupsala.sara@gmail.com.** Tutkimuksesta voi kysyä myös pro gradu -työni ohjaajalta yliopistonlehtori Pia Skaffarilta (pia.skaffari@ulapland.fi).

Kunnioittavin terveisin,

Sara Kupsala

Liite 2. Kirjallinen suostumus haastatteluun sekä kerätyn aineiston käyttöön

Olen perehtynyt tämän tutkimuksen tarkoitukseen ja sisältöön ja kerättävän tutkimusaineiston käyttöön. Suostun osallistumaan tutkimukseen. Voin halutessani peruuttaa tai kieltäytyä tutkimukseen osallistumisen missä vaiheessa tahansa. Tutkimustuloksia ja kerättyä aineistoa saa käyttää ja hyödyntää sellaisessa muodossa, jossa tutkittavaa tai muita aineistossa mainittuja henkilöitä ei voi tunnistaa.

Annan suostumuksen siihen, että haastattelu nauhoitetaan.

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus

Päiväys

Tutkijan allekirjoitus

Liite 3. Teemahaastattelun runko

- Tutkimuksen tarkoitus
- Tutkimusasetelma ja anonymiteetti, kanssatutkijuus
- Radikalisoitumista koskeva keskustelu Suomessa
- Yksilölliset merkitykset
- Toiminnan kontekstit ja rajanvedot: Syyria, Suomi
- Ennen – Nyt, muutokset

